

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

SINIF ÖĞRETMENLERİNDE 10 YILLIK MESLEK SÜRECİNDE
TÜKENMİŞLİĞİN GELİŞİMİNİN HARİTALANMASI VE BAZI DEĞİŞKENLERE
GÖRE İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ
Mehmet MURAT

794412

KASIM-2000
TRABZON

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM BAKANLIĞI
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

SINIF ÖĞRETMENLERİNDE 10 YILLIK MESLEK SÜRECİNDE
TÜKENMİŞLİĞİN GELİŞİMİNİN HARİTALANMASI VE BAZI DEĞİŞKENLERE
GÖRE İNCELENMESİ

Mehmet MURAT

Karadeniz Teknik Üniversitesi * Sosyal Bilimler Enstitüsü' nce
Doktora (Rehberlik ve Psikolojik Danışma)
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez' dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 16.10.2000
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 17.11.2000

Tezin Danışman : Prof. Dr. Zafer GÖKÇAKAN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mustafa KILIÇ
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yaşar ÖZBAY

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Zafer GÖKÇAKAN

KASIM-2000

TRABZON

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

0.SUNUŞ

00.ÖNSÖZ

Bu araştırmada, sınıf öğretmenlerinde 10 yıllık meslek sürecinde tükenmişliğin gelişimine yönelik haritalama yapılmış, ayrıca sınıf öğretmenlerinde tükenmişlik bazı değişkenlere göre incelenmiştir.

Bu çalışma; Türkiye’de 2401 kişilik geniş bir araştırma grubu üzerinde tükenmişliğin gelişimine yönelik olarak yapılan haritalama amaçlı ilk çalışma olması açasından öncü bir araştırma niteliğindedir. Bu araştırmanın sınıf öğretmenlerinde tükenmişliğin nasıl bir gelişim gösterdiğine ilişkin bulgularının, tükenmişliğin önlenmesine ve çözümlenmesine yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasına ışık tutması açasından da önemli katkılarının olacağı düşünölmektedir.

Bu tez çalışması sırasında katkı sağlayan ve destek olan ve teşekkür etmek istediğim bir çok kişi bulunmaktadır. Araştırmaya gönöüllü olarak katılan Diyarbakır ili sınıf öğretmenlerine, resmi izinlerde gerekli kolaylığı gösteren tüm yetkililere, ölçme aracı uygulamalarında yardımlarını esirgemeyen ilköğretim müfettişlerine ve Dicle Üniversitesi Eğitim Fakölte si Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elamanlarına, tezin her aşamasında kendisinden istifade ettiğim sayın Yrd. Doç. Dr. Behçet ORAL’ a ve bölüm başkanım sayın Prof. Dr. Hasan AKGÖNDÖZ’e, doktora programı boyunca bensezliğe ve benim olduğum durumlarda da tüm huysuzluklarıma büyük bir sabırla katlanan, katlanmayla kalmayıp benimle her anın duygusal yükünü paylaşan eşim Müşerref MURAT’ a, yeterince vakit ayıramadığım kızlarıma, her Trabzon’a doktora programı için geldiğimde beni kendi elamanları gibi kabullenerek destek olan K.T.Ü Fatih Eğitim Fakölte si Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elemanlarına ve özellikle Arş. Gör. Mehmet PALANCI’ ya araştırmanın istatistiksel işlemlerinde ve çeşitli aşamalarında görüşlerinden yararlandığım sayın Doç. Dr. Yaşar ÖZBAY ‘a, desteği ile daima yanımda olan ve çalışmanın her aşamasında değerli bilgilerinden yararlandığım hocam ve tez danışmanım sayın Prof. Dr. Zafer GÖKÇAKAN’ a ve onunla birlikte bana katlanmak durumunda kalan eşi sayın Öğr.Gör.Dr. Nurcan GÖKÇAKAN’ a, ve isimlerini burada belirtmediğim diğer katkı sağlayanlara teşekkürlerimi sunarım.

Trabzon 2000

Mehmet MURAT

01. İçindekiler

	Sayfa No
0.SUNUŞ.....	III
0.0.ÖNSÖZ	III
0.1. İçindekiler	IV
0.2. Özet	VIII
0.3.Summary	X
0.4.Tablolar Listesi.....	XII
0.5. Grafikler Listesi	XVI
0.6. Kısaltmalar Listesi	XVII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. PROBLEM DURUMU	1
1.0. Araştırmanın Amacı.....	8
1.1. Önem.....	10
1.2. Sayıltı	11
1.3. Sınırlılıklar	11
1.4.Tanımlar	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. KONUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	13
2.0.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	13
2.01. Doktora Tezleri	13
2.02.Yüksek Lisans Tezleri	17
2.03. Makale Çalışmaları	19
2.1.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM.....	27
3.0. Evren.....	27
3.1. Çalışma Grubu.....	28
3.2. Veri Toplama Araçları.....	29
3.2.0. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Güvenirliği.....	29
3.2.1. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Geçerliği.....	30
3.2.2. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Yüzdeler Norm Çalışması.....	31
3.3. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Puanlaması.....	34
3.4. Verilerin Toplanması.....	35
3.5. Veri Çözümleme Teknikleri.....	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	36
4.0. 10 Yıllık Meslek Sürecinde Hem Genel Olarak, Hem de Cinsiyet ve Mezun Olunan Okul Değişkenlerine Göre Duygusal Tükenmişliğin Nasıl Bir Gelişim Gösterdiğine İlişkin Bulgular.....	36
4.1. 10 Yıllık Meslek Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinde Hem Genel Olarak, Hem de Cinsiyet ve Mezun Olunan Okul Türü Değişkenlerine Göre Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Nasıl Bir Gelişim Gösterdiğine İlişkin Bulgular.....	42
4.2. 10 Yıllık Meslek Sürecinde Hem Genel Olarak, Hem de Cinsiyet ve Mezun Olunan Okul Türü Değişkenlerine Göre Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Nasıl Bir Gelişim Gösterdiğine İlişkin Bulgular.....	48
4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklar İle İlgili Bulgular:.....	53
4.4. Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:.....	54

4.5. Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:.....	57
4.6. Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:	62
4.7. Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:.....	65
4.8. Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:	68
4.9. Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:	72
4.10. Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:.....	75
4.11. Meslektaşları ile Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:	78
4.12. Sınıf Öğretmenlerini En Çok Zorlayan Sorunlarla İlgili Bulgular	82
4.13. Sınıf Öğretmenlerinin Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Önerileri İle İlgili Bulgular.....	83

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE YORUM.....	84
5.0. “Sınıf Öğretmenlerinde 10 Yıllık Meslek Sürecinde Tükenmişliğin Gelişim Haritası” Amacına Yönelik Tartışma ve Yorumlar	84
5.1. Duygusal, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Boyutlarında Cinsiyet, Mezun Olunan Okul Türü, Hizmet Süresi, Çalışılan Yerleşim Birimi, Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu, Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi, Mesleki Yeterlikleri Algılama, Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama ve Meslektaşları İle Uyum Düzeyini Algılama Gibi Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumları.....	85

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
KAYNAKLAR	94
EK:1 (Kişisel Bilgi Formu).....	102
EK:2 (Maslach Tükenmişlik Envanteri)	104
EK:3 (Resmi Onay).....	106
EK:4 (Özgeçmiş).....	107

02. Özet

Bu araştırmada; yardım mesleklerinde yaygın olarak görülen tükenmişliğin sınıf öğretmenlerinde 10 yıllık meslek sürecinde nasıl bir gelişim gösterdiğini ve ayrıca tükenmişlik üzerinde cinsiyet, mezun olunan okul türü, çalışma süresi, çalışılan yerleşim birimi, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu, ekonomik durumlarını değerlendirme, mesleki yeterliklerini algılama, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama ve meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenlerinin etkilerini incelemek amaçlanmıştır.

Bu araştırma betimsel yöntemle yapılmış bir alan taraması niteliğindedir. Buna ek olarak enlemesine (cross sectional) modeli içeren bir gelişim araştırması olma özelliğine sahiptir. Araştırma grubu; Diyarbakır ilinde görev yapan araştırmaya gönüllü olarak katılan 2401 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Bu öğretmenlere araştırmacı tarafından geliştirilen ve bağımsız değişkenlere ilişkin bilgileri içeren Kişisel Bilgi Formu, Maslach tarafından geliştirilen ve Çam tarafından Türkçe ye uyarlaması yapılan Maslach Tükenmişlik Envanteri uygulanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde tükenmişlik puanları ortalamaları, yüzdeler ve grafikler kullanılmış, istatistiksel çözümlenelerde ise esinde t testi ve X^2 tekniğinden yararlanılmıştır.

Tükenmişliğin gelişim haritasının çizilmesi amacına yönelik bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; duygusal, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliklerin yaklaşık 4. yıldan itibaren ortaya çıkmaya başladıkları, yine tümüde de 8. yılda düşmüş olduğu görülmektedir. Cinsiyet ve mezun olunan okul değişkenleri bakımından ise gelişim, tükenmişliğin üç alt boyutunda da farklı bir seyir izlemektedir.

Sınıf öğretmenleri arasında duygusal ve kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından; cinsiyet, mezun olunan okul, hizmet süresi, çalışılan yerleşim birimi, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu, ekonomik durumlarını değerlendirme, mesleki yeterliklerini algılama, öğrencilerle iletişim kurama becerilerini algılama ve meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından ise; mezun olunan okul, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu, mesleki yeterliklerini algılama, öğrencilerle iletişim kurama becerilerini algılama ve

meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır.

Sınıf öğretmenlerini en çok zorlayan sorunların sırasıyla; sosyo-ekonomik yetersizlikleri, sınıfların kalabalık olması ve araç-gereç eksiklikleri, velilerin ilgisizlikleri, ğrencilerin Türkçe dilini iyi kullanamama ve köylere ulaşım zorlukları olduğu saptanmıştır. Ayrıca sınıf ğretmenlerinin sorun olarak gördükleri durumlara ilişkin önerileri belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak önerilerde bulunulmuştur.

03.Summary

In this study, burnout process as a frequently encountered problem of helping professionals is studied in elementary school teachers in a 10 year period. The aim of the study is also extended for the relationship between burnout and gender, type of school, length of work, residential area, degree of appreciation from supervisors and school administrators, perceived economical status, self-efficacy related to work, communication skills with students, and adaptiveness to friends at work.

This study is conducted in way of descriptive scope, and reflects a nature of field study. Additionally this study treats the major variables in terms of cross-sectional fashion, that is to make comparisons between the groups rather than within-groups. The sample of the study is voluntarily recruited among elementary school teachers from Diyarbakır province. Total sample size is 2401 teachers. In this study Demographics questionnaire and Turkish version of the Maslach Burnout Scale were used to investigate the above-mentioned variables. For the basis of data analysis means, percentiles, and graphical representations were integrated into the main statistical tools of t-test and *ki*-square.

The results of the study in terms of developmental process of burnout indicates that emotional and personal accomplishment type burnout starting to emerge after four years of work. After eight years of work burnout steadily get lowers for all types. For gender and school type burnout develops differently in three types of burnout. In terms of emotional and personal accomplishment type of burnout among elementary school teachers, there are statistically significant differences for gender, type of school graduated, length of work, residential area, degree of appreciation from supervisors and school administrators, economical status, perceived self-efficacy for work, communication skills with children, and adaptiveness among colleagues. For depersonalization type of burnout, differential variability exists regarding type of school graduated, the degree of appreciation from supervisors and school administrators, perceived self-efficacy for work, communication skills with children, and adaptiveness among colleagues.

The most stress inducing factors among teachers are socio-economic deficiencies, extended classroom size, lack of instructional materials, lack of parental attention, deficiencies in use of Turkish language, and difficulties in transportation. Some recommendation concerning to the problem areas of teachers were made in regard to other factors associated with the situation.

04.Tablolar Listesi

Tablo No	Sayfa No
1. 1999-2000 Öğretim Yılında Diyarbakır da Resmi Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerin Çalıştıkları Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımları	27
2. Araştırma Grubunu Oluşturan Sınıf Öğretmenlerinin Çalıştıkları Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımları	28
3. Genel Olarak ve Cinsiyet Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duygusal Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası	36
4. Genel Olarak 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinde Duygusal Tükenmişlik Görülme Yüzdeleri	38
5. Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duygusal Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası	40
6. Genel Olarak Ve Cinsiyet Değişkenine Göre Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası	42
7. Genel Olarak Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Gelişimine İlişkin Yüzdeler.....	44
8. Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası.....	46
9. Genel Olarak Ve Cinsiyet Değişkenine Göre Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası	48
10. Genel Olarak Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Gelişimine İlişkin Yüzdeler.....	50

11. Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası	51
12. Cinsiyet Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Alt Ölçek Puan Ortalamaları, Standart Kaymaları, t Değerleri ve Manidarlık Düzeyleri	53
13. Mezun olunan okul değişkenine göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi.....	54
14. Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	55
15. Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi...	56
16. Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	57
17. Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi.....	59
18. Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	60
19. Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	62
20. Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Başarısızlık Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	63
21. Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi.....	64

22. Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	65
23. Müfettiş Ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi.....	66
24. Müfettiş Ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	67
25. Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	68
26. Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Başarısızlık Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	69
27. Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	71
28. Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	72
29. Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	73
30. Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	74

31. Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	75
32. Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	76
33. Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	77
34. Meslektaşları İle Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	78
35. Meslektaşları İle Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi.....	79
36. Meslektaşları İle Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Anlamlılık Düzeyi	81
37. Sınıf Öğretmenlerini En Çok Zorlayan Sorunlar Frekansları ve Yüzdeleri.....	82
38. Sınıf Öğretmenlerinin Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri, Frekansları ve Yüzdeleri	83

05. Grafikler Listesi

Grafik No	Sayfa No
1. Genel Olarak ve Cinsiyet Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duygusal Tükenmişliğin Gelişim Haritası	37
2. Genel Olarak 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duygusal Tükenmişlik Görülme Yüzdeleri Haritası.....	39
3. Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duygusal Tükenmişliğin Gelişim Haritası.....	41
4. Genel Olarak ve Cinsiyet Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişim Haritası	43
5. Genel Olarak 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Görülme Yüzdeleri Haritası.....	45
6. Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişim Haritası.....	47
7. Genel Olarak ve Cinsiyet Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişim Haritası	49
8. Genel Olarak 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Görülme Yüzdeleri Haritası.....	51
9. Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişim Haritası.....	52

06. Kısaltmalar Listesi

MBI (Maslach Burnout Scale): Maslach Tükenmişlik Envanteri

EE (Emotional Exhaustion): Duygusal Tükenmişlik

DP (Depersonalizasyon): Duyarsızlaşma

PA (Personal Accomplishment): Kişisel Başarısızlık

İKY: İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

Ark. : Arkadaşları

HYO: Hemşirelik Yüksek Okulu

BİRİNCİ BÖLÜM

1. PROBLEM DURUMU

Okulun ve eğitimin temel öğelerinden birini öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenin toplumsal yapıdaki ve ülkenin geleceğindeki rolünün, çocukların gelişim ve kendilerini gerçekleştirmelerindeki yerinin önemi tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Çocukların özellikle ilk olarak okula başladıklarında karşılaştıkları öğretmen; onların gelecekteki davranışlarının mimarı gibidir.

İlköğretim birinci kademedeki (ilkokulda) öğretmen çocuğun anne babasının yerini almaya başlar. Bu yaşlarda anne-babasının da yanılabilirliğini anlamaya başlayan çocuk için öğretmen, her şeyi bilen hiç yanılmayan insandır. Örneğin sağlık konusunda doktor olan babasını değil de öğretmenini dinler. Sık sık etrafındakilere “öğretmenim öyle diyor” şeklinde itirazlarda bulunur. Öğretmeninin gözüne girmek, ondan aferin almak çocuk için en sevindirici ödüldür (Yörüköğlu 1984, s.57). Öğretmeninden bu kadar çok aferin almayı isteyen öğrenciye öğretmenin yerinde ve zamanında aferin diyebilmesi eğitim ve çocuğun geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Öğretmenler çocukların dersini sevmeleri ve çalışma alışkanlıkları kazanmalarının yanında benimseyecekleri değer yargıları ve tutumlar açısından da önem taşımaktadırlar. Okula başlayan çocuğun kendine model seçmede en çok tercih edeceği kişi öğretmenidir. Bu açıdan da öğretmen çocuğun kişiliğinin gelişimi ve biçimlenmesinde en önemli role sahiptir. Çocuğun yaşamını doğrudan etkileyen bir birey olması nedeni ile de öğretmen sağlam ve dengeli bir kişiliğe sahip olmalıdır (Yavuzer 1993, s.166).

Çocukların eğitim öğretim yaşantılarının ilk yıllarında sınıf öğretmenleri ile birlikte olmaları sınıf öğretmenlerinin istenilen özelliklere sahip olmasının önemini daha da artırmaktadır.

Türkiye’de sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu devlet okullarında görev yapmaktadırlar. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ekonomik sorunlardan, kalabalık sınıflara kadar pek çok sorunla başa çıkmak durumundadırlar. Yaşadıkları olumsuzluklar sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik yaşamalarına neden olabilmektedir.

Tükenmişlik kavramı incelendiğinde; insanlarla yüz yüze mesleklerde çalışanların daha çok karşılaştıkları bir olumsuzluk olduğu görülmektedir. Bu konuda birden fazla yaklaşım, açıklama ve tanımlamayla karşılaşmak olasıdır. 1974'li yıllarda ilk olarak Freudenberger tarafından tanımlanan tükenmişlik (burnout), daha sonraları pek çok araştırmacının dikkatini çekmiş ve farklı açılardan değerlendirilerek çeşitli tanımlamaları yapılmıştır.

Freudenberger tükenmişliği; enerji, güç, veya kaynaklar üzerindeki aşırı istekler, taleplerden dolayı tükenmeye başlamak olarak tanımlamıştır (Akt. Tümkaya 1996, s.10). Tükenmişliğin işlevsel tanımı Maslach ve Jackson tarafından yapılmıştır. Maslach ve Jackson'a göre tükenmişlik; fiziksel bitkinlik, kronik yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik duyguları, olumsuz benlik kavramı gelişimi, işe, yaşama ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumları içeren fiziksel, duygusal ve mental bir tükenme sendromu olarak tanımlanmıştır. (Akt. Özer 1998, s.9).

Bazı araştırmacılar öğretmen tükenmişliğini de tanımlamaya çalışmışlardır. Cunningham öğretmen tükenmişliğini; uzun süren bir öğretmen stresi sonucunda öncelikle fiziksel, duygusal ve davranışsal çökkünlük özellikleri ile karakterize edilen bir sendrom olarak tanımlarken (Akt. Baysal 1995, s.54), Hendrickson ise; öğretme zevki derece derece azalırken, kaygı duygusuyla başlayan psikolojik, davranışsal ve duygusal yorgunluk olarak tanımlamaktadır (Akt. Susanne, 2000).

Tükenmişliği değişik bakış açılarından değerlendiren araştırmacılar, kendi bakış açılarına göre farklı modellerini ortaya koymuşlardır. Bunlar:

1.Cherniss Modeli; tükenmişliğin kökünde stres olduğunu vurgulayarak; stresin, taleplerin başa çıkma kaynaklarını aşması sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu modele göre; taleplerin kaynakları aşması nedeni ile stres yaşayan birey başa çıkma yolu olarak ilk adımda stres kaynağını ortadan kaldırmayı dener. Bunda başarılı olamadığı takdirde ikinci adımda egzersiz yapma, meditasyon gibi bir takım stresle başa çıkma tekniklerine başvurarak rahatlamaya çalışır. Bunda da başarılı olamazsa birey duygusal yükünü azaltmak için iş ile psikolojik olarak ilişkisini kesme çabasına girer. Bu çabanın belirtileri; güdü azalması, müşteri, yönetici ve iş arkadaşlarına karşı olumsuz tutumlar ve iş yaşamına ilişkin hedef küçültme şeklinde ortaya çıkar. Özetle bu modele göre tükenmişlik; kontrol edilemeyen stres durumlarına karşı bireyin verdiği bir başa çıkma tepkisidir (Yıldırım 1996, s.4-5).

2. Pines modeline göre tükenmişlik; fiziksel, duygusal ve zihinsel açıdan bitkinlik durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu modele göre tükenmişliğin temelinde bireyi sürekli olarak duygusal baskı altında tutan iş ortamları vardır. Ancak bu iş ortamları sadece işe güdülenme düzeyi yüksek olan bireylerde tükenmişliğe yol açabilir. İşe güdülenme düzeyi düşük olan bireylerin tükenmişlik durumu yaşamaları söz konusu değildir. Güdüleme düzeyi yüksek bireyler meslek yaşamlarına büyük hedefler ve büyük beklentilerle başlar. İşe ilişkin güdülerden bazıları mesleğe yeni başlayan tüm insanların paylaştığı ortak güdülerdir. Başarılı olma, takdir edilme, kalıcı izler bırakma bu tür güdülere örnek olarak verilebilir. İş çevrelerini destekleyici olarak algılayan güdülenme düzeyi yüksek olan bireyler genellikle beklentilerini gerçekleştirir ve hedeflerine ulaşırlar. Buna karşın iş çevresinin stres boyutunda yüksek, destek ve ödül boyutunda düşük olarak algılandığı durumlarda, güdülenme düzeyi yüksek olan bireyler çoğu kez başarılı olmak için gerekli fırsatları elde edemezler. Varoluşlarının anlamını başarıda bulan bu bireyler için başarısızlıklar tükenmişliğin en önemli nedenini oluşturan utanç verici ve yıkıcı yaşantılar olarak değerlendirilirler (Baysal 1995, s.5-6).

3. Edelwich modelinde tükenmişlik birbirini takip eden dört aşamada ortaya çıkar (Çam, 1989, s.20-22). Bu aşamalar;

- 3.1. Heves (idealistik coşku) ve hayal kırıklığı,
- 3.2. Durgunlaşma,
- 3.3. Engellenme,
- 3.4 Apati (duyarsızlaşma, ilgisizleşme).

3.1. İdealistik Coşku: Kişide enerjinin, umudun ve beklentinin yüksek olduğu zamandır. Mesleğin amaçlarına ulaşmak için yüksek bir motivasyon vardır. Mesleki eğitimini sürdürmek için ısrarlı bir istek de vardır. Bu aşamada kişi övgü beklerken, önyargılı tutumlarla, mesleki ilkeler ve amaçları zedeleyen engeller ve sorunlarla karşılaştıkça, yavaş yavaş durgunluk aşamasına girmeye başlar. Bu süre çoğunlukla çalışmaya başladıktan sonraki bir yıl içinde ortaya çıkar.

3.2. Durgunlaşma: Kişinin enerji düzeyi düşmeye başlar ve işi yavaşlatma düşünceleri ortaya çıkar. Artık idealizmin, ilkelerin, amaçların ilk aşamadaki gibi peşine düşülmez. Görev ile ilgili beklentilerde hayal kırıklığı yaşamaya başlar. Bu devam ettiğinde kişinin iş doyumunu azalır. İş dışındaki ilgiler (arkadaşlık, spor, boş zaman etkinlikleri, ailesi, evi) daha önemli duruma gelir.

3.3. Engellenme: Kişi zaman geçtikçe mesleğinin amaçlarını başarma gayretlerinin engellendiğini düşünür. Amaçları engellenmiş ve gerçekleştirilememiştir. Engellenme iki kaynaktan ortaya çıkmaktadır. İlki, kişinin diğerlerine yardımcı olamayarak engellenmesi, ikincisi ise diğerlerine yardımcı olmak için kendi ihtiyaçlarını doyuramamaktan dolayı engellenmesidir. Bu süreç devam ettiği zaman engellenmenin son aşamasına girilir.

3.4. Apati: Artık ilgisizlik ve duyarsızlık kişinin işinin her yerine yansır. İşe gelme, işten erken ayrılma, bazen işe gelmeme görülür. Yapılan iş de mekanik bir şekilde yapılır. Genel iş doyumsuzluğu, yakınmalar, çekişmeler, tartışmalar tipik tükenmişlik belirtileridir.

4. Veninga Spradley modelinde tükenmişliğin beş aşamada ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bunlar; balayı (honey moon), yakıt azalması (fuel shortage), kronikleşme, gerçek kriz ve çıkmaza girmek şeklinde sınıflandırılabilir (Yıldırım, 1996, s.8).

Birinci aşama; bireyin heves, heyecan ve enerjisinin en yüksek olduğu aşamadır. Birey her şeye olumlu duygularla ve beklentilerle başlar.

İkinci aşama; bu aşamada gözlenen birinci aşamanın tam tersidir. Bu aşamada iş doyumsuzluğunun ilk belirtileri olarak nitelendirilebilecek iş verimliliğinde ılımlı bir düşme, uyku sorunları, ilaç ve alkol kullanımında artış ve yorgunluk gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü aşama; bu aşamada kronikleşmiş belirtiler ilk olarak ortaya çıkmaya başlar. Bunlar arasında kronik hastalıklar, öfke ve depresyonu saymak mümkündür.

Dördüncü aşama; gerçek kriz dönemi bu aşamada ortaya çıkmaya başlar. Bu aşama belirtilerin akut hale geldiği ve bireysel tükenmenin bireyin zihnini meşgul etmeye başladığı aşamadır.

Beşinci aşama; bu aşama çıkmaza girme olarak adlandırılır ve kısaca umutsuzluk olarak özetlenebilir. Bu aşamanın tipik belirtileri; mesleki açıdan gerileme ve fiziksel, psikolojik sağlığın neredeyse çıkmaza girmesi şeklindedir.

5. Maslach modelinde ise tükenmişliğin üç ayrı durum halinde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bunlar; duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik sendromlarıdır (Maslach ve Diğerleri,1986).

Duygusal Tükenme: Duygusal kaynakların tükendiği şeklindeki hislerin attığı görülür. Çalışanlar bu hissettikleri psikolojik yapıları ile daha fazla dayanamayacaklarını düşünürler.

Duyarsızlaşma: Kişiler muhatapları hakkında negatif alaycı tutumlara ve duygulara sahip olurlar.

Kişisel Başarısızlık: Özellikle muhataplarının işleri konusunda, kişi kendisi hakkında olumsuz değerlendirmeler yapma eğilimi taşır. Kişi işindeki başarısından tatmin olamadığı için kendisini mutsuz hissedebilir.

Duygusal tükenme, çalışanların yorgunluk ve duygusal yönden kendilerini aşırı yıpranmış hissetmelerini, kişinin işinde aşırı yüklenmiş olma duygularını belirtir. Duyarsızlaşma, kişinin işinde hizmet verdiklerine karşı onların kendilerine özgü birer varlık olduklarını dikkate almaksızın ve duygudan yoksun bir şekilde davranmasını içerir. Bu davranış insancıl olmayan, katı, uzaklaşmış bir biçimdedir. Uzaklaşmanın sınırı, duygunun geçmeyeceği kadar fazla olduğunda duyarsızlaşma ortaya çıkmakta, tükenmiş kişi hizmet verdiği insanlara karşı saygısızca ve aşağılayıcı bir şekilde davranabilmektedir. Kişisel başarı, kişinin işindeki yeterlik ve başarı duygularını tanımlamaktadır. Kişisel başarısızlık ise, kişinin kendini işinde yetersiz ve başarısız olarak değerlendirdiğini gösterir (Gökçakan ve Özer, 1999, s.15).

Araştırmacılar tükenmişliğe yol açan pek çok olay ve durum saptamıştır. Bunlardan Miller ve Smith (1997) tükenmişliğin sinsice gelişen bir durum olduğunu belirterek tükenmişliğe yol açabilecek bazı olayları açıklamışlardır. Bunlar:

1. Beklenti düzeyinin yüksek olması ve ulaşılmaması olanaksız olan hedeflere sahip olmak.
2. Zihni yorgunluk,
3. İş stresi,
4. Kendi kendisini aşırı güdülemeye çalışmak,
5. Katı kurallar,
6. Her şeyi mükemmel yapma isteği,
7. İnsanlarla sık sık karşı karşıya gelmek,
8. Zamanı gelmeden üst makama terfi etme şeklindedir.

Öğretmenlerin tükenmişliğine yol açan durumlara ilişkin araştırmalar da ise; öğrenci öğretmen iletişimindeki olumsuzluklar (Hipps, 1992; Huberman, 1993;

Natale,1993; Singer, 1993; Friedman, 1995; Kijai ve diğeri, 1995), maaş ve ücret yetersizlikleri (Higgs, 1992; Cook, 1994; Baysal, 1995), meslektaşları ile ilişkilerdeki olumsuzluklar (Girgin, 1995; Baysal, 1995; Sultana, 1996), görülen idari destek azlığı (Descy, 1992; Girgin, 1995), öğretmen performansının yüksek olması (Fennick, 1992) ve işten çıkarılma korkusu (Natale, 1993) gibi durumların öğretmen tükenmişliklerine yol açtığı saptanmıştır.

Tükenmişlik belirtilerini fiziksel, duygusal ve davranışsal olarak sınıflandırılmaktadır (Çam,1989, s.9-11).

A. Fiziksel Belirtiler

1. Yorgunluk ve bitkinlik,
2. Kolay kolay geçmeyen soğuk algınlığı ve grip,
3. Sık baş ağrıları,
4. Gastrointestinal bozukluklardan sıkıntı çekme,
5. Uykusuzluk,
6. Solunum güçlüğü,
7. Kilo kaybı,
8. Uyuşukluk,
9. Deri şikayetleri,
10. Genel ağrı ve sızılar,
11. Yüksek kolesterol,
12. Kronik kalp rahatsızlığı insidansının artışı.

B. Duygusal ve Davranışsal Belirtiler:

1. Çabuk öfkelenme, ani irritasyon ve engellenme belirtileri, apati, negativizm,
2. İşten nefret etme,
3. Şüphe ve endişe,
4. Alınganlık, takdir edilmediğini düşünme,
5. İş doyumsuzluğu, işe geç gelme, gelmeme,
6. İlaç, alkol, sigara alımı ya da alımında artma,
7. Öz güven ve özsaygıda azalma,
8. Evlilik, aile çatışmaları, aile ve arkadaşlardan uzaklaşma,
9. İzolasyon, içe kapanma, sıkıntı,
10. Suçluluk,

11. Çaresizlik, konsantrasyon güçlüğü, kolay ağlama, hevesizlik,
12. Unutkanlık,
13. Yansıtma, entellektualize etme,
14. Kendi kendine zihinsel uğraş içinde olma,
15. Örgütlenmede yetersizlik,
16. Rol çatışması, görev ve kurallara yönelik karışıklık,
17. Görevlilere fazla güvenmeme, onlardan kaçınma,
18. Kuruma yönelik ilgi kaybı,
19. Bazı işleri erteleme ya da sürüncemede bırakma,
20. Başarısızlık duygusu,
21. Çalışmaya direnç,
22. Diğer insanlara, hizmet verdiği insanlara tek tip davranma, küçümseme, alay etme, katı düşünme, değişime direnç,
23. Hizmet verdiklerine karşı olumlu duyguların kaybı,
24. Hizmet verdiği kişilerle ilişkiyi erteleme, onlarla yüz yüze gelmeye, telefonla konuşmaya direnç gösterme,
25. Arkadaşları ile iş konusunda tartışmaktan kaçınma, alaycı ve suçlayıcı olma,
26. Sık sık iş bırakmayı düşünme,
27. Yöneticilerin onları desteklemediklerini, onların iş performanslarını anlamadıklarını düşünme, iş çevresine, arkadaşlarına ve yöneticilerine karşı kızgınlık,
28. Duygusal durumdaki dalgalanmalar ve bunların sonucu olarak benlik imajının olumsuz yönde değişmeye başlaması.

Tükenmişliğin önlenmesine ilişkin olarak araştırmacılar bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bu konuda Croucler (2000) aşağıdaki önerileri sıralamaktadır.

1. Ruhunuzu rahatlatın ve rahatlama sanatını öğrenin, önünüze problemler çıktığında şaşırmayın,
2. Zamanınızı düzenli (programlı) kullanın,
3. Uygun alıştırmalar yapın ve uyuyun; yüzün, tenis oynayın, yürüyün ve uyku için uygun zamanı bulun,
4. Rahatlayın, günde yirmi dakika stresin zararlı etkilerinden uzaklaşın,
5. Küçük spor gruplarına katılın,

6. Düşüncenizi değiştirin, benlik tutumlarınızı iyileştirin,
7. Eğlenin, çocuklar gibi olun, bir kitap satın alın, yaşamı ciddiye almayın...

Öğretmenlerin tükenmişlikten kurtulmaları için de araştırmacılar önerilerde bulunmuşlardır. Örneğin Carter (1994), öğretmenlerin stres ve tükenmişlikle başa çıkabilmeleri için bireysel ve okula dayalı stratejilerden söz etmektedir. Bireysel stratejileri; alıştırmalar yapmak, ileriye bakmak, farklı düşünmek, sabah iş programı yapmak, beslenmeye önem vermek, rahatlamak, öğrenciyi ilgilendiren şeylere yanıt verebilmek, kendini övmek, kendi kendini hipnotize etmek, amaç hissi, üstün adam/kadın hayallerinden uzak durmak, uyumak, sosyal destek bulmak, öğretmen hayalleri kurmak, kendine ve okula zaman ayırmak şeklinde saymaktadır. Okula dayalı stratejileri ise; idari destek sağlamak, davranışsal konsültasyon, okul içi eğitimin iyice yerleşmesini sağlamak, danışmanlık, örgütsel gelişim, yeniden yapılanma, devlet çapında yeniden tekniksel yardımcı ağ oluşturmak, destek ağları kurmak, öğretmen yardımcı ekipleri oluşturmak, öğretmen merkezleri açma ve öğretmen çalışma grupları oluşturmak v.b. olarak belirtmektedir.

Terry (1997, s.150) ise öğretmenin eğer yıllarca zevkle öğretmeye devam etmesi bekleniyorsa tükenmelerini engellemenin gerektiğini belirtmektedir. Bunun için; öğretmenin kendi kendisini takdir etmeyi, stresini azaltmayı, özel diyet uygulamayı, dinlenmesini ve egzersiz yapmasını öğrenmesi gerektiğini söylemektedir. Ayrıca öğretmenin tükenmesini engellemek için aile ve toplumun bazı kesimlerinden yararlanma yoluna gidilebileceğini önermektedir. Öğretmenler stresle başa çıkmaya gereksinim duymasalar bile, bu ödüllendirici fakat aynı zamanda yok edici meslekten hoşlanmaları için öğretmenlikle fiziksel ve psikolojik olarak nasıl baş edebileceklerini öğrenmeleri gerektiğini açıklamaktadır.

1.0. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın ana amacı; sınıf öğretmenlerinde 10 yıllık meslek sürecinde tükenmişliğin gelişim haritasını çıkarmaktır. Bu haritalamada duygusal, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin gelişimi hem genel olarak, hem de cinsiyet ve mezun olunan okul türü değişkenine göre çizilmiştir. Ayrıca tükenmişlik cinsiyet, mezun olunan okul türü, çalışılan yerleşim birimi, hizmet süresi, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu, ekonomik durumun değerlendirilmesi, mesleki yeterlilikleri

algılama, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama, meslektaşları ile uyum düzeyini algılama gibi değişkenlere göre de incelenmektedir. Bu amaçlara bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişliğin gelişimi hem genel olarak, hem de cinsiyet ve mezun olunan okul türü değişkenlerine göre nasıldır?
2. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin gelişimi hem genel olarak, hem de cinsiyet ve mezun olunan okul türü değişkenlerine göre nasıldır?
3. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin gelişimi hem genel olarak, hem de cinsiyet ve mezun olunan okul türü değişkenlerine göre nasıldır?
4. Cinsiyet değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?
5. Mezun olunan okul türü değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?
6. Hizmet süresi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?
7. Çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?
8. Müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumuna göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?
9. Ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?

10. Mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?
11. Öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?
12. Meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından fark var mıdır?

1.1. Önem

Sınıf öğretmenlerinin çocuğun eğitim sürecinde çok önemli bir sorumluluk yüklenmiş buldukları yadsınamaz bir gerçektir. Sınıf öğretmenleri 7-12 yaş çocukların toplumun geleceğini oluşturacak olan beyin şemalarını yapılandırmak ve onlara davranış modelleri kazandırmak durumundadırlar. Büyük önder Atatürk'ün dediği gibi "toplumun, ülkenin ve hatta insanlığın geleceği öğretmenlerin eseri olacaktır." İnsanlığın geleceğine damgasını vuracak olan öğretmenin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içersinde olması gerekmektedir.

Türkiye'de sınıf öğretmenleri; yetersiz maaş, yetersiz sosyal olanaklar, kalabalık sınıflar, araç-gereç eksiklikleri, birleştirilmiş sınıflar, ulaşım engelleri, velilerin ilgisizlikleri ve öğrencilerin bir kısmının henüz Türkçe'yi tam ve doğru bir biçimde konuşamamaları vb. pek çok engelle karşı karşıya kalmaktadırlar. Yoğun sorunlar ve stres oluşturan faktörlerin bir süreç içinde sınıf öğretmenlerinde tükenmişliğe yol açabileceği düşünülmektedir. Tükenmişliğin düşük düzeylerinde bile kişinin yaşam fonksiyonlarını etkilemesi dikkate alındığında bu denli önemli sorumlulukları olan ve onları yerine getirmeye çalışırken yoğun sıkıntılar yaşayan sınıf öğretmenlerinin bu kavram açısından incelenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada; sınıf öğretmenlerinin 10 yıllık meslek sürecindeki tükenmişliklerinin gelişimine ilişkin haritalamanın yapılması planlanmıştır. Bu özelliği, araştırmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de tükenmişliğin gelişimine yönelik olarak yapılan ilk araştırma olma özeliğini taşımaktadır. Sınıf

öğretmenlerinde meslek sürecinde tükenmişliğin gelişiminin belirlenmesinin tükenmişliğin önlenmesinde ve çözümlenmesinde önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak araştırmada, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlikleri üzerinde yordayıcı olan değişkenlerin belirlenmesinin de önemli olduğu görüşünden hareketle sınıf öğretmenlerinin tükenmişlikleri üzerinde etkili olabileceği düşünülen cinsiyet, mezun olunan okul, hizmet süresi, çalışılan yerleşim birimi, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu, ekonomik durumun değerlendirilmesi, mesleki yeterlilikleri algılama, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama, meslektaşlarıyla uyum düzeyinin algılaması gibi bağımsız değişkenlerin duygusal, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şekillerindeki tükenmişlikler açısından değerlendirilmesi de yapılmıştır.

1.2. Sayıltı

1. Sınıf öğretmenleri Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu'na içten, objektif ve kendi durumlarını tam olarak yansıtacak şekilde yanıt vermişlerdir.

1.3. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma; sınıf öğretmenlerinin 10 yıllık zaman sürecinde tükenmişliklerinin gelişimini haritalama ve tükenmişlik üzerine etkisi olduğu düşünülen cinsiyet, mezun olunan okul, hizmet süresi, çalışılan yerleşim birimi, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme, ekonomik durumlarını değerlendirme, mesleki yeterliklerini algılama, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama ve meslektaşları ile uyumlarını algılama gibi değişkenlerle sınırlıdır.

2. Diyarbakır ilinde devlet okullarında görev yapan 2401 sınıf öğretmenin (il merkezinde 1083 %67, ilçe merkezlerinde 529 %70 ve köylerde 789 %78) yanıtlarıyla sınırlıdır.

3. Araştırma Maslach Tükenmişlik Envanterinde yer alan tükenmişlik ifadeleri ile sınırlıdır.

1.4.Tanımlar

Sınıf öğretmeni: Alanı sınıf öğretmenliği olan öğretmen, bir grup dersin öğretmeni, branş öğretmeni (İKY, Resmi Gazete, 1992) olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmada sınıf öğretmeni kavramı ile, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet İlköğretim okulları birinci kademedeki görev yapan (ilk 5 yıl) öğretmen anlatılmak istenmektedir.

Tükenmişlik (burnout) : Maslach, bu kavramı; fiziksel, duygusal ve zihinsel yorgunluk, ümitsizlik ve çaresizlik sonucu kronik bitkinlik hisleri, işe, yaşama ve diğer insanlara karşı geliştirilen olumsuz benlik kavramı ve negatif tutumlar olarak tanımlamaktadır (Akt. Croucher, 2000).

Duygusal tükenmişlik (emotional exhaustion): Çalışanların yorgunluk ve duygusal yönden kendilerini aşırı yıpranmış hissetmeleri şeklinde tanımlanabilir (Gökçakan ve Özer,1999, s.15).

Kişisel Başarısızlık (personal accomplishment): Kişinin işinde kendini yetersiz ve başarısız olarak değerlendirmesi şeklinde tanımlanabilir (Gökçakan ve Özer,1999, s.15).

Duyarsızlaşma (depersonalizasyon): Kişinin işinde hizmet verdiklerine karşı onların kendilerine özgü birer varlık olduklarını dikkate almaksızın ve duygudan yoksun bir şekilde davranması şeklinde tanımlanabilir (Gökçakan ve Özer,1999, s.15).

Stres: Kişiye özgü ve biricik olan bireysel bütünlüğü zorlayıcı ve bozucu etkenlere stres denir (Baltaş 1993, s.30).

BÖLÜM II

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yurt içinde ve yurt dışında konuyla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.0 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Bu kısım; doktora tezleri, yüksek lisans tezleri ve makale çalışmaları olarak üç alt başlık halinde ele alınmıştır.

2.0.1 Doktora Tezleri

Çam(1989), “Hemşirelerde Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” konulu doktora tez çalışmasını Atatürk Sağlık Sitesi Devlet Hastanesi ve Ege Üniversitesi Araştırma Hastanesinde çalışan 276 hemşire üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada; yaş, hizmet süresi, çalışılan hastane, çalışma şekli, hastadan alınan destek durumu, çalışma ortamından beklenen memnuniyet, iş verimi ve mesleki gelecek algısı gibi değişkenler ile Maslach Tükenmişlik Envanterinin (MBI) üç alt bölümü arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Hastanede üstlenilen görev, meslektaş desteği, medeni durum ve eğitim durumu değişkenlerin ise MBI’ın üç alt ölçeğinde de anlamlı etkisine rastlanmamıştır. Çocuk sahibi olma ile duygusal tükenmişlik alt ölçeği ile arasında çalışma süresi ve üstlerinden destek görme durumu ile ise duygusal tükenmişlik ve kişisel başarısızlık alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Girgin (1995), ”İlkokul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi” konulu doktora tez çalışmasını İzmir ilinde farklı sosyo-ekonomik düzeylerden 23, metropol dışında 15 olmak üzere toplam 38 okulda, 253 kadın ve 148 erkek olmak üzere toplam 401 ilkokul öğretmeni üzerinde gerçekleştirmiştir. Çalışma sonunda duygusal tükenmişliği; okuldaki konum, mesleği sürdürme nedeni, mesleği isteyerek seçip seçmeme, meslektaşlardan destek görme, üstlerden takdir görme durumu, mesleğin toplumda hak ettiği yeri bulup bulmadığı kanısı, eğitim sisteminden memnun olup olmama değişkenlerinin etkilediği, duyarsızlaşma

şeklindeki tükenmişliği; cinsiyet, çalışma yılı, mesleğin toplumda hak ettiği yeri bulup bulmadığı konusundaki kanılar, eğitim sisteminden memnuniyet durumu, metropolde çalışılan sosyo-ekonomik düzey değişkenlerinin etkilediği, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği ise; çalışma yılı, okullardaki konum, mesleği sürdürme nedeni, üstlerden takdir görme durumu, çalışılan sosyo-ekonomik düzey değişkenlerinin etkilediği saptanmıştır. Tükenmişliğin üç alt alanı ile yaş, mesleği kendine uygun bulma, mesleki geleceğe bakış, çalışılan ortamdan memnuniyet gibi bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca Maslach Tükenmişlik Envanterinin öğretmen formunun uygulanabilir olduğu kanısına da varılmıştır.

Üstün (1995), “Hemşirelerin Atılmalık ve Tükenmişlik Düzeyleri” konulu doktora tez çalışmasını, Ankara ili belediye sınırları içinde çalışan 206 hemşirelik yüksek okulu mezunu ve 156 sağlık meslek lisesi mezunu hemşire üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; duygusal tükenmişliği çalışılan hastane, çalışma saatleri ve nöbete girme durumu değişkenlerinin etkilediği, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği; çalışılan hastane, servis ve gündüz bakım verilen hasta sayısı değişkenlerinin etkilediği, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliği ise; çalışılan hastane, haftalık çalışma süresi, gece bakım verilen hasta sayısı ve nöbet sayısı gibi değişkenlerin etkilediği ortaya konulmuştur.

Torun (1995), “Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme” konulu doktora tez çalışmasını öğretmenler, satış elemanları, laborantlar ve trafik polisleri üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu çalışmasıyla Torun tükenmişliğin aile yapısı, sosyal destek ve demografik değişkenlerle ilişkisini incelemiş; aile yapısı ve sosyal destek arasındaki ilişkileri ele almış, tükenmişliğe aile yapısı ve sosyal desteğin katkılarını araştırmış, öğretmenleri, satış elemanlarını, laborantları ve trafik polislerini tükenmişlik, sosyal destek ve aile yapısı yönünden karşılaştırmış ve demografik değişkenlere göre tükenmişlik farklarını belirlemeye çalışmıştır. Torun; duygusal tükenmişlik, canlılık ve katılığın tüm aile yapısı boyutları ile, başkalarına ilginin de ahenkli aile bağları ile ilişkili olduğunu, duygusal tükenmişlik ve katılık artıkça ailedeki olumlu yönlerin azaldığını saptamıştır. Ayrıca tükenmişlik ile en çok ilgisi olan boyutun duygusal destek olduğunu, en az ilgisi olan boyutun ise bilgi ve maddi destek olduğunu saptamıştır.

Baysal (1995), “Lise ve Dengi Okul Öğretmenlerinde Meslekte Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler” konulu doktora tez çalışmasını İzmir ili metropoliten alan ve metropoliten

alan dışında bulunan genel lise ve mesleki teknik liselerde hizmet veren 551 öğretmen üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçları özetle:

1. Örnekleme giren 551 öğretmenin MBI 'dan aldıkları puanların aritmetik ortalamaları duygusal tükenmişlik alt ölçeği için 17,04, duyarsızlaşma alt ölçeği için 3,42 ve kişisel başarı alt ölçeği için 38,00 dır.
2. Mesleğin gereklerini yerine getirmedeki verimlilik, geleceğe ilişkin düşünceler, meslektaş desteği ve aile desteği gibi değişkenler ile MBI'ın üç alt bölümü arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
3. Çalışılan genel lisenin metropol alanda olması ya da olmaması, medeni durum, çocuk sayısı, branş, sınıflardaki ortalama öğrenci sayısı, öğretmenlerin sosyo-ekonomik düzeyi, aylık gelir, mesleği isteyerek seçip seçmeme durumu, mesleğin toplumda hak ettiği yeri bulup bulmaması, mesleki gelişime katkıda bulunacak bir çalışmanın olup olmaması durumu şeklindeki değişkenlerin ise MBI'ın üç alt ölçeğinde de anlamlı etkisine rastlanmamıştır.
4. Envanterin alt ölçekleri açısından;
 - a. Öğretmenlerin çalışmış oldukları teknik liselerin metropol alan içinde olup olmaması, yaş, çocuk sahibi olup olmama, hizmet süresi, halen çalışılan kurumdaki hizmet süresi, çalışma ortamından memnun olup olmama, mevcut eğitim sisteminden memnuniyet durumu değişkenlerine göre gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğu MBI alt ölçekleri, "duygusal" ve "duyarsızlaşma" şeklindeki tükenmişlik alt ölçekleridir.
 - b. Öğretmenlerin çalışmış oldukları kurumların genel lise ya da mesleki-teknik lise olması, metropol alan içindeki kurumlarda bulunan öğretmenlerin genel lise ya da mesleki-teknik lisede çalışıyor olmaları değişkenlerine göre gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğu alt ölçek ise "duyarsızlaşma" alt ölçeğidir.
 - c. Metropol alan dışı kurumlarda çalışan öğretmenlerin, genel lise ya da mesleki-teknik lisede çalışmaları, çalışılan kurumun bulunduğu sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, öğretmenlerin mesleki gelecekleri konusundaki görüşleri, mevcut eğitim sisteminden memnun olmama

nedenleri gibi değişkenlere göre gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu alt ölçek “duygusal tükenmişlik” alt ölçeğidir.

- d. Mesleğe uygunluk derecesi ve üstlerden takdir görüp görmeme değişkenlerine göre gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu iki alt ölçek ise “duygusal tükenmişlik” ve “kişisel başarısızlık” alt ölçekleridir.

Tümkiye (1996), “Öğretmenlerde Tükenmişlik, Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları” konulu doktora tez çalışmasında; tükenmişlik ile sosyo-demografik değişkenler, medeni durum, eğitim düzeyi, okul tipi, gördükleri idari destek, çalışma süresi, branş, sosyo-ekonomik düzey, yaş gibi değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Bu araştırmada sonuçlar özetle; erkek öğretmenlerin daha çok tükenmişlik yaşadıkları, medeni durum açısından fark olmadığı, öğrencilere yönelik tutumlar açısından daha çok dört yıllık yüksek okul ya da fakülte mezunu öğretmenlerin tükenmişlik gösterdikleri, okul tiplerine göre “görülen idari destek” alt ölçeğinde ilköğretim okullarında ve “öğrencilere yönelik tutumlar” alt ölçeğinde ise liselerde görev yapan öğretmenlerin daha fazla tükendikleri, “işe bağlı stresle başa çıkma” da müdür yardımcılarının en fazla tükendiği, hizmet süresi artıkça iş doyumunu ve öğrencilere yönelik olumlu tutumların da arttığı, öğretmenlerin tükenmişliklerinde branş açısından fark olmadığı, sosyo-ekonomik düzey artıkça tükenmişliğin azaldığı, yaş ile ilgili faktörlerin sadece “somatizasyon” alt ölçeğinde önemli olduğu, eğitim düzeyi artıkça olumsuz stres tepkilerinin azalmakta olduğu şeklindedir.

Gözüm (1996), “Koruyucu Sağlık Hizmetlerinde Görev Yapan Hemşire ve Ebelerde İş Doyumu, Tükenmişlik ve İşe Devamsızlığı Etkileyen Faktörlerin Araştırılması” konulu doktora tez çalışmasını, Erzurum da koruyucu sağlık hizmetlerinde görev yapan 32 hemşire ve 54 ebe üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma bulgularına göre; hemşire ve ebelerin iş doyumları ile tükenmişlik düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, iş doyumunu ile işe devamsızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Örgüte bağlılık ve işten ayrılma girişiminin duygusal tükenmişliği, mesleğe bağlılığın ise duyarsızlaşma ve duygusal tükenmişliği etkilediği bulunmuştur. İşin kendisi, yönetim biçimi, yöneticilerle ve çalışma arkadaşları ile ilişkiler ve yükselme olanakları boyutlarından sağlanan doyum ile duygusal tükenmişlik düzeyleri arasında negatif, işin kendisi boyutundan sağlanan doyum ile kişisel başarı düzeyi arasında ise

pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Duygusal tükenmişlik ile işe devamsızlık arasında zayıf bir pozitif ilişki bulunmuştur.

Sever (1997), “Hemşirelerin İş Stresi İle Başa Çıkma Yolları ve Bunun Sonuçlarının Araştırılması” konulu doktora tez çalışmasını, İstanbul ilinde 5 hastaneden rastgele seçilmiş 374 hemşire üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları özetle; işten ayrılmayı düşünen hemşirelerin iş stresi ve tükenmişlik düzeyinin daha fazla, iş doyum düzeyinin daha az olduğu ve etkili başa çıkmayı daha az kullandıkları, etkisiz başa çıkma yollarını kullanan hemşirelerin iş stresi ve tükenmişlik düzeyinin yüksek, iş doyumunun ise düşük olduğu şeklindedir.

2.0.2 Yüksek Lisans Tezleri

Örmen (1993), “Tükenmişlik Duygusu ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama” konulu yüksek lisans tez çalışmasında özetle şu bulgulara varmıştır. Kişinin genç, tecrübesiz, kendine güveninin yetersiz, aile bağlarının zayıf, amaçlarının belirsiz olduğu durumlarda tükenmişlik olasılığı yüksektir. Hastalık, kronik yorgunluk, depresyon, fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar, zararlı alışkanlıklar tükenmişliğin kişisel sonuçlarından bazılarıdır.

Demir (1995), “Hemşirelerin Tükenmişlik Düzeyleri ve Tükenmişliği Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi” konulu yüksek lisans tez çalışmasını, Van ilinde bulunan değişik hastanelerde çalışan 131 hemşire üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırmacı duygusal tükenmişliğin; hemşirelerin yaşlarından etkilenmezken, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin genç yaş grubunda, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin ise ileri yaş grubunda yüksek olduğunu; evli ve çocuğu olanların daha fazla tükendiklerini, 14 yıl ve daha fazla çalışanların daha az tükendiklerini belirlemiştir. Ayrıca doğum evinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik puanlarının daha düşük olduğunu, mesleğini isteyerek seçen hemşirelerin ise daha az duygusal tükenmişlik yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Yıldırım (1996), “Banka Çalışanlarının İş Doyumu ve Algılanan Rol Çatışması İle Tükenmişlik Arasındaki İlişki” konulu yüksek lisans tez çalışmasında; banka çalışanlarında iş doyumunun tükenmişliği yordayan en iyi değişken olduğunu, iş doyumunun yanı sıra rol çatışmasının da tükenmişlikle ilgili olabileceğini, ayrıca işi

isteyerek seçme değişkenlerinin de banka çalışanlarında gözlenen tükenmişliğe önemli düzeyde katkısının bulunduğunu saptamıştır.

Kalkan (1996), “Lise Öğretmenlerinin Öğrenci Kontrol Eğiliminin Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenler İle İlişkisi” konulu yüksek lisans tezini Samsun ili devlet okullarında görev yapan 281 lise öğretmeni üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları; öğrenci kontrol eğilimi düzeyinin “duygusal tükenmişlik”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarısızlık” şeklindeki tükenmişliğin üç alt boyutu ile de ilişkili olduğu şeklindedir.

Dolu (1997), “Onkolojide Çalışan Hekimlerde Tıbbi Sosyal Çalışma Açısından Tükenmişlik Sentromunun Araştırılması” konulu yüksek lisans tez çalışmasında; tükenmişlik sentromuyla stresle başa çıkma yolları arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Aktif başa çıkma, plan yapma, enstrümental sosyal destek arama ve problem odaklı olma ile duygusal tükenmişlik arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Kişisel başarı alt ölçeği dine yönelme değişkeni ile negatif, alkol/ilaç kullanma ve duygusal destek arama değişkenleri ile pozitif bir ilişkiye sahiptir. Grupların demografik ve işyeri özellikleri, yaş, medeni durum, unvan, zorunlu hizmet yapmış olma, aktif hekimlik süresi, branşta çalışma süresi ve seçtiği branştan memnuniyet durumu değişkenleri açısından tükenmişlik puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir.

Özer (1998), “Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyi Nedenleri ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezi çalışmasını Türkiye’nin 67 ilindeki Rehberlik Araştırma Merkezlerinde ve okullarda görev yapan 595 rehber öğretmen üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları; rehber öğretmenlerde en çok “kişisel başarısızlık” şeklindeki tükenmişliğin (%24) görüldüğü, onu duygusal tükenmişliğin (%13) takip ettiği ve çok az duyarsızlaşma (%2) şeklindeki tükenmişlik yaşandığı şeklindedir.

Çıtak (1998), “Hemşirelik Yüksek Okulu Öğretim Elemanlarının Empatik Beceri ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi” konulu yüksek lisans tezi çalışmasını Türkiye de çeşitli üniversitelere bağlı Hemşirelik Yüksek Okullarında görev yapan 332 öğretim elemanı üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları aşağıdaki gibidir.

1. Hemşirelik Yüksek Okulu (HYO) öğretim elemanlarının empatik beceri ve duygusal tükenme puan ortalamaları, sağlık meslekleri dışındaki fakülte öğretim elemanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

2. Hemşirelik Yüksek Okulu öğretim elemanları ve sağlık meslekleri dışındaki fakülte öğretim elemanlarının çalıştıkları ve mezun oldukları yüksek okul / fakültelere göre empatik beceri puanları arasında fark istatistiksel olarak anlamlı iken, tükenmişlik alt ölçek puanları arasında fark anlamlı çıkmamıştır.
3. Sağlık meslekleri dışındaki fakülte öğretim elemanlarından 5 yılın altında çalışanların kişisel başarısızlık puanları 5 yılın üstünde çalışanlara göre yüksek, hem Hemşirelik Yüksek Okulu, hem de sağlık meslekleri dışındaki fakülte öğretim elemanlarından Arş./Öğr. Görevlisi olan grubun kişisel başarısızlık puanlarının öğretim üyelerinden yüksek, sağlık meslekleri dışındaki fakülte öğretim elemanlarından 30 yaş grubunun altında olanların kişisel başarısızlık puanlarının 30 yaş grubunun üstünde olanlardan yüksektir.
4. Her iki grupta da iletişimle ilgili ders/konferans alanların empatik beceri puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Sağlık meslekleri dışındaki fakülte öğretim elemanlarının iletişimle ilgili ders/konferans alanlarının kişisel başarısızlık puanları daha düşük bulunmuştur.

Gündüz (2000), "Hemşirelerde Stresle Başa Çıkma Biçimleri İle Tükenmişlik Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezi araştırmasını, Trabzon ilinde değişik hastanelerde çalışan 265 hemşire üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları; hemşirelerin % 24'ünde duygusal tükenmişlik, % 15'inde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik görüldüğü, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin görülme yüzdesinin ise % 2 olduğu; duygusal tükenmişlik ile iyimser yaklaşım arasında anlamlı ve negatif, boyun eğici yaklaşım arasında anlamlı ve pozitif ilişki bulunduğu; kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik ile iyimser yaklaşım arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, hizmet süresi ve öğrenim düzeyi ne olursa olsun hemşirelerin tükenmişlik geliştirme riski taşıdıkları şeklindedir.

2.0.3 Makaleler

"Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Araştırılması" konulu çalışmasında Çam (1992), Maslach Tükenmişlik Envanterinin Türkçe ye tercümesini yaparak geçerlik ve güvenirliğini araştırmıştır. Çalışmaya 276 hemşire denek olarak

katılmıştır. Aracın geçerliği için deneğin arkadaşlarına başvurulmuş olup, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Güvenirlik katsayıları; Kuder-Richardson 20 formülü ve yarıya bölme tekniği ile hesaplanmış olup, anlamlı düzeyde oldukları saptanmıştır.

Ergin (1992) "Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması" konulu çalışmasını, altı farklı meslekten 235 kişilik bir denek grubuyla gerçekleştirmiştir. Bu uygulamadan elde edilen bulgulara dayanılarak ölçeğin son şekli oluşturulmuştur. İkinci aşamada, Ankara'daki 114 sağlık kuruluşundan seçilen 297 hemşireye ve 255 doktora MBI ile birlikte demografik özellikleri ile iş yaşamlarına ilişkin değerlendirmelerini kapsayan bir soru formu uygulanmıştır. Sonuçta ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik değerleri ve tükenmişliğin düzeyini yordayan bazı değişkenler saptanmıştır. Bunların en önemlileri cinsiyet, çalışma süresi, medeni durum, iş doyumu, yalnız kalma isteği, iş değiştirme isteği ve aile hayatının etkilenmesi gibi değişkenlerdir.

Tümkaya (1994), "Öğretmenlerde Tükenmişlik ve Bunı Gidermeye Yönelik Çalışmalar" konulu çalışmasında; öğretmenlerde tükenmişliğe yol açabilecek faktörler ile öğretmenlerde görülen psikolojik ve fiziksel rahatsızlıkların tükenmişlikle ilişkisi üzerinde durarak tükenmişliği gidermeye yönelik çalışmalar hakkında bilgiler vermiştir. Tümkaya çeşitli araştırma bulgularına dayanarak tükenmişlikte; kişisel faktörlerin içsel stres yaratıcı bir faktör olarak rol oynadığını, kurum içi stresin, coşku eksikliği ve bıkkınlık gibi negatif tutumların ve olumsuz başa çıkma davranışlarının (sigara içme, alkol kullanma vb.) etkili olduğunu belirtmektedir.

Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996), "Özürü Çocuklarda Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi" konulu çalışmalarında; özel öğretim öğretmenleri ile ilkokul öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri arasında fark olup olmadığını ve öğretmenlerdeki tükenmişliğe etki eden etmenleri araştırmışlardır. Bu çalışmayı 199 özel eğitim öğretmeni ve 112 ilkokul öğretmeni üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Sonuçta iki grup öğretmenin toplam tükenmişlik puanları arasında anlamlı fark olmadığını, ancak ilkokul öğretmenlerinin kişisel başarısızlık puanlarının özel eğitim öğretmenlerinden daha fazla olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca tükenmişlik cinsiyet, yaş ve çalışılan süre değişkenleri açılarından değerlendirilmiş ve bu değişkenlerin alt ölçek puanlarında etkili değişkenler oldukları saptanmıştır.

Aslan ve arkadaşları (1996), "Tıpta Uzmanlık Öğrencisi Hekimlerde Tükenme Düzeyleri" konulu çalışmayı Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışan

174 hekim üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Sonuçta; duygusal, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri ile aleksitimi düzeyleri arasında negatif ilişki belirlemişlerdir. Duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik ile yaş, günlük uyku saatleri ve çalışma süresi arasında negatif ilişki belirlemiş iken, nöbet sayısı ve nöbet dışı günlük çalışma saatleri arasında pozitif ilişki belirlemişlerdir. Duygusal tükenmişliğin bekarlarda daha yüksek, geleceğe yönelik olarak akademik çalışma yapmayı düşünenlerde ise daha düşük olduğunu, duygusal ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliklerin karamsar, umutsuz ve gelecekte beklenmesi olmayanlarda yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Gökçakan, Z. ve Özer, R. (1997), "Doğu Karadeniz Bölgesinde Görev Yapan Rehber Öğretmenlerdeki Tükenmişlik Düzleri, Nedenleri ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu çalışmalarını 19'u Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görev yapan, 30'u okullarda çalışan toplam 49 rehber öğretmen üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarında Maslach Tükenmişlik Envanterini kullanan araştırmacılar, rehber öğretmenlerin %20 sinde duygusal tükenmişlik, %37 sinde kişisel başarısızlık ve %2 sinde de duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik saptamışlardır. Ayrıca, cinsiyet, medeni durum, çalışma süresi, çalışılan kurum, mesleği isteyerek seçip seçmeme gibi değişkenlerin rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri üzerinde ayırıcı bir etki yapmadıklarını belirlerken, mesleki işlevlerini yerine getiremeyenlerde tükenmişliğin daha çok olduğunu bulmuşlardır. Rehber öğretmenlerin tükenmişliklerinde en önemli neden olarak; yönetici ve öğretmenlerden destek görmemelerini belirttiklerini saptamışlardır.

Tümkiye (1997), "İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri İle Kullandıkları Başa Çıkma Davranışları" konulu çalışmasını her üç gruptaki öğretmenlerden oluşan toplam 720 öğretmen üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda; tükenmişlik ile öğrenim derecesi, çalışılan okul, çalışma yılı ve sosyo ekonomik düzey arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Yine Tümkiye (1997), "Çukurova Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Akademik Tükenmişlik Düzeyleri" konulu çalışmasını 23 kadın, 69 erkek toplam 92 öğretim elemanı üzerinde gerçekleştirmiştir. Çalışmasında Seidman ve Zager'in geliştirdiği "Öğretmen Tükenmişlik Ölçeğini" kullanan Tümkiye, öğretim elemanlarındaki tükenmişliğin; görülen idari destek, akademik unvan ve cinsiyete göre farklılaştığını saptamıştır.

2.1 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Bu kısımda konuyla ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Byrne (1991), “Maslach Tükenmişlik Envanterinin Ortaokul, Lise ve Üniversite Öğretim Elemanları Üzerindeki Geçerliliği” konulu çalışmasında;163 ortaokul öğretmeni, 163 lise öğretmeni ve 218 üniversite öğretim elemanına Maslach Tükenmişlik Envanteri uygulamıştır. Sonuçta; MBI'nin ortaokul ve liselerdeki öğretmenlerde geçerliliğinin yüksek, ancak üniversite öğretim elemanları için geçerliliğinin düşük olduğu saptanmış ve bu durumun nedenleri tartışılmıştır.

Devlet okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin memnuniyetsizlik ve tükenmişlik düzeylerini ve yaygın eğitimin yönetici ve öğretmenler üzerinde meydana getirdiği meslek stresini belirlemek amacıyla 219 öğretmen ve 58 idareci üzerinde bir araştırma yapan Hipps ve diğerleri (1991); mesleğin zor olması, öğrencilerle ilişkilerdeki eksiklikler, yaşlıları ile ilişkiler, maaş ve ücret durumları ve saygınlık standartları gibi konuların öğretmenler ve yöneticilerin tükenmişlikleri üzerinde etkili olduklarını saptamışlardır.

McDonald (1991), “Bir Karmaşık İş” konulu çalışmasında; kıdemli bir öğretmenin mesleğinin zorluklarıyla ve tükenmişlikle başa çıkma konularındaki deneyimlerine yer vermiştir. McDonald öğretmenlere; karşılaştıkları zorlukları diğer meslektaşları ile tartışmalarını, öğretimle ilgili yazılan yazıları okumalarını ve kendi deneyimlerini yazmalarını tavsiye etmektedir. Willings (1992), “Yetenekli Yetişkinler ve Öğretmenlerde Tükenmişlik” konulu çalışmasında, tükenmişliğin genel sebeplerini ve gelişimini açıklamaya çalışmıştır. Capel (1992), “Öğretmenlerde Stres ve Tükenmişlik” konulu çalışmasında İngiliz öğretmenlerinde stres ve tükenmişliğin nedenlerini araştırmıştır. Stres ve tükenmişlik kişisel, çevresel ve psikolojik faktörlere bağlı olmasına rağmen öğretmenler üzerinde yapılan anketlerde öğretmenlerin düşük stres ve tükenmişlik düzeyine sahip olduklarının görüldüğünü saptamıştır. Ayrıca bireysel stres ve tükenmişlikte yönetimin önemli olmasının yanında çevresel stres yapıcı faktörlerin azaltılmasının da zorunlu olduğunu vurgulamıştır.

Abu-Hilal ve Salameh (1992), Maslach Tükenmişlik Envanterinin batılı olmayan bir yerleşim merkezinde geçerliliğinin ve güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla Ürdün' lü 233 öğretmen üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Sonuçta, Maslach Tükenmişlik

Envanterinin (MBI) kabul edilebilir bir geçerliği ve güvenilirliğinin olduğunu ve dolaysıyla batılı olmayan ülkelerde de kullanılabileceğini önermişlerdir.

Descy (1992),”Eğitsel Araçların Kullanılması, Sınıfta Öğrenme ve Öğretmenin Tükenmişliği” konulu araştırmasında; birçok öğretmen kitle iletişim araçlarını öğretme yöntemlerine dahil etmede isteksiz olduklarını, bazı öğretmenlerin de öğretimde yeni fikirler konusunda endişeli olduklarını ve diğer bir grup öğretmenin de gerekli idari destekten yoksun olarak teknoloji ve yeni fikirleri birleştirmeye çalıştıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca eğitsel araçların öğretmenin yaratıcılığını harekete geçirdiğini, profesyonel bir eğitimci olan öğretmenin verimliliğini artırdığını belirtmiştir.

Fennick (1992), bir toplantıya sunduğu bildirisinde; öğretmenlerin birçoğunun mesleğini ilk beş yıl içinde bıraktığını, genellikle yüksek performanslı öğretmenlerin mesleklerini bırakmaya eğilimli olduklarını, stajyer ve yeni başlayan öğretmenlerin büyük ideallere ve amaçlara eğilimli olduklarını belirtirken buna karşılık çok fazla güç harcamanın genç öğretmenlere zarar verdiğini açıklamıştır. Ayrıca yeni programlar hazırlanarak özellikle genç öğretmenlerin ilk yıllarda yaşadıkları yalnızlık ve sinirlilik gibi durumlarıyla mücadele edilebileceğini belirtmiştir.

Byrne (1992), anaokulu, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinde tükenmişliğe yol açan ve en fazla dikkat çeken kişisel faktörlerin tanımlanmasını amaçlayan çalışmasında öğretmenlere Maslach Tükenmişlik Envanterinin de bulunduğu bir dizi araç uygulamıştır. Bu çalışmasıyla Byrne öğretmenin tükenmişliğinde önemli noktaları saptamaya çalışmıştır.

160 İsviçre’li ortaokul öğretmenin tükenmişlikleri üzerinde bir araştırma yapan Huberman (1993), öğretmenlerin tükenmişliklerinde en önemli etkenin öğrenci-öğretmen ilişkileri olduğunu, bunu okulun monoton faaliyetlerinin ve kişisel etmenlerin takip ettiğini bulmuştur.

Öğretmenlerin yıpranma ve meslekten ayrılma nedenlerini inceleyen Natal’e (1993), öğretmenlerin performanslarına en büyük engeli; yetersiz ve bilgisiz idarecilerin, gittikçe kötüleşen hayat şartlarının, yetersiz maaşların ve geçici işten çıkarma tehditlerinin olduğunu saptamıştır.

Singer (1993), 1972–1983 yılları arasında North Carolina ve Michigan eyaletlerinde özel eğitim öğretmenlerinin meslekten ayrılma olaylarını araştırmıştır. Öğretmenlerin meslekten ayrılma nedenlerinin başında öğrencilerle konuşmayı ve

öğrencilerini dinlemeyi bilmemelerinin, ayrıca düşük ücret almalarının geldiğini belirtmiştir.

Speck (1993), “Ahlaki Bir Çatışma Olarak Stres” konulu çalışmasında stresin ahlaki temellerini açıklamıştır. Speck, bir kişinin kendi davranışının iyi ya da kötü olduğunu değerlendirebildiği zaman tükenmişliğin çözülebilir bir ahlak problemi olduğunu ifade etmiştir.

150 ortaokul öğretmeni üzerinde bir uygulama yapan Holland, ve ark.(1994), 22 maddeden oluşan Maslach Tükenmişlik Envanterinin üç alt bölümünün iki alt bölüm halinde değerlendirip değerlendirilemeyeceğini araştırmışlardır. Sonuçta üçlü yapının daha anlamlı olduğu düşüncesine varmışlardır.

Kieffer (1994), “Öğretmen Stresi ve Tükenmişliği Üzerinde Problem Odaklı Bir Görüş” konulu çalışmasında, göreve yeni başlayan öğretmenlerin öğretmen stresi ve tükenmişliklerini incelemiştir. Konuyu problem odaklı, duygu odaklı ve koruyucu tedbirler olarak üç boyutta ele almıştır.

Baptiste (1994), “Sürekli Gelişme ve Öğrenme”, isimli çalışmasında ana sınıfı öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikten nasıl kurtulabileceklerini ve mesleki yaşamlarını nasıl hareketlendirebileceklerini değerlendirmiştir. Yazar bu konuda, öğretmenlerin alanları ile ilgili yazılanları okuyabileceklerini ve otoriteleri dinleyebileceklerini belirtmiştir. Bu durumun onların mesleki amaçlarını daha gerçekçi belirlemelerine ve öz değerlendirme ağlarını daha iyi kurabilmelerine yol açacağını söylemiştir.

Carter (1994) çalışmasında, öğretmenlerin stres ve tükenmişlikle başa çıkabilmeleri için bireysel ve okula dayalı stratejilerden söz etmektedir. Bireysel stratejileri; ileriye bakmak, sabah iş programı yapmak, beslenmeye dikkat etmek, rahatlamak, öğrenciyi ilgilendiren şeylere yanıt verebilmek, kendini övmek, kendi kendini hipnotize etmek, üstün adam/kadın hayallerinden uzak durmak, uymak, sosyal destek aramak, kendine ve okula zaman ayırmak şeklinde, okula dayalı stratejileri ise; idari destek, davranışsal konsültasyon, okul içi eğitimin iyice yerleşmesi, danışmanlık, örgütsel gelişim, yeniden yapılanma, yeniden biçimlenme, destek ağları, öğretmen yardımcı ekipleri, öğretmen merkezleri ve öğretmen çalışma grupları şeklinde sıralamıştır.

Cook (1994), sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik nedenleri ile ilgili bir çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin genellikle az ücret aldığını ve fazla iş yaptığını ortaya koymuştur. Ayrıca öğretmenlerin yetiştirdikleri öğrencilerinin onları değerlendirmeleri ile meslek

doyumsuzluklarından kurtulabileceklerini belirtmiştir. Cook, öğretmenlerin tükenmişliğe karşı daha iyi eğitim alabileceklerini, kariyerlerini yükseltmeye çalışabileceklerini ya da tatil çalışması planlayabileceklerini ifade etmiştir.

Harnandez (1994), farklı dil ve kültür ortamlarında çalışan öğretmenlerin tükenmişliklerini incelemiştir. Bulgular; öğretmenlerin sınırlı İngilizce yeterliliğine sahip öğrencilerin kültürlerini de anlamakta güçlük çektikleri şeklindedir. Harnandez öğretmenlere bütün öğrencilerini bir birey olarak kabul etmeleri gerektiğini önermiştir. Farklı kültür ortamlarının öğretmenlerin tükenmişliklerine etkileri konusunda bir çalışma yapan Friedman (1995), değişik kültürlerdeki okullarda çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinde farklılıklar olduğunu saptamıştır. Friedman, öğretmenlerin en çok etkilendikleri öğrenci davranışlarının, öğretmene karşı saygısızlık, öğretmeni dikkate almama ve yeterince sosyalleşmeme olduğunu belirtmiştir.

Pennington (1995), 95 İngilizce öğretmeni üzerinde tükenmişlikle ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırma bulguları; İngilizce öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin diğer öğretmenlerden daha düşük olduğu şeklindedir. Ayrıca İngilizce öğretmenlerinin diğer öğretmenlere oranla öğrencilerine karşı daha çok ilgili olduklarını belirtmiştir.

Kijai ve ark. (1995), ortaokul öğretmenlerinde tükenmişliğin boyutlarını incelemiştir. Sonuçlar; öğretmenlerin % 71'inin oldukça yüksek düzeyde duygusal tükenmişlik yaşadığını ve % 60'ının kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyinin düşük olduğunu belirlemiştir. Tükenmişlikte öğrenci-öğretmen ilişkileri, eğitimden doyum sağlayabilme durumu ve meslekle ilgili strese karşı koyabilme gibi ölçütlerin önemli olduğunu saptamıştır.

Gaziel (1995), 269 İsraili ilköğretim okulu öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmasında, tatil programı çerçevesinde mesleki yeterliklerini geliştirme çalışmalarına katılan öğretmenler program sonunda daha az tükenmişlik yaşadıklarını ve iş yerini ya da mesleğini daha az terk etme duygusuna sahip olduklarını tespit etmiştir.

Fejgin ve diğerleri (1995), İsraili öğretmenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında, beden eğitimi öğretmenlerinin diğer öğretmenlerden daha az tükenmişlik yaşadıklarını bulmuşlardır. Öğretmenlerin tükenmişliklerine etki eden en önemli etkenlerin; çalışma şartlarından, sınırlı haklardan, bürokratik sınırlamalar ve rol sınırlamalarından kaynaklandığını ortaya koymuşlardır.

Schamer ve diğeri (1996), stresle mücadele ve öğretmenlerin tükenmişlikleri konulu çalışmalarında; tükenmişliği tanımlayarak tükenmişlikten kurtulmak için öğretmenlerin yapabileceklerinin neler olduğunu sunmuşlardır.

Sultana (1996), özel eğitim veren öğretmenlerin yıpranmaları ve bu durumun nedenleri konusunda bir çalışma yapmıştır. 98 özel eğitim öğretmeni üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında öğretmenlerin yıpranmalarında en önemli üç nedenin, uzun süren kırtasiye çalışmaları, saygı görmeme ve diğeri öğretmenlerle ortak çalışma yapma eksikliği olduğunu saptamıştır. Ayrıca, öğrencilerin gelişimlerdeki eksiklik, aşırı çalışma ve ailelerdeki ilgi eksikliklerinin de öğretmenlerin yıpranmalarında neden olarak gösterilebileceğine dikkati çekmiştir.

Terry (1997), “Öğretmenin Tükenmişliği Gerçek midir? Biz Onu Engelleyebilir miyiz?” konulu çalışmasında, uzun süreli stresin vücudun psikolojik yapısını değiştirebileceğini, uygun bir müdahale mekanizması kurulmadığında bunun tükenmişliğe yol açabileceğini belirtmiştir. Amerika’da çalışan öğretmenlerin %40’ına yakınının emekli oluncaya kadar öğretmeye devam edemeyeceklerini tahmin ettiklerini belirttiklerini açıklamıştır. Terry, öğretmenin eğer yıllarca zevkle öğretmeye devam etmesi bekleniyorsa, tükenmelerini engelleme yöntemlerinin uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Bunun için öğretmenin kendi kendisini takdir etmesi, stresini azaltması, özel diyet uygulaması, dinlenmesi ve egzersiz yapması gerekmekte olduğunu söylemiştir. Ayrıca, öğretmenin tükenmesini engellemek için aile ve toplumun bazı kesimlerinden yararlanma yoluna gidilebileceğini önermiştir. Öğretmenler stresle başa çıkmaya gereksinim duymasalar bile, bu ödüllendirici fakat aynı zamanda yok edici meslekten hoşlanmaları için onunla fiziksel ve psikolojik olarak nasıl baş edebileceklerini öğrenmeleri gerektiğini açıklamıştır.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın yöntemi, evreni, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlemesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

Bu araştırma; betimsel yöntemle yapılmış bir alan taramasıdır. Buna ek olarak, enlemesine (cross-sectional) modeli içeren bir gelişim araştırması olma özelliğine de sahiptir. Betimsel çalışmalar; olayların, objelerin, varlıkların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu açıklamaya çalışır (Kaptan,1989, s.34). Bu araştırma ile sınıf öğretmenlerinde tükenmişliğin 10 yıllık mesleki çalışma sürecindeki gelişiminin belirlenmesi, sınıf öğretmenlerinde tükenmişliğin bazı değişkenlere göre incelenmesi ve sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların neler olduğunun ortaya konması amaçladığından betimsel yöntem kullanılmıştır.

3.0. Evren

Bu araştırmanın evreni; 1999-2000 öğretim yılında Diyarbakır'da resmi okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. 01.10.1999 tarihi itibarıyla Diyarbakır da resmi okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin yerleşim birimlerine göre dağılımı Tablo 1 de görülmektedir (Kıbaroğlu, 1999).

Tablo1

1999-2000 Öğretim Yılında Diyarbakır da Resmi Okullarda
Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımları

Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Şehir Merkezi	764	841	1605
İlçe Merkezi	320	433	753
Köy	172	838	1010
Toplam	1256	2112	3368

Tablo 1’de görüldüğü gibi; 1999-2000 öğretim yılında Diyarbakır şehir merkezinde çalışan öğretmen sayısı 1605, ilçe merkezlerinde çalışan öğretmen sayısı 753 ve köylerde çalışan öğretmen sayısı ise 1010 olup toplam öğretmen sayısı 3368 dir.

3.1. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, Diyarbakır il merkezindeki, ilçelerindeki, belde ve köylerindeki devlet ilköğretim okullarında sınıf öğretmeni olarak görev yapan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 2500 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlere, Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Envanterlerden 99’u birkaç maddede işaretleme yapılmamış olmasından dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Bu nedenle araştırmanın grubu, 2401 sınıf öğretmeninden oluşmuştur. Araştırma grubunu oluşturan sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları yerleşim birimlerine göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2
Araştırma Grubunu Oluşturan Sınıf Öğretmenlerinin
Çalıştıkları Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımları

Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri	Geçerli envanter sayısı (f)	Bu yerleşim yerinde çalışan toplam sınıf öğretmeni sayısına oranı (%)	Diyarbakır da çalışan toplam sınıf öğretmeni sayısına oranı (%)
Şehir Merkezi	1083	67	45
İlçe Merkezi	529	70	22
Köy	789	78	33
Toplam	2401	71	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırma grubu; şehir merkezinde çalışmakta olan 1083, ilçe merkezlerinde çalışmakta olan 529, belde ve köylerde çalışmakta olan 789 sınıf öğretmenini içermektedir. Araştırma grubu içerdiği sınıf öğretmeni sayısı açısından şehir merkezindeki toplam öğretmenlerin %67’sine, ilçe merkezlerindeki toplam öğretmenlerin %70’ine, belde ve köylerdeki toplam öğretmenlerin %78’ine ulaşmaktadır. Genel olarak ise araştırma grubu evrenin %71’ine ulaşmaktadır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak bağımsız değişkenlere yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile Maslach tarafından geliştirilen ve Çam (1992) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Maslach Tükenmişlik Envanteri (MBI) kullanılmıştır. Yardım meslekleri elamanlarına uygulanmak üzere geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan bu envanter 22 maddeden oluşmaktadır. Maslach Tükenmişlik Envanteri; duygusal tükenmişlik (emotional exhaustion EE) 9 madde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik (personal accomplishment PA) 8 madde ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik (depersonalization DP) 5 madde olmak üzere üç alt bölümden oluşmaktadır. Sözkonusu envanterin her bir alt ölçeğinin maddeleri aşağıdaki gibidir.

1. Duygusal tükenme alt ölçeği envanterin, 1., 2., 3., 6., 8., 13., 14., 16. ve 20. maddelerinden oluşmaktadır.
2. Duyarsızlaşma alt ölçeği envanterin, 5., 10., 11., 15. ve 22. maddelerinden oluşmaktadır.
3. Kişisel başarısızlık alt ölçeği envanterin, 4., 7., 9., 12., 17., 18., 19. ve 21. maddelerinden oluşmaktadır.

Maslach tükenmişlik envanterinde her madde yoğunluğuna göre sıfırdan dörde kadar işaretlemeye olanak verecek likert tipi bir yapı arz etmektedir. Bu konuda bir çalışma yapan Ergin (1992), ölçeğin orijinalinde olan yedi basamaklı yanıt seçeneklerine deneklerin hangi eğitim düzeyinde olursa olsun hepsinin itiraz ettiklerini saptamış; bu nedenle yedi basamaklı yanıtlama seçeneklerini beşli şekliyle (hiçbir zaman, çok nadir, bazen, çoğu zaman ve her zaman) kullanılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. Bu çalışmada beşli yanıtlama seçenekleri kullanılmıştır.

3.2.0. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Güvenirliği

Envanterin Türkçe’ye uyarlamasını yapan ÇAM (1992), hemşireler üzerinde yaptığı araştırmada; hemşirelerin MBI formuna verdikleri yanıtlara dayanarak envanterin güvenilirliği çalışmasını Kuder-Richardson 20 formülüne ve yarıya bölme tekniğine göre

yapmıştır. Kuder-Richardson 20 formülüne göre bulunan güvenilirlik katsayıları aşağıda verilmiştir.

<u>Alt Ölçekler</u>	<u>r</u>
EE- Duygusal Tükenmişlik alt ölçeği için :	0.89
DP- Duyarsızlaşma alt ölçeği için :	0,71
PA-Kişisel Başarı alt ölçeği için :	0,72

MBI alt ölçeklerinin yarıya bölme tekniği ile saptanan korelasyon katsayılarının Spearman-Brown düzeltmesi yapıldıktan sonra elde edilen güvenilirlik katsayıları da aşağıdadır.

<u>Alt Ölçekler</u>	<u>r</u>
Duygusal Tükenmişlik (EE) alt ölçeği için :	0.84
Duyarsızlaşma (DP) alt ölçeği için :	0.78
Kişisel Başarı (PA) alt ölçeği için :	0.72

Girgin (1995), envanterin sınıf öğretmenlerine uygulanmasındaki güvenilirliğini saptamak için test tekrar test yöntemini kullanmış ve ölçeğin iç tutarlılığını hesaplamada Cronbach Alpha katsayılarını hesaplamıştır.

Test tekrar test katsayıları: Duygusal tükenmişlik (EE) için $r=.86$ $p<0.01$,

Duyarsızlaşma (DP) için $r=.68$ $p<0,01$ ve

Kişisel başarısızlık (PA) için $r=.83$ $p<0,01$

Cronbach Alpha katsayıları: Duygusal tükenmişlik (EE) .87,

Duyarsızlaşma (DP) .63 ve

Kişisel başarısızlık (PA) .74

321. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Geçerliği

Envanteri Türkçe'ye çeviren ve hemşireler üzerinde geçerlik çalışmasını yapan Çam (1992), birlikte geçerlik (convergent validity) yöntemini kullanmıştır. Sonuçta

hemşirelerin kendilerini değerlendirmeleri ile arkadaşlarının onları değerlendirmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Sonuçlar şöyledir;

Duygusal tükenmişlik (EE) için $t= 0.46, p> 0.01$

Duyarsızlaşma (DP) için $t= 0.79, p> 0.01$

Kişisel başarısızlık (PA) için $t= 0.85, p> 0.01$

Ayrıca Girgin (1995), envanterin sınıf öğretmenleri popülasyonundaki geçerliği çalışmasında aynı yöntemi izlemiştir. Sonuçta öğretmenleri iyi tanıyan arkadaşları tarafından doldurulan formlar ile kendilerinin doldurdukları formlar arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sonuçlar aşağıdaki gibidir;

Duygusal tükenmişlik (EE) için $r=0.59 p<0,01$

Duyarsızlaşma (DP) için $r=0.68 p<0,01$

Kişisel başarısızlık (PA) için $r=0,48 p<0,01$

Sonuç olarak, elde edilen bulgular ışığında, Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin (MBI) geçerliği ve güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu ve sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılabilirliği söylenebilir.

3.2.2.Maslach Tükenmişlik Envanterinin Yüzdeler Norm Çalışması

Araştırmada beşli yanıtlama seçenekleri kullanıldığı için ölçeğin yedili yanıtlama şekline göre belirlenen kesme noktalarını kullanmak uygun olmadığından, sadece bu popülasyona yönelik olarak 2401 kişi için yeniden bir yüzdeler norm çalışması yapılmış ve her bir alt ölçek için yeni kesme noktaları belirlenmiştir.

Duygusal Tükenmişlik İçin Yüzelik Norm Çalışması

PUAN ARALIĞI	FREKANS f	Yığılmalı Frekans Dağılımı (yf)	Yüzelik Norm
33	2	2401	100
32	4	2399	99.62
31	4	2395	99.75
30	9	2391	99.58
29	7	2382	99.21
28	15	2375	98.92
27	22	2360	98.29
26	21	2338	97.38
25	29	2317	96.50
24	60	2288	95.29
23	55	1118	92.97
22	76	2173	88.17
21	81	2097	87.34
20	88	2016	83.97
19	106	1928	80.30
18	105	1822	75.89
17	155	1717	71.51
16	139	1562	65.06
15	123	1423	59.27
14	151	1300	54.14
13	164	1149	47.86
12	168	985	41.02
11	120	817	34.03
10	160	697	29.03
9	100	537	22.37
8	135	437	18.20
7	80	302	12.58
6	66	222	9.25
5	72	156	6.50
4	32	84	3.50
3	22	52	2.17
2	9	30	1.25
1	17	21	0.09
0	4	4	0.17

Not: Puan olarak 14 ve aşağısı tükenmemiş, 15 ve yukarısı tükenmiş olarak kabul edilmiştir.

Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik İçin Yüzelik Norm Çalışması

PUAN	FREKANS	Yığılmalı frekans	Yüzelik norm
24	5	2401	100
23	5	2396	99.79
22	3	2391	99.58
21	12	2388	99.45
20	5	2376	98.96
19	9	2371	98.75
18	12	2362	98.38
17	38	2350	97.88
16	52	2312	96.29
15	75	2260	94.13
14	99	2185	91.00
13	122	2086	86.88
12	154	1964	81.80
11	220	1810	75.39
10	238	1590	66.22
9	227	1352	56.31
8	253	1125	46.86
7	277	872	36.32
6	186	595	24.78
5	171	409	17.03
4	79	238	9.91
3	64	159	6.62
2	54	95	3.96
1	24	41	1.71
0	17	17	0.71

Not: Puan olarak 8 ve aşağısı tükenmemiş, 9 ve yukarısı tükenmiş olarak kabul edilmiştir.

Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik İçin Yüzelik Norm Çalışması

PUAN	FREKANS	Yığılmalı frekans	Yüzelik norm
16	2	2401	100
15	2	2399	99.92
14	2	2397	99.83
13	3	2395	99.75
12	14	2392	99.63
11	19	2378	99.04
10	22	2359	98.25
9	56	2337	97.33
8	80	2281	95.00
7	99	2201	91.67
6	121	2102	87.55
5	165	1981	82.51
4	226	1816	75.64
3	266	1590	66.22
2	276	1324	55.14
1	392	948	39.48
0	556	556	23.16

Not: Puan olarak 2 ve aşağısı tükenmemiş, 3 ve yukarısı tükenmiş olarak kabul edilmiştir.

Buna göre kesme noktaları; duygusal tükenmişlik için 15 puan, kişisel başarısızlık için 9 puan ve duyarsızlaşma için 3 puan olarak ortaya çıkarılmıştır. Bu puanlar ile bunların üstünde puan alanlar o alt ölçek için tükenmiş sayılmışlardır.

3.3. Maslach Tükenmişlik Envanterinin Puanlaması

Maslach Tükenmişlik Envanteri üç alt bölümden oluştuğundan her kişi için toplam bir tükenmişlik puanına ulaşmak olanaksızdır. Bu nedenle her envanterden duygusal, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklinde olmak üzere üç ayrı tükenmişlik puanı elde edilmektedir. Duygusal ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik maddeleri olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Bu nedenle söz konusu alt ölçeklerden yüksek puan almak tükenmişliği göstermektedir. Kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlikte ise maddeler

olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Bu nedenle normal seyrinde bu maddelerden düşük puan almak tükenmişliği göstermekte iken bu maddeler ters puanlanarak kişisel başarısızlık alt ölçeğinde de yüksek puanların tükenmişliği göstermesi sağlanmış olmaktadır. Duygusal ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik alt ölçeklerinde yanıtlar; hiçbir zaman =0 , çok nadir= 1, bazen= 2, çoğu zaman=3 ve her zaman=4 puan ile değerlendirilirken, kişisel başarısızlık alt ölçeğinde ise yanıtlar; hiçbir zaman= 4, çok nadir=3, bazen=2, çoğu zaman=1 ve her zaman=0 puan ile değerlendirilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

İl merkezinde veriler, araştırmacı tarafından ilköğretim okullarına gidilerek ders aralarında sınıf öğretmenlerine kısa bir yapılandırmadan sonra verilen ölçme aracını doldurmalarını istenmesi şeklinde toplanmıştır. Öğretmenlerin çoğu böyle bir çalışmaya katkıda bulunmaktan memnun olacaklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin kendilerine verilen envanteri titizlikle doldurmaya çalıştıkları gözlenmiştir.

İlçe ve köylerde çalışan sınıf öğretmenlerine yönelik veriler ise ölçme aracının ilköğretim müfettişlerinin sınıf öğretmenleriyle yaptıkları dönem ortası toplantıları başlamadan önce kısa bir açıklama yapıp toplu olarak uygulanması şeklinde elde edilmiştir. Bu uygulamada Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elamanlarından da yararlanılmıştır.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Verilerin istatistiksel analizinde, haritaların çizilmesinde, aritmetik ortalamalar ve yüzdeler ile değişkenlere yönelik incelemelerde ise t-testi ve Ki-Kare (χ^2) tekniği kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmış, ancak farkın büyük çıktığı durumlarda daha hassas anlamlılık düzeyleri de kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde çeşitli istatistik teknikler kullanılarak elde edilen bulgular araştırmanın alt problemlerindeki sıraya göre sunulmuştur.

4.0.10 Yıllık Meslek Sürecinde Hem Genel Olarak, Hem de Cinsiyet ve Mezun Olunan Okul Değişkenlerine Göre Duygusal Tükenmişliğin Nasıl Bir Gelişim Gösterdiğine İlişkin Bulgular

4.0.1. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait duygusal tükenmişlik puanları ortalamaları hem genel olarak, hem de cinsiyet değişkenine göre kesme noktası ile birlikte Tablo 3’de, bu ortalamalar kullanılarak yine hem genel olarak, hem de cinsiyet değişkenine göre çizilen duygusal tükenmişlik haritası Grafik 1’de verilmiştir.

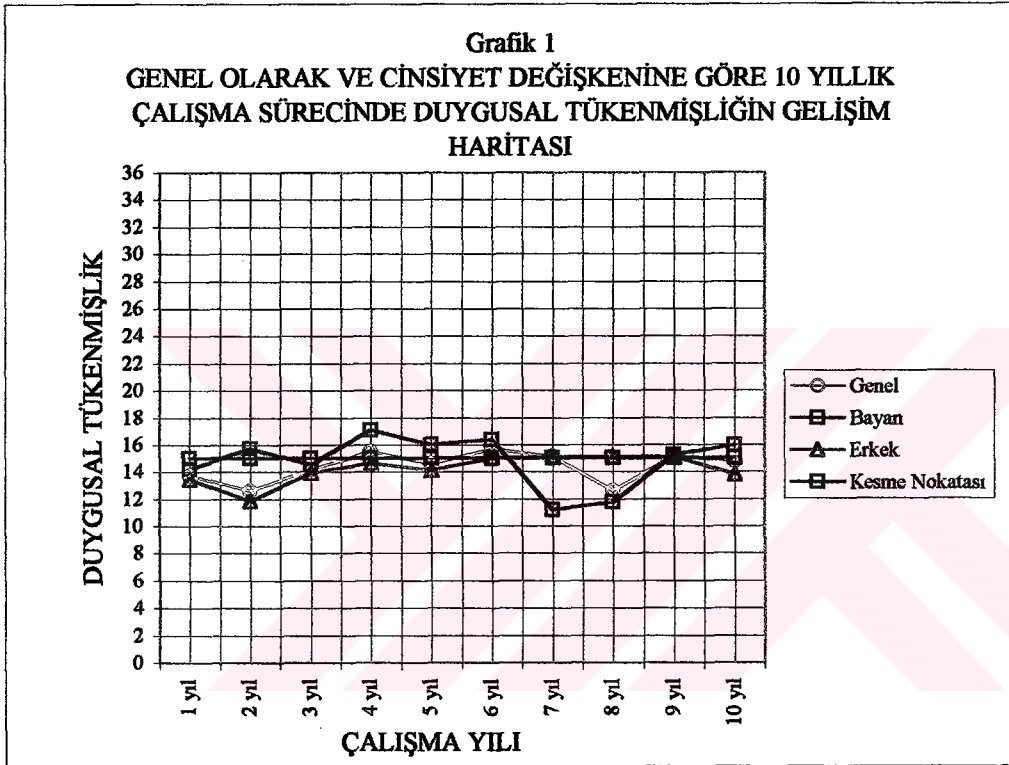
Tablo 3

Genel Olarak ve Cinsiyet Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duygusal Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası

Çalışma Yılı	Genel \bar{X}	Bayan \bar{X}	Erkek \bar{X}	Kesme Noktası
1 yıl	13.72	14.20	13.45	15
2 yıl	12.62	15.72	11.83	
3 yıl	14.14	14.55	13.92	
4 yıl	15.49	17.07	14.62	
5 yıl	14.59	16.00	14.11	
6 yıl	15.68	16.38	15.00	
7 yıl	15.12	11.17	15.09	
8 yıl	12.58	11.73	15.08	
9 yıl	15.14	15.26	15.09	
10 yıl	14.76	15.97	13.80	

Tablo 3 incelendiğinde, duygusal tükenmişliğin genel ortalamalar olarak 1., 2. ve 8. yıllarda kesme noktasının altında olduğu, 3., 5. ve 10. yıllarda kesme noktasına çok yaklaştığı, 4., 6., 7. ve 9. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Bayan sınıf

öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik ortalamalarının, 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 1. ve 3. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 2., 4., 5., 6., 7., 9. ve 10. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Erkek sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik ortalamalarının ise 1., 2., 3., 8. ve 10. yıllarda kesme noktasının altında olduğu 4. ve 5. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 6., 7. ve 9. yıllarda kesme noktasını geçtiği görülmektedir.

Grafik 1 incelendiğinde, duygusal tükenmişliğin genel olarak 6. yılda en yüksek değere, bir anlamda tepeye tırmandığı, 2. ve 8. yıllarda ise en düşük değerlere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir. Gelişim olarak 1. yılda okul ve çevre şartlarına uyumun sağlanmasıyla birlikte 2. yılın rahat geçtiği, 3. yıldan itibaren bir yükselmenin başladığı, bu yükselişin devam ettiği görülmektedir. 8. yılın duygusal tükenmişlik açısından yine rahat bir yıl olduğu, duygusal tükenmenin 9. yılda tekrar ortaya çıktığı ve bunun 10. yılda da çok küçük bir azalma ile devam ettiği görülmektedir. Bu açıklamalara göre genel olarak ele alındığında duygusal tükenmişlik açısından 2., 6. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

Grafik 1'deki haritada bayan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, bayanlarda duygusal tükenmişliğin 1. yıldan itibaren bir gelişim gösterdiği, 2. yılda bu yükselişin tükenmişliğe yöneldiği, 3. yılda biraz azalmaya karşın 4. yılda en yüksek değere

ulaştığı, bir anlamda tepeye tırmandığı, 5., 6. ve 7. yıllarda tükenmişliğin devam ettiği 8. yılda tükenmişliğin bu yılın bayan öğretmenleri açısından 10 yıllık meslek süresince en rahat yıl olduğu, sonra 9. ve 10. yıllarda tükenmişliğin tekrar yükseldiği görülmektedir. Bayanlar için 2., 8. ve 9. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

Grafik 1'deki haritada erkek sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, erkeklerde 2. yılın en rahat yıl olduğu, 6. yıla kadar duygusal tükenme açısından önemli sayılabilecek bir yükselmenin olmadığı, ancak 6. yılda kesme noktasına gelindiği ve bunun 7. yılda da devam ettiği, 8. yılda yine bir düşüşün ortaya çıktığı, 9. yılda biraz yükselmenin ardından 10. yılda yine rahatlamının olduğu gözlenmektedir. Erkekler için 6. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

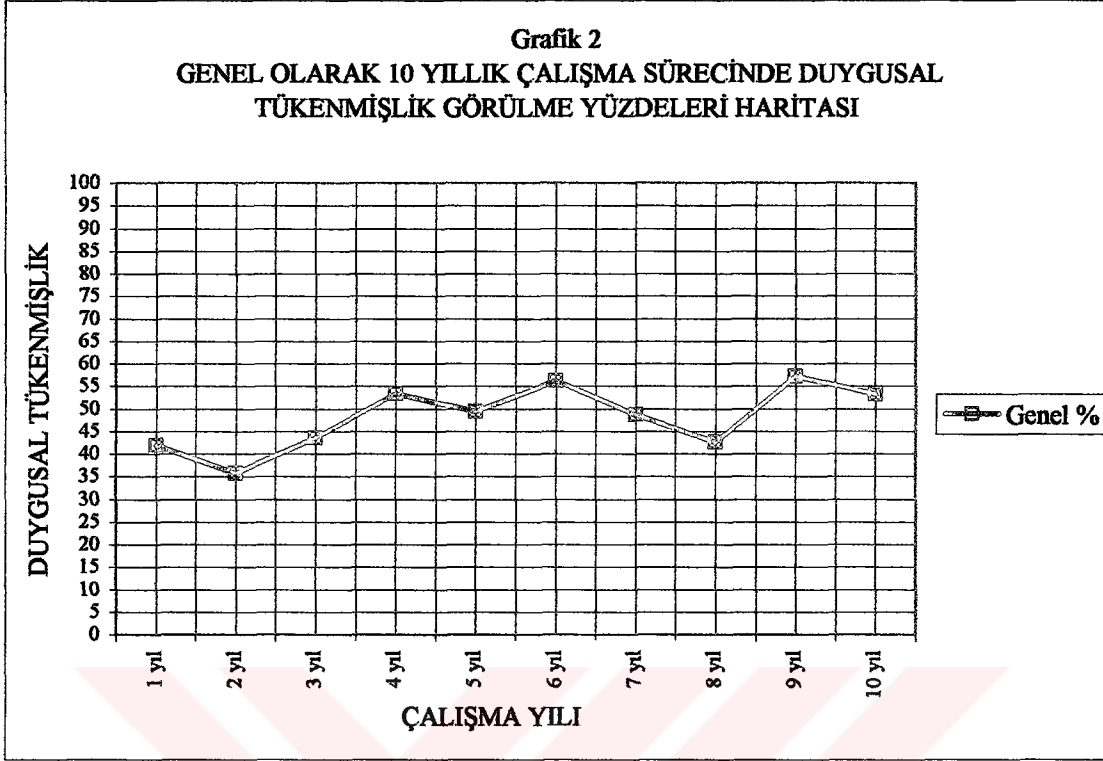
4.0.2. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait duygusal tükenmişlik yüzdeleri genel olarak, Tablo 4'de , bu yüzdeler kullanılarak çizilen duygusal tükenmişlik haritası ise Grafik 2'de verilmiştir.

Tablo 4

Genel Olarak 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinde Duygusal Tükenmişlik Görülme Yüzdeleri

Çalışma Yılı	Genel %
1 yıl	41.8
2 yıl	35.7
3 yıl	43.6
4 yıl	53.4
5 yıl	49.3
6 yıl	56.1
7 yıl	48.7
8 yıl	42.5
9 yıl	57.1
10 yıl	53.2

Tablo 4 incelendiğinde, 1., 3., 5., 7. ve 8. yıllarda duygusal tükenmişlik görülme yüzdesinin %50 ye yakın olduğu, yani öğretmenlerden yarıya yakınında duygusal tükenmişlik bulunduğu, 4., 6., 9. ve 10. yıllarda ise tükenmişlik oranının %50'yi geçtiği görülmektedir. Sadece 2. yılda duygusal tükenmişlik görülme yüzdesi düşmekte olduğu ve %35,7'lik bir düzeyde bulunduğu görülmektedir.

Grafik 2 incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik görülme yüzdesinin 9. yılda en yüksek yüzdeye, bir anlamda tepeye çıktığı; 2. yılda ise en düşük yüzdeye, bir bakıma düzlüğe indiği görülmektedir. 2., 6. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu izlenmektedir.

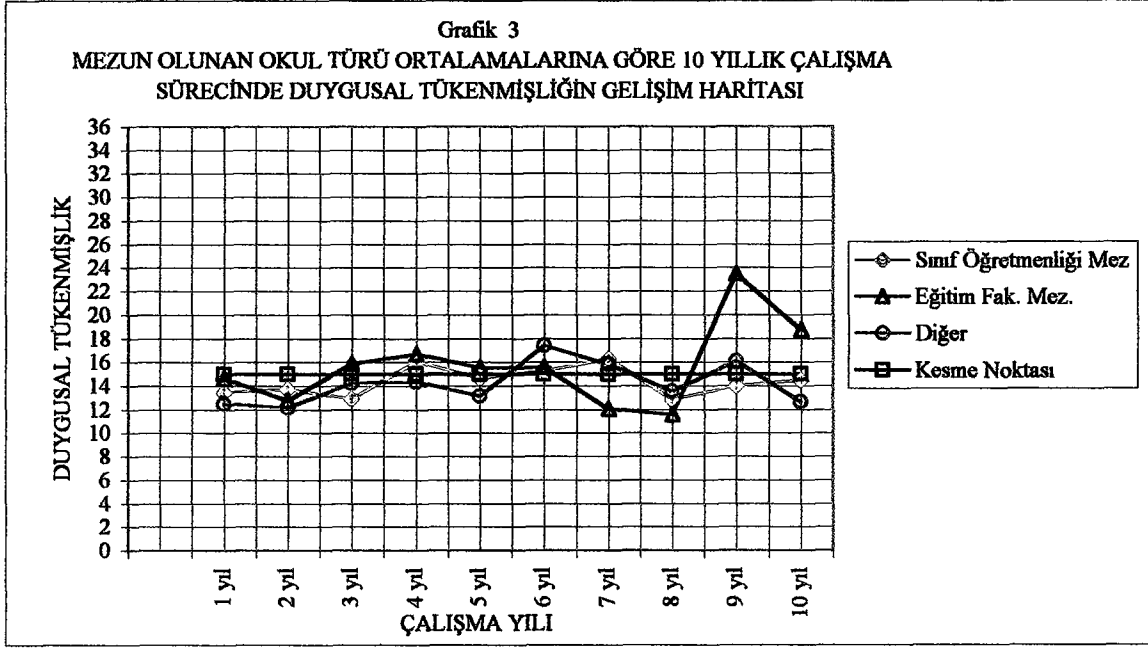
4.0.3. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait duygusal tükenmişlik puanları ortalamaları mezun olunan okul türü değişkenine göre kesme noktası ile birlikte Tablo 5’de, bu ortalamalar kullanılarak mezun oldukları okul türü değişkenine göre çizilen duygusal tükenmişlik haritası Grafik 3’de verilmiştir.

Tablo 5

Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duygusal Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası

Çalışma Yılı	Sınıf Öğretmenliği Mez. \bar{X}	Eğitim Fak. Mez. \bar{X}	Diğer \bar{X}	Kesme Noktası
1 yıl	13.46	14.61	12.49	15.00
2 yıl	13.72	12.76	12.16	
3 yıl	12.89	15.83	14.22	
4 yıl	16.09	16.66	14.30	
5 yıl	14.67	15.53	13.13	
6 yıl	15.25	15.56	17.38	
7 yıl	16.30	12.05	15.78	
8 yıl	12.88	11.57	13.50	
9 yıl	14.02	23.50	16.06	
10 yıl	14.48	18.70	12.64	

Tablo 5 incelendiğinde, duygusal tükenmişlik ortalamalarının sınıf öğretmenliği bölümü mezunu sınıf öğretmenlerinde 1., 2., 3. ve 8. yıllarda kesme noktasının altında olduğu; 5., 9. ve 10. yıllarda kesme noktasına çok yaklaştığı; 4., 6. ve 7. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği bölümü dışındaki bölümlerden mezun olan sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik ortalamalarının, 2., 6. ve 8. yıllarda kesme noktasının altında olduğu, 1. yılda kesme noktasına yaklaştığı, 3., 4., 5., 6., 9. ve 10. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerinden mezun olan sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik ortalamalarının ise 1., 2., 5., 8. ve 10. yıllarda kesme noktasının altında olduğu 3. ve 4. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 6., 7. ve 9. yıllarda kesme noktasını geçtiği görülmektedir.

Grafik 3 incelendiğinde, duygusal tükenmişliğin sınıf öğretmenliği bölümü mezunu sınıf öğretmenlerinde 7. yılda en yüksek değere, bir anlamda tepeye tırmandığı, 3. yılda ise en düşük değere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir.

Grafik 3'deki haritada eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği dışındaki bölümlerinden mezun olan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, duygusal tükenmişliğin 9. yılda en yüksek değere ulaştığı, bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılın ise tükenmişlik açısından 10 yıllık meslek süresince en rahat yıl olduğu görülmektedir.

Grafik 3'deki haritada üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki bölümlerinden mezun olan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, genel olarak duygusal gelişim açısından rahat oldukları, ancak 6., 7. ve 9. yıllarda tükenmişliğin kesme noktasının üstüne çıktığı görülmektedir. Bu öğretmenlerde 5. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

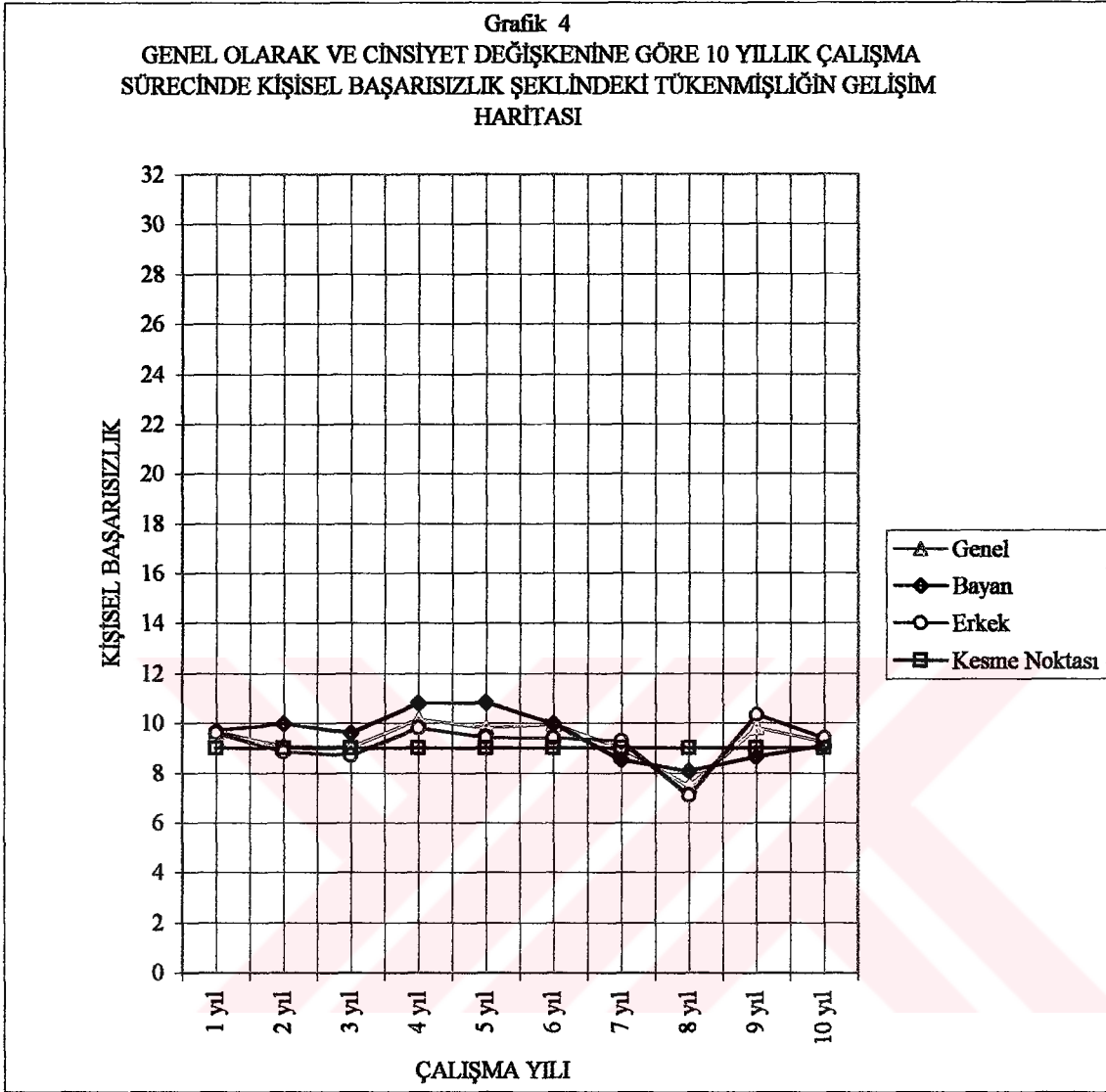
4.1. 10 Yıllık Meslek Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinde Hem Genel Olarak, Hem de Cinsiyet ve Mezun Olunan Okul Türü Değişkenlerine Göre Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Nasıl Bir Gelişim Gösterdiğine İlişkin Bulgular

4.1.0. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik puanları ortalamaları, hem genel olarak hem de cinsiyet değişkenine göre kesme noktası ile birlikte Tablo 6'da, bu ortalamalar kullanılarak yine hem genel olarak, hem de cinsiyet değişkenine göre çizilen kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik haritası Grafik 4'de verilmiştir.

Tablo 6
Genel Olarak ve Cinsiyet Değişkenine Göre Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası

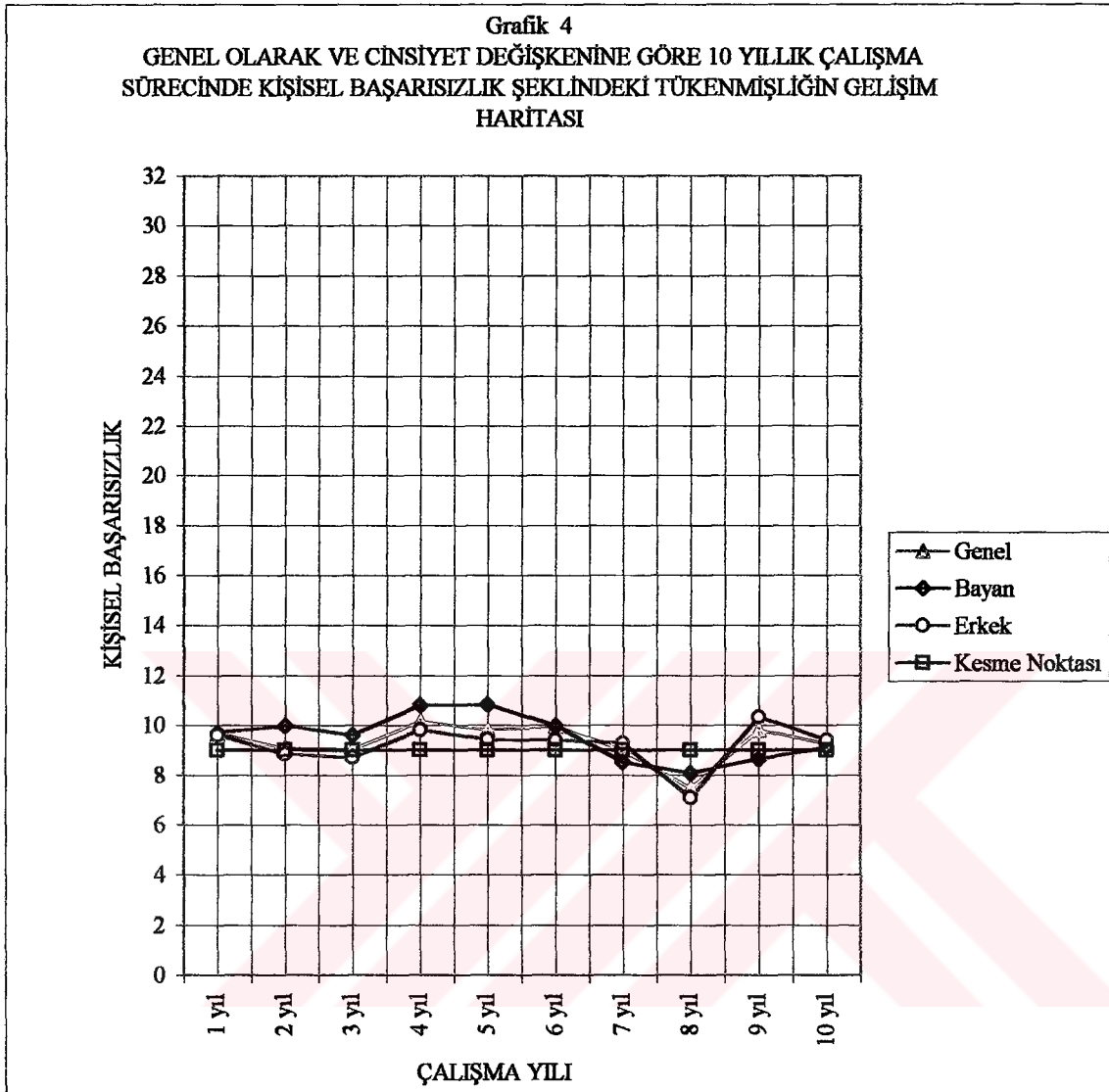
Çalışma Yılı	Genel \bar{X}	Bayan \bar{X}	Erkek \bar{X}	Kesme Noktası
1 yıl	9.64	9.70	9.61	9
2 yıl	9.07	9.98	8.84	
3 yıl	9.01	9.61	8.70	
4 yıl	10.15	10.81	9.79	
5 yıl	9.79	10.83	9.43	
6 yıl	9.96	9.99	9.41	
7 yıl	8.99	8.52	9.28	
8 yıl	7.45	8.07	7.08	
9 yıl	9.81	8.63	10.32	
10 yıl	9.25	9.09	9.39	

Tablo 6 incelendiğinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin genel ortalamalar olarak 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 7. yılda kesme noktasına çok yaklaştığı, 1., 2., 3., 4., 5., 6., 9. ve 10. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Bayan sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının, 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 7. ve 9. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 1., 2., 3., 4., 5., 6. ve 10. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Erkek sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının ise 8. yılda kesme noktasının altında olduğu 2. ve 3. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 1., 4., 5., 6., 7., 9. ve 10. yıllarda kesme noktasını geçtiği görülmektedir.

Grafik 4 incelendiğinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin genel olarak 9. yılda en yüksek değere bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise en düşük değere bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir. Bu açıklamalara göre genel olarak ele alındığında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından 3., 4. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

Grafik 4'deki haritada bayan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, bayanlarda kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin 4. ve 5. yıllarda en yüksek değerlere ulaştığı, bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise en düşük değere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir. Bayanlar için 3., 5. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

Grafik 4 incelendiğinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin genel olarak 9. yılda en yüksek değere bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise en düşük değere bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir. Bu açıklamalara göre genel olarak ele alındığında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından 3., 4. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

Grafik 4'deki haritada bayan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, bayanlarda kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin 4. ve 5. yıllarda en yüksek değerlere ulaştığı, bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise en düşük değere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir. Bayanlar için 3., 5. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

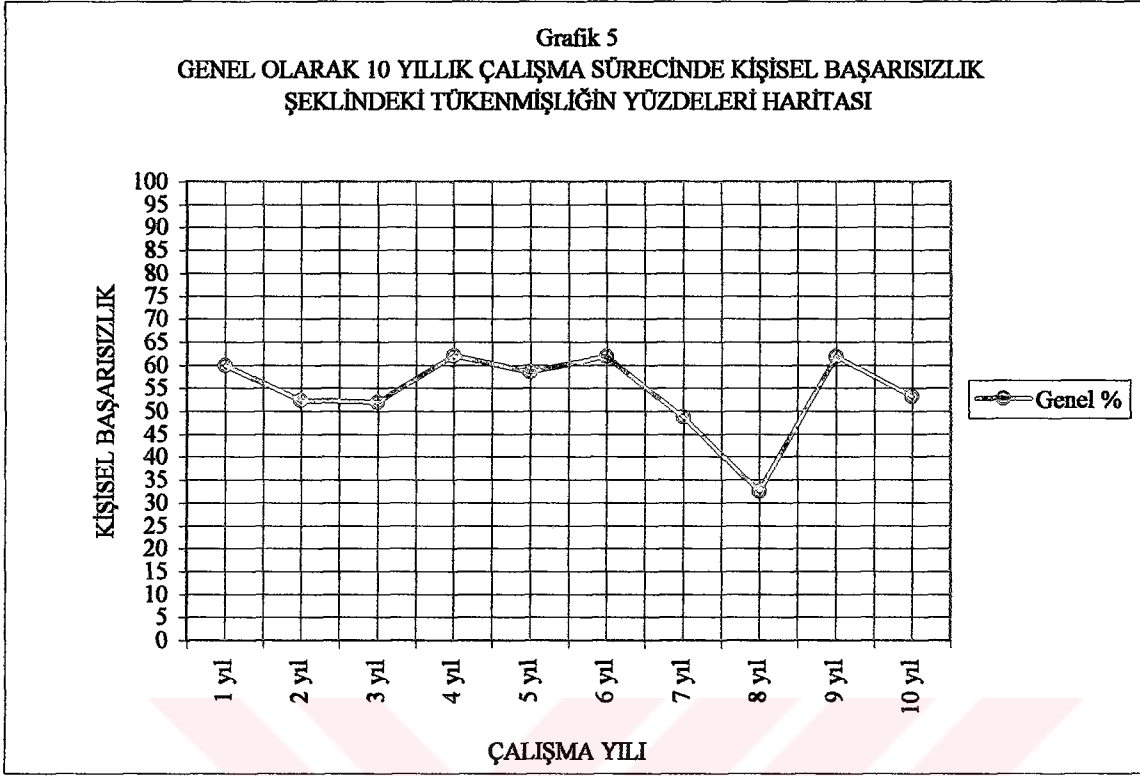
Grafik 4'deki haritada erkek sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, erkeklerde 8. yılın kişisel başarısızlık açısından en rahat yıl olduğu, 2. ve 3. yılların da bunu izlediği, 1., 4., 5., 6., 7. ve 10. yıllarda hep kesme noktasının üzerinde bir seyir izlendiği ve 9. yılda ise en yüksek değere , bir anlamda tepeye tırmandığı görülmektedir. Erkekler için 4. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

4.1.1. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik yüzdeleri genel olarak, Tablo 7'de , bu yüzdeler kullanılarak çizilen duygusal tükenmişlik haritası ise Grafik 5'de verilmiştir.

Tablo 7
Genel Olarak Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin
10 Yıllık Çalışma Sürecinde Gelişimine İlişkin Yüzdeler

Çalışma Yılı	Genel %
1 yıl	59.9
2 yıl	52.4
3 yıl	51.9
4 yıl	62.0
5 yıl	58.6
6 yıl	61.9
7 yıl	48.7
8 yıl	32.5
9 yıl	61.9
10 yıl	53.2

Tablo 7 incelendiğinde, 7. yılda kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin görülme yüzdesinin %50 ye yakın olduğu, 1., 2., 3., 4., 5., 6., 9. ve 10. yıllarda ise tükenmişlik oranının %50'yi geçtiği görülmektedir. Sadece 8. yılda duygusal tükenmişlik görülme yüzdesi düştüğü ve %32,5 'lik bir düzeyde bulunduğu görülmektedir.

Grafik 5 incelendiğinde, 4., 6. ve 9. yıllarda kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin en yüksek yüzdelere çıktığı, bir bakıma tepeye tırmandığı; 8. yılda ise en düşük yüzdeye, bir bakıma düzlüğe indiği görülmektedir.

4.1.2. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik puanları ortalamaları mezun oldukları okul türü değişkenine göre kesme noktası ile birlikte Tablo 8’de, bu ortalamalar kullanılarak mezun oldukları okul türü değişkenine göre çizilen kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik haritası Grafik 6’da verilmiştir.

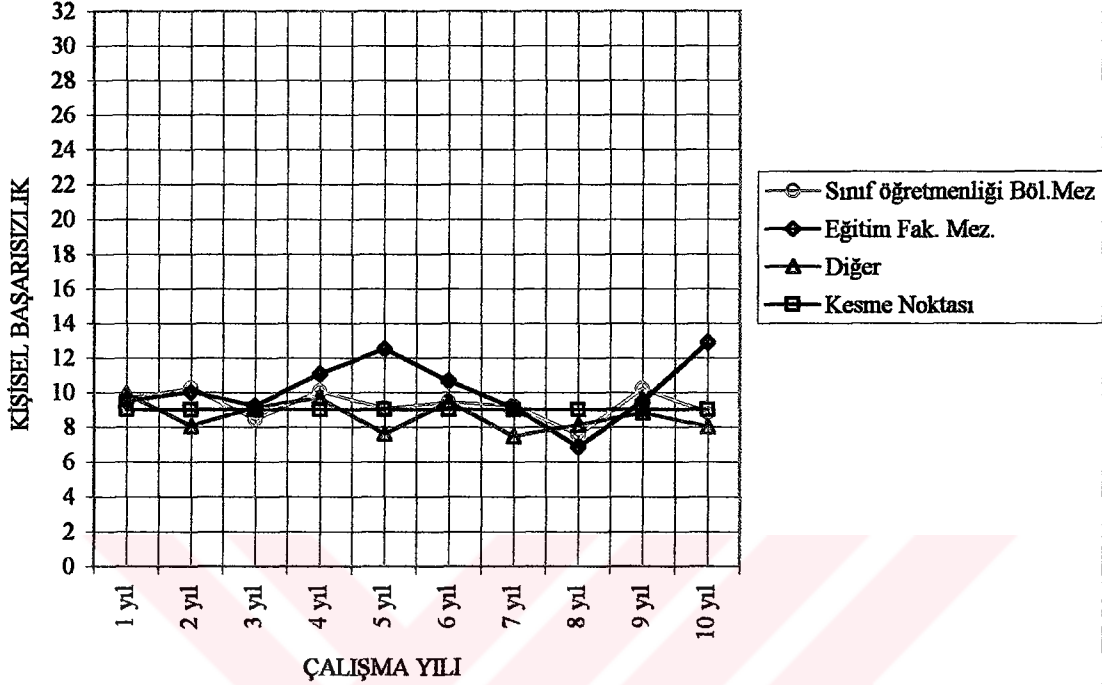
Tablo 8

Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası

Çalışma Yılı	Sınıf Öğretmenliği Mez \bar{X}	Eğitim Fak. Mez. \bar{X}	Diğer \bar{X}	Kesme Noktası
1 yıl	9.63	9.47	9.93	9
2 yıl	10.26	10.04	8.04	
3 yıl	8.43	9.24	9.13	
4 yıl	10.07	11.06	9.68	
5 yıl	9.06	12.51	7.58	
6 yıl	9.45	10.67	9.46	
7 yıl	9.23	9.10	7.44	
8 yıl	7.56	6.86	8.10	
9 yıl	10.21	9.50	8.81	
10 yıl	8.86	12.90	8.00	

Tablo 8 incelendiğinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının sınıf öğretmenliği bölümü mezunu sınıf öğretmenlerinde 8. yılda kesme noktasının altında olduğu; 3. ve 10. yıllarda kesme noktasına çok yaklaştığı; 1., 2., 4., 5., 6., 7. ve 9. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği bölümü dışındaki bölümlerden mezun sınıf öğretmenlerinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının, 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 9. ve 10. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerden mezun olan sınıf öğretmenlerinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının ise 5. ve 7. yıllarda kesme noktasının altında olduğu 2., 8., 9. ve 10. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 1., 3., 4. ve 6. yıllarda kesme noktasını geçtiği görülmektedir.

Garfik 6
MEZUN OLUNAN OKUL DEĞİŞKENİNE GÖRE 10 YILLIK ÇALIŞMA SÜRECİNDE
KİŞİSEL BAŞARISIZLIK ŞEKLİNDEKİ TÜKENMİŞLİĞİN GELİŞİMİ HARİTASI

Grafik 6 incelendiğinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin sınıf öğretmenliği bölümü mezunu sınıf öğretmenlerinde 2., 4. ve 9. yıllarda en yüksek değerlere, bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise en düşük değere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir.

Grafik 6'deki haritada eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği dışındaki bölümlerden mezun olan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin 10. yılda en yüksek değere ulaştığı, bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise tükenmişliğin eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği dışındaki bölümlerden mezun olan sınıf öğretmenleri açısından 10 yıllık meslek süresince en rahat yıl olduğu görülmektedir.

Grafik 6'deki harita da üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerinden mezun olan sınıf öğretmenlerine yönelik kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik incelendiğinde, 5. ve 7. yılların en alt, 1. yılın ise en üst düzeyde olduğu görülmektedir. Üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerinden mezun olan sınıf

öğretmenlerinin kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği genellikle ortalamanın altında seyrettiği gözlenmektedir.

4.2. 10 Yıllık Meslek Sürecinde Hem Genel Olarak, Hem de Cinsiyet ve Mezun Olunan Okul Türü Değişkenlerine Göre Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Nasıl Bir Gelişim Gösterdiğine İlişkin Bulgular

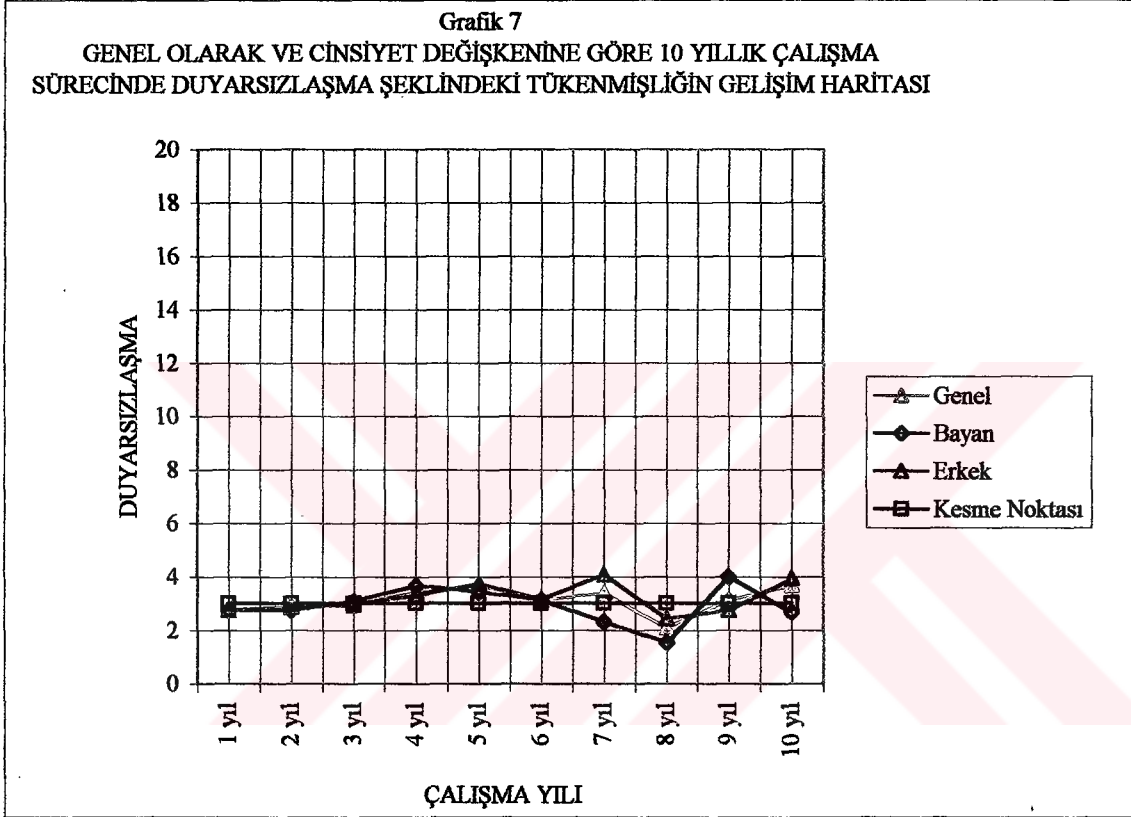
4.2.0. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik puanları ortalamaları, hem genel, olarak hem de cinsiyet değişkenine göre kesme noktası ile birlikte Tablo 9’da, bu ortalamalar kullanılarak yine hem genel olarak, hem de cinsiyet değişkenine göre çizilen duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik haritası Grafik 7’de verilmiştir

Tablo 9
Genel Olarak ve Cinsiyet Değişkenine Göre Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası

Çalışma Yılı	Genel \bar{X}	Bayan \bar{X}	Erkek \bar{X}	Kesme Noktası
1 yıl	2.74	2.74	2.74	3
2 yıl	2.87	2.74	2.90	
3 yıl	2.98	3.09	2.93	
4 yıl	3.41	3.65	3.29	
5 yıl	3.66	3.44	3.73	
6 yıl	3.14	3.13	3.15	
7 yıl	3.39	2.31	4.06	
8 yıl	2.10	1.53	2.44	
9 yıl	3.13	4.00	2.75	
10 yıl	3.68	2.66	3.93	

Tablo 9 incelendiğinde, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin genel ortalamalar olarak 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 1., 2. ve 3. yıllarda kesme noktasına çok yaklaştığı, 4., 5., 6., 7., 9. ve 10. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Bayan sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının, 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 1., 2., 7. ve 10.yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 3., 4., 5., 6. ve 9. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Erkek sınıf öğretmenlerinde

duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının ise 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 1., 2., 3. ve 9. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 4., 5., 6., 7. ve 10. yıllarda kesme noktasını geçtiği görülmektedir.

Grafik 7 incelendiğinde, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin genel olarak 5. ve 10. yıllarda en yüksek değerlere, bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise en düşük değere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir. Genel olarak ele alındığında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından 3., 5. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

Grafik 7'deki haritada bayan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, bayanlarda duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin 1., 2. ve 3. yıllarda kesme noktasının altında bir seyir izlediği, ancak 4. yıldan itibaren 8. yıla kadar bir artış gözlemlendiği, 8. yıldaki rahatlamanın ardından tekrar arttığı görülmektedir. Bayanlar için 6., 7. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

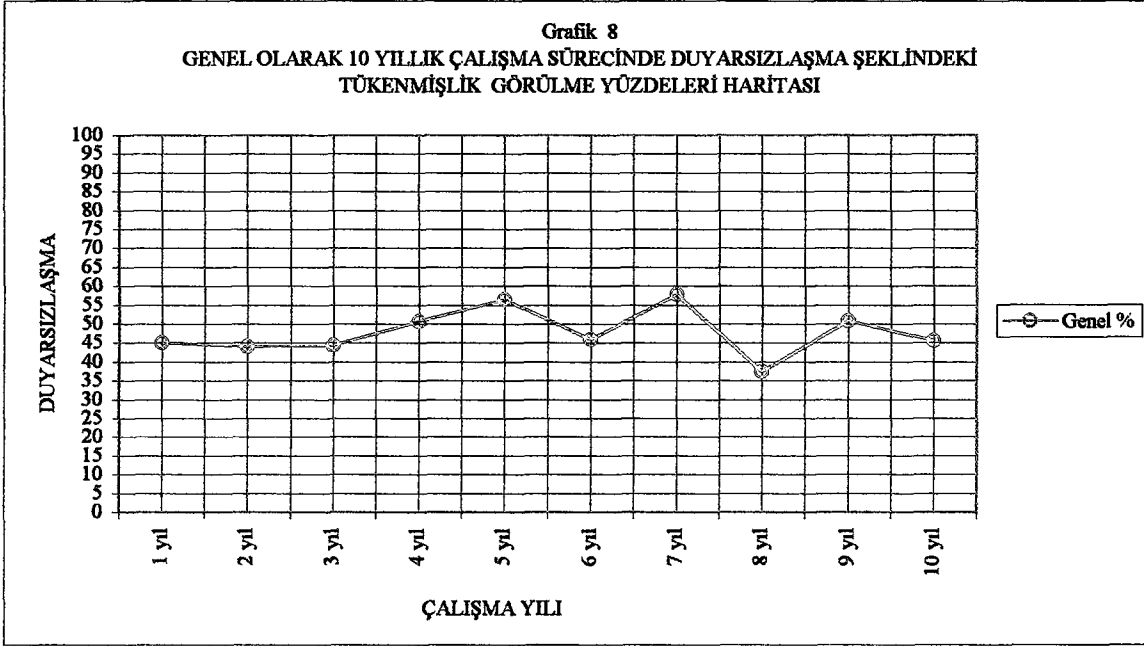
Grafik 7'deki haritada erkek sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, erkeklerde 2. yılın en rahat yıl olduğu, 7. yılda ise duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin en üst düzeyde yaşandığı gözlenmektedir. Erkekler için 6. ve 8. yılların önemli dönüş noktaları olduğu söylenebilir.

4.2.1. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik yüzdeleri genel olarak, Tablo 10'da , bu yüzdeler kullanılarak çizilen duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik haritası ise Grafik 8'de verilmiştir.

Tablo 10
Genel Olarak Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin 10 Yıllık
Çalışma Sürecinde Gelişimine İlişkin Yüzdeler

Çalışma Yılı	Genel %
1 yıl	45.0
2 yıl	44.1
3 yıl	44.4
4 yıl	50.7
5 yıl	56.4
6 yıl	46.0
7 yıl	57.9
8 yıl	37.5
9 yıl	50.8
10 yıl	45.6

Tablo 10 incelendiğinde, 1., 2., 3., 6. ve 10. yıllarda duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin görülme yüzdesinin %50'ye yakın olduğu, yani öğretmenlerden yarıya yakınında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik bulunduğu, 4., 5., 7. ve 9. yıllarda ise tükenmişlik oranının %50'yi geçtiği görülmektedir. Sadece 8. yılda duygusal tükenmişlik görülme yüzdesinin düştüğü ve %37,5 'lik bir düzeyde bulunduğu görülmektedir.

Grafik 8 incelendiğinde, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik yüzdelerinin 7. yılda en üst düzeye çıktığı, en alt yüzdenin ise 8. yılda olduğu görülmektedir.

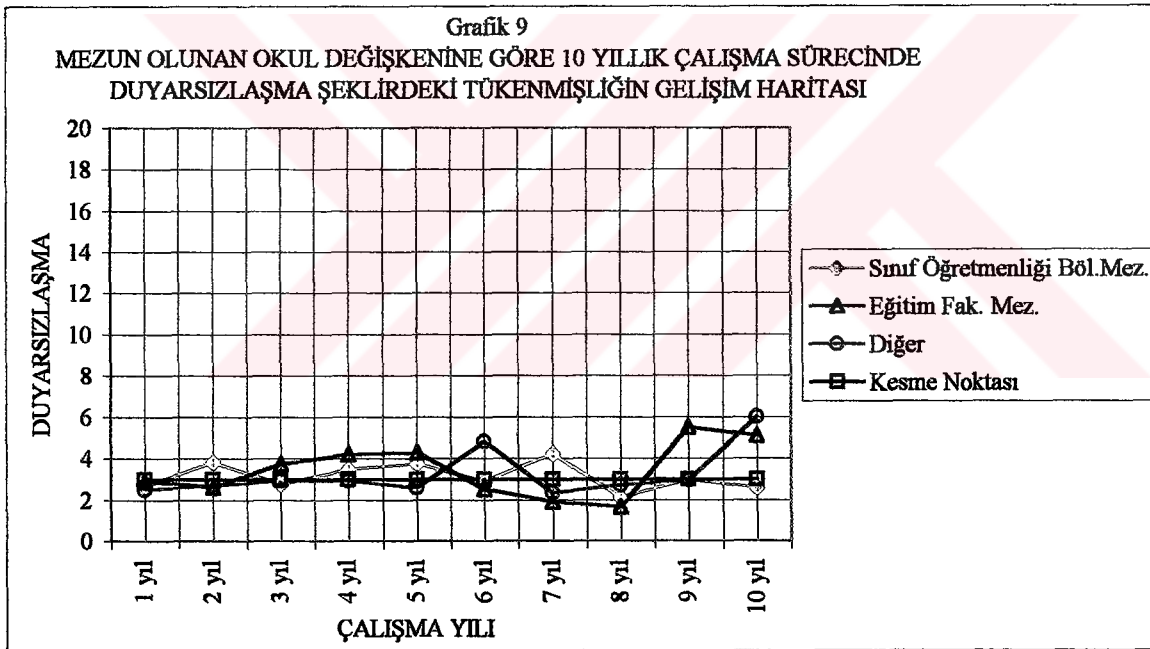
4.2.2. 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin her bir yıla ait duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik puanları ortalamaları mezun oldukları okul türü değişkenine göre kesme noktası ile birlikte Tablo 11’de, bu ortalamalar kullanılarak mezun oldukları okul türü değişkenine göre çizilen duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik haritası Grafik 9’da verilmiştir.

Tablo 11

Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre 10 Yıllık Çalışma Sürecinde Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişliğin Gelişimine İlişkin Ortalamalar ve Kesme Noktası

Çalışma Yılı	Sınıf Öğretmenliği Mez. \bar{X}	Eğitim Fak. Mez. \bar{X}	Diğer \bar{X}	Kesme Noktası
1 yıl	2.69	2.93	2.48	3.00
2 yıl	3.82	2.62	2.70	
3 yıl	2.76	3.74	2.93	
4 yıl	3.47	4.20	2.91	
5 yıl	3.76	4.28	2.58	
6 yıl	2.88	2.53	4.83	
7 yıl	4.23	1.90	2.33	
8 yıl	2.13	1.64	2.70	
9 yıl	2.98	5.50	2.94	
10 yıl	2.57	5.10	6.00	

Tablo 11 incelendiğinde, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının sınıf öğretmenliği bölümü mezunu sınıf öğretmenlerinde 8. yılda kesme noktasının altında olduğu, 1., 3., 6., 9. ve 10. yıllarda kesme noktasına çok yaklaştığı, 2., 4., 5. ve 7. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği bölümü dışındaki bölümlerinden mezun sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının 6., 7. ve 8. yıllarda kesme noktasının altında olduğu, 1. ve 2. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 3., 4., 5., 9. ve 10. yıllarda ise kesme noktasını geçtiği görülmektedir. Üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerinden mezun olan sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik ortalamalarının ise 1., 5. ve 7. yıllarda kesme noktasının altında olduğu, 2., 3., 4., 8. ve 9. yıllarda kesme noktasına yaklaştığı, 6. ve 10. yıllarda kesme noktasını geçtiği görülmektedir.

Grafik 9 incelendiğinde, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin sınıf öğretmenliği bölümü mezunu sınıf öğretmenlerinde 7. yılda en yüksek değere, bir anlamda tepeye tırmandığı, 8. yılda ise en düşük değere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir

Grafik 9'deki haritada eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği dışındaki bölümlerden mezun olan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin 9. yılda en yüksek değere ulaştığı, bir anlamda tepeye tırmandığı, 7. ve 8. yılların ise 10 yıllık meslek sürecinde en rahat yıllar olduğu görülmektedir.

Grafik 9'daki haritada üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki bölümlerinden mezun olan sınıf öğretmenlerine yönelik gelişim incelendiğinde, 10. yılda duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin en yüksek değere, bir anlamda tepeye çıktığı, 7. yılda ise en düşük değere, bir anlamda düzlüğe indiği görülmektedir.

4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklar İle İlgili Bulgular:

Cinsiyet değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında çeşitli şekillerdeki tükenmişlik düzeyleri açısından farklılıklara ilişkin olarak t testi ile yapılan istatistik analizle ilgili veriler Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12
Cinsiyet Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Alt Ölçek Puan Ortalamaları, Standart Kaymaları, t Değerleri ve Manidarlık Düzeyleri

Alt Ölçekler	Cinsiyet	N	\bar{X}	SD	t	p	
Duygusal Tükenme	Bayan	827	15.10	6.08	5.01	.001	P<0.001
	Erkek	1574	13.81	5.86			
Kişisel Başarısızlık	Bayan	827	9.33	3.71	2.00	.040	P<0.05
	Erkek	1574	9.00	4.04			
Duyarsızlaşma	Bayan	827	2.74	2.86	-1.86	.060	p>0.05
	Erkek	1574	2.97	2.97			

Tablo 12 incelendiğinde, 827 bayan öğretmenin duygusal tükenmişlik puanları ortalamasının 15.1, 1574 erkek öğretmenin ortalamasının ise 13.81 olduğu görülmektedir. T-testi kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucunda duygusal tükenmişlik açısından bayan öğretmenlerin lehine olmak üzere istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ($t=5.01$, $p<0.001$) bulunmuştur. Bu sonuç bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla daha fazla duygusal tükenmişlik yaşadığını göstermektedir.

Tabloda kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlikle ilgili ortalamalar incelendiğinde, bayan sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik puanları ortalamasının 9.33 olduğu, erkek sınıf öğretmenlerinin ortalamalarının ise 9.00 olduğu görülmektedir. T-testi kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucunda kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından yine bayan öğretmenlerin lehine olmak üzere istatistiksel olarak anlamlı bir fark

olduğu ($t=2.00$, $p<0.04$) bulunmuştur. Bu sonuç, bayan sınıf öğretmenlerin erkek sınıf öğretmenlerine kıyasla daha fazla kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığını göstermektedir.

Tabloda duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlikle ilgili ortalamalar incelendiğinde, bayan sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik puanları ortalamasının 2.74 olduğu, erkek sınıf öğretmenlerinin ortalamasının ise 2.97 olduğu görülmektedir. T- testi kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucunda duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından bayan ve erkek sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($t=-1.86$, $p>0.05$) bulunmuştur.

4.4. Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.4.0. Mezun olunan okul değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13
Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik	Duygusal Tükenme					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
Mezuniyet	N	%	N	%	N	%
Sınıf öğretmenliği Bölümü Mezunu	538	51.8	500	48.2	1038	100
Eğitim Fakültesi Mezunu	249	47.5	275	52.5	524	100
Diğer	513	61.1	326	38.9	839	100
Toplam	1300	54.1	1101	45.9	2401	100

$X^2=28.06$ $C=0.107$ $df=2$ $p<0.001$

Tablo 13 incelendiğinde; sınıf öğretmenliği bölümü mezunu sınıf öğretmenlerinden 538’inin (%51.8) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 500’ünün (%48.2) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; eğitim fakültelerinin diğer bölümlerinden mezun olanlardan 249’unun (%47.5) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 275’inin (%52.5) ise duygusal

tükenmişlik yaşadığı; üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerinden mezun olanlardan 513'ünün (%61.1) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 326'sının (%38.9) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, mezuniyet değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 28.06$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin üniversitelerin Eğitim Fakülteleri dışındaki fakültelerinden (%38.9) mezun olanlarda yaşandığını, onu sırasıyla sınıf öğretmenliği bölümü (%48.2) mezunlarının ve eğitim fakültelerinin diğer bölümlerinden (%52.5) mezun olanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 16,56$) sahip eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerden mezun olan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümü ile diğer bölümlerinden mezun sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 2.59$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.4.1. Mezun olunan okul türü değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14

Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Mezuniyet	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Sınıf öğretmenliği Bölümü Mezunu	514	495	524	505	1038	100
Eğitim Fakültesi Mezunu	190	363	334	637	524	100
Diğer	421	502	418	498	839	100
Toplam	1125	469	1276	531	2401	100

$X^2 = 30,3$ $C = 0.109$ $df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 14 incelendiğinde; sınıf öğretmenliği bölümü mezunlarından 514'inin (%49.5) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 524'ünün (%50.5) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; eğitim fakültelerinin diğer bölümlerinden mezun olanlardan 190'ının (%36.3) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 334'ünün (%63.7) ise kişisel başarısızlık olarak tükenmişlik yaşadığı; üniversitelerin

eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerinden mezun olanlardan 421'inin (%50.2) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 418'inin (%49.8) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, mezuniyet değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 30.3$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerden (%49.8) mezun olanlarda yaşandığını, onu sırasıyla sınıf öğretmenliği bölümü (%50.5) mezunlarının ve Eğitim Fakültelerinin diğer bölümlerinden (%63.7) mezun olanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 23.61$) sahip eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği dışındaki bölümlerden mezun olan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümü ile eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 0.08$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.4.2. Mezun olunan okul türü değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15

Mezun Olunan Okul Türü Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Mezuniyet	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Sınıf öğretmenliği Bölümü Mezunları	575	55.4	463	44.6	1038	100
Eğitim Fakültesi Mezunları	267	51.0	257	49.0	524	100
Diğer	482	57.4	357	42.6	839	100
Toplam	1324	55.1	1077	44.9	2401	100

$X^2 = 5,54$ $C = 0.047$ $Df = 2$ $p > 0,05$

Tablo 15 incelendiğinde; sınıf öğretmenliği bölümü mezunlarından 575'inin (% 55.4) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 463'ünün (%44.6) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; eğitim fakültelerinin diğer bölümlerinden mezun olanlardan 267'sinin (%51.0) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 257'sinin (%49.0) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki

fakültelerinden mezun olanlardan 482'sinin (%57.4) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 357'sinin (%42.6) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, mezuniyet değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı ($X^2 = 5.54, p > 0,05$) bulunmuştur.

4.5. Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.5.0. Hizmet süresi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Hizmet Süresi	Duygusal Tükenme					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1 yıl	238	58.2	171	41.8	409	100
2 yıl	146	64.3	81	35.7	227	100
3 yıl	217	56.4	168	43.6	385	100
4 yıl	136	46.6	156	53.4	292	100
5 yıl	71	50.7	69	49.3	140	100
6 yıl	61	43.9	78	56.1	139	100
7 yıl	39	51.3	37	48.7	76	100
8 yıl	23	57.5	17	42.5	40	100
9 yıl	27	42.9	36	57.1	63	100
10 yıl	37	46.8	42	55.2	79	100
Toplam	995	53.8	855	46.2	1850	100

$X^2 = 42.28$ $C = 0.15$ $df = 9$ $p < 0.001$

Tablo 16 incelendiğinde; 1. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 238'inin (%58,2) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 171'inin (%41.8) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 2. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 146'sının (%64,3) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 81'inin (%35.7) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 3. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 217'sinin (%56.4) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 168'inin (%43.6) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 4. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden

136'sının (%46.6) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 156'sının (%53.4) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 5. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 71'inin (%50.7) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 69'unun (%49.3) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 6. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 61'inin (%43.9) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 78'inin (%56.1) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 7. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 39'unun (%51,3) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 37'sinin (%48.7) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 8. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 23'ünün (%57,5) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 17'sinin (%42.5) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 9. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 27'sinin (%42.9) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 36'sinin (%57.1) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; 10. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 37'sinin (%46.8) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 42'sinin (%53.2) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, hizmet süresi değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 42.28$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin 2. yılını çalışanlarda (%35.7) yaşandığını, onu sırasıyla 1. yılını çalışanlar (%41.8), 8. yılını çalışanlar (%42.5), 3. yılını çalışanlar (%43.6), 7. yılını çalışanlar (%48.7), 5. yılını çalışanlar (%49.3), 10. yılını çalışanlar (%53.2), 4. yılını çalışanlar (%53.4), 6. yılını çalışanlar (%56.1) ve 9. yılını çalışanlar (%57.1) takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 14.65$) sahip ikinci yılını çalışan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; diğer yıllarını çalışan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değerine bakıldığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 19.33$, $p < 0.05$) görülmüştür. Bu gruptan da en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 5.97$) sahip birinci yılını çalışan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; diğer yıllarını (3.,4.,5.,6.,7.,8.,9. ve10.) çalışan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 13.22$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.5.1. Hizmet süresi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik Hizmet Süresi	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1 yıl	164	40.1	245	59.9	409	100
2 yıl	108	47.6	119	52.4	227	100
3 yıl	185	48.1	200	51.9	385	100
4 yıl	111	38.0	181	62.0	292	100
5 yıl	58	41.4	82	58.6	140	100
6 yıl	53	38.1	86	61.9	139	100
7 yıl	39	51.3	37	48.7	76	100
8 yıl	27	67.5	13	32.5	40	100
9 yıl	24	38.1	39	61.9	63	100
10 yıl	37	46.8	42	53.2	79	100
Toplam	806	43.7	1044	56.3	1850	100

$X^2=23.07$ $C=0.11$ $df=9$ $p<0.001$

Tablo 17 incelendiğinde, 1. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 164’ünün (%40.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 245’inin (%59.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 2. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 108’inin (%47.6) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 119’unun (%52.4) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 3. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 185’inin (%48.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 200’ünün (%51.9) ise kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik yaşadığı; 4. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 111’inin (%38.0) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 181’inin (%62.0) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 5. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 58’inin (%41.4) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 82’sinin (%58.6) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 6. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 53’ünün (%38.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 86’sının (%61.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 7. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 39’unun (%51,3) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 37’sinin (%48.7) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 8. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 27’sinin (%67,5) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 13’ünün (%32.5) ise kişisel başarısızlık

şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 9. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 24'ünün (%38.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 39'unun (%61.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 10. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 37'sinin (%46.8) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 42'sinin (%53.2) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, hizmet süresi değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 23.07$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin 8. yılını çalışanlarda (%32.5) yaşandığını, onu sırasıyla 7. yılını çalışanlar (%48.7), 3. yılını çalışanlar (%51.9), 2. yılını çalışanlar (%52.4), 10. yılını çalışanlar (%53.2), 5. yılını çalışanlar (%58.6), 1. yılını çalışanlar (%59.9), 9. ve 6. yıllarını çalışanlar (%61.9), 4. yılını çalışanlar (%61.0) takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 9.31$) sahip sekizinci yılını çalışan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; diğer yıllarını çalışan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değerine bakıldığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 19.33$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.5.2. Hizmet süresi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Hizmet Süresi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik Hizmet Süresi	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1 yıl	225	55.0	184	45.0	409	100
2 yıl	127	55.0	100	44.1	227	100
3 yıl	214	55.6	171	44.4	385	100
4 yıl	144	49.3	148	50.7	292	100
5 yıl	61	43.6	79	56.4	140	100
6 yıl	75	54.0	64	46.0	139	100
7 yıl	32	42.1	44	57.9	76	100
8 yıl	25	62.5	15	37.5	40	100
9 yıl	31	49.2	32	50.8	63	100
10 yıl	43	54.4	36	45.6	79	100
Toplam	977	52.9	873	47.1	1850	100

 $X^2 = 14.59$

C=0.01

df=9

p>0.05

Tablo 18 incelendiğinde; 1. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 225'inin (%55.0) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 184'ünün (%45.0) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 2. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 127'sinin (%55.0) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 100'ünün (%44.1) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 3. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 214'ünün (%55.6) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 171'inin (%44.4) ise duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik yaşadığı; 4. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 144'ünün (%49.3) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 148'inin (%50.7) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 5. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 61'inin (%43.6) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 79'unun (%56.4) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 6. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 75'inin (%54.0) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 64'ünün (%46.0) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 7. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 32'sinin (%42,1) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 44'ünün (%57.9) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 8. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 25'inin (%62,5) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 15'inin (%37.5) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 9. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 31'inin (%49.2) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 32'sinin (%50.8) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; 10. yılını çalışan sınıf öğretmenlerinden 43'ünün (%54.4) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 36'sinin (%45.6) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, hizmet süresi değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı ($X^2 = 14.59$, $p > 0.05$) bulunmuştur.

4.6. Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.6.0. Çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik	Duygusal Tükenme					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
Çalışılan Yer.Bir,	N	%	N	%	N	%
İl Merkezi	526	48.6	557	51.4	1083	100
İlçe Merkezi	310	58.6	219	41.4	529	100
Köy	464	58.8	325	41.2	789	100
Toplam	1300	54.1	1101	45.9	2401	100

$X^2 = 24.7$ $C=0.1$ $df=2$ $P<0.001$

Tablo 19 incelendiğinde, il merkezinde çalışan sınıf öğretmenlerinden 526’sının (%48.6) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 557’sinin (%51.4) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; ilçe merkezinde çalışanlardan 310’unun (%58.6) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 219’unun (%41.4) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; köyde çalışanlardan 464’ünün (%58.8) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 325’inin (%41.2) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 24.7$, $p<0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin köyde çalışan sınıf öğretmenlerinde (%41.2) yaşandığını, onu sırasıyla ilçe merkezinde (%41.4) çalışanların ve şehir merkezinde (%51.4) çalışanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 13.56$) sahip il merkezinde çalışan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; ilçe merkezlerinde ve köylerde çalışan sınıf öğretmenleri arasındaki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 0.10$, $p>0.05$) görülmüştür.

4.6.1. Çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik Çalışılan Yer. Bir.	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İl Merkezi	536	49.5	547	50.5	1083	100
İlçe Merkezi	244	46.1	285	53.9	529	100
Köy	345	43.7	444	56.3	789	100
Toplam	1125	46.9	1276	53.1	2401	100

$X^2=6.24$ $C=0.05$ $df=2$ $P<0.05$

Tablo 20 incelendiğinde; il merkezinde çalışan sınıf öğretmenlerinden 536’sının (%49.5) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 547’sinin (%50.5) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ilçe merkezinde çalışanlardan 244’ünün (%46.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 285’inin (%53.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; köyde çalışanlardan 345’inin (%43.7) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 444’ünün (%56.3) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu (X^2 6.24 $p<0.05$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin il merkezinde çalışan sınıf öğretmenlerinde (%50.5) yaşandığını, onu sırasıyla ilçe merkezinde (%53.9) çalışanların ve köyde (%56.3) çalışanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 =3.1$) sahip köylerde çalışan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; il merkezinde ve ilçe merkezlerinde çalışan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 =1.61$, $p>0.05$) görülmüştür.

4.6.2. Çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21
Çalışılan Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin
Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri,
 X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik Çalışılan Yer.Bir,	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İl Merkezi	623	57.5	460	42.5	1083	100
İlçe Merkezi	277	52.4	252	47.6	529	100
Köy	424	53.7	365	46.3	789	100
Toplam	1324	55.1	1077	44.9	2401	100

$X^2=4.76$ $C=0.044$ $df=2$ $P>0.05$

Tablo 21 incelendiğinde; il merkezinde çalışan sınıf öğretmenlerinden 623’ünün (%57.5) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 460’ının (%42.5) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ilçe merkezinde çalışanlardan 277’sinin (%52.4) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 252’sinin (%47.6) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; köyde çalışanlardan 424’ünün (%53.7) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 365’inin (%46.3) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı ($X^2= 4.76$ $p>0.05$) bulunmuştur.

4.7. Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.7.0. Müfettişlerden ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik	Duygusal Tükenme					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
Takdir Görme	N	%	N	%	N	%
Her Zaman Takdir Gördüm	416	66.8	207	33.2	623	100
Ara Sıra Takdir Gördüm	573	50.6	560	49.4	1133	100
Hiç Takdir Görmedim	311	48.2	334	51.8	645	100
Toplam	1300	54.1	1101	45.9	2401	100

$X^2 = 54.96$ $C = 0.149$ $df = 2$ $P < 0.001$

Tablo 22 incelendiğinde; müfettiş ve okul yöneticilerinden her zaman takdir gören sınıf öğretmenlerinden 416’sının (%66.8) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 207’sinin (%33.2) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; ara sıra takdir görenlerin 573’ünün (%50.6) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 560’ının (%49.4) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; hiç takdir görmeyenlerin 311’inin (%48.2) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 334’ünün (%51.8) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 54.96$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin müfettiş ve okul yöneticilerinden her zaman takdir gören sınıf öğretmenlerinde (%33.2) yaşandığını, onu sırasıyla ara sıra takdir görenlerin (%49.4) ve hiç takdir görmeyenlerin (%51.8) takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 40.02$) sahip yönetici ve müfettişlerden her zaman takdir gören sınıf

öğretmenlerini ayrı tutup; yönetici ve müfettişlerden ara sıra takdir gören ve hiç takdir görmeyen sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 0.82$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.7.1. Müfettişlerden ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 23'de verilmiştir.

Tablo 23

Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Takdir Görme						
Her Zaman Takdir Gördüm	424	68.1	199	31.9	623	100
Ara Sıra Takdir Gördüm	477	42.1	656	57.9	1133	100
Hiç Takdir Görmedim	224	34.7	421	65.3	645	100
Toplam	1125	46.9	1276	53.1	2401	100

$X^2 = 160.84$ $C = 2.50$ $df = 2$ $P < 0.001$

Tablo 23 incelendiğinde; müfettiş ve okul yöneticilerinden her zaman takdir gören sınıf öğretmenlerinden 424'ünün (%68.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 199'unun (%31.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ara sıra takdir görenlerin 477'sinin (%42.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 656'sının (%57.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; hiç takdir görmeyenlerin 224'ünün (%34.7) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 421'inin (%65.3) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 160.84$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin müfettiş ve okul yöneticilerinden her zaman takdir gören sınıf öğretmenlerinde (%31.9) yaşandığını, onu sırasıyla ara sıra takdir görenlerin (%57.9) ve hiç takdir görmeyenlerin (%65.3) takip ettiğini

göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 112.47$) sahip yönetici ve müfettişlerden her zaman takdir gören sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; yönetici ve müfettişlerden ara sıra takdir gören ve hiç takdir görmeyen sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değerine bakıldığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 9.36$, $p < 0.01$) görülmüştür.

4.7.2. Müfettişlerden ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24

Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
Takdir Görme	N	%	N	%	N	%
Her Zaman Takdir Gördüm	416	66.8	207	33.2	623	100
Ara Sıra Takdir Gördüm	597	52.7	536	47.3	1133	100
Hiç Takdir Görmedim	311	48.2	334	51.8	645	100
Toplam	1324	55.1	1077	44.9	2401	100

$X^2 = 49.33$ $C = 0.141$ $df = 2$ $P < 0.001$

Tablo 24 incelendiğinde; müfettiş ve okul yöneticilerinden her zaman takdir gören sınıf öğretmenlerinden 416’sının (%68.8) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 207’sinin (%33.2) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ara sıra takdir görenlerin 597’sinin (%52.7) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 536’sının (%47.3) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; hiç takdir görmeyenlerin 311’inin (%48.2) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 334’ünün (%51.8) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme durumu değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 49.33$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin müfettiş ve okul yöneticilerinden her zaman takdir gören

sınıf öğretmenlerinde (%33.2) yaşandığını, onu sırasıyla ara sıra takdir görenlerin (%47.3) ve hiç takdir görmeyenlerin (%51.8) takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 34.06$) sahip yönetici ve müfettişlerden her zaman takdir gören sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; yönetici ve müfettişlerden ara sıra takdir gören ve hiç takdir görmeyen sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 3.29$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.8. Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.8.0. Ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25

Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Ekonomik Durum	Duygusal Tükenme					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	26	78.8	7	21.2	33	100
Orta	453	72.5	172	27.5	625	100
Az	385	51.0	370	49.0	755	100
Hiç İyi Değil	436	44.1	552	55.9	988	100
Toplam	1300	54.1	1101	54.9	2401	100

$X^2 = 135.63$ $C = 0.054$ $df = 3$ $P < 0.001$

Tablo 25 incelendiğinde; ekonomik durumlarını çok iyi gören sınıf öğretmenlerinden 26’sının (%78.8) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 7’sinin (%21.2) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını orta düzeyde görenlerin 453’ünün (%72.5) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 172’sinin (%27.5) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını az yeterli görmeyenlerin 385’inin (%51.0)

duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 370'inin (%49.0) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını hiç yeterli görmeyenlerin 436'sının (%44.1) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 552'sinin (%55.9) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 135.63$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin ekonomik durumlarını çok iyi değerlendiren sınıf öğretmenlerinde (%21.2) yaşandığını, onu sırasıyla orta düzeyde görenlerin (%27.5), az yeterli görenlerin (%49.0), hiç yeterli görmeyenlerin (%55.9) takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 84.63$) sahip ekonomik durumlarını orta derecede yeterli gören sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; ekonomik durumlarını çok iyi, az yeterli ve hiç yeterli görmeyen sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değerine bakıldığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 19.34$, $p < 0.01$) görülmüştür. Tekrar kalanlar içinden en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 12.79$) sahip ekonomik durumlarını çok iyi gören sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; ekonomik durumlarını az yeterli ve hiç yeterli görmeyen sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak tekrar anlamlı olduğu, ($X^2 = 8.09$, $p < 0.01$) görülmüştür.

4.8.1. Ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26

Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Ekonomik Durum	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	20	60.6	13	39.4	33	100
Orta	331	53.0	294	47.0	625	100
Az	330	43.7	425	56.3	755	100
Hiç İyi Değil	444	44.9	544	55.1	988	100
Toplam	1125	46.9	1276	53.1	2401	100

$X^2=16.31$ $C=0.082$ $df=3$ $P<0.001$

Tablo 26 incelendiğinde; ekonomik durumlarını çok iyi gören sınıf öğretmenlerinden 20’sinin (%60.6) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 13’ünün (%39.4) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını orta düzeyde görenlerin 331’inin (%53.0) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 294’ünün (%47.0) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını az yeterli görmeyenlerin 330’unun (%43.7) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 425’inin (%56.3) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını hiç yeterli görmeyenlerin 444’ünün (%44.9) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 544’ünün (%55.1) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 =16.31$, $p<0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar, en az tükenmişliğin ekonomik durumlarını çok iyi değerlendiren sınıf öğretmenlerinde (%39.4) yaşandığını, onu sırasıyla orta düzeyde görenlerin (%47.0), hiç yeterli görmeyenlerin (%55.1), az yeterli görenlerin (%56.3), takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 =9.35$) sahip ekonomik durumlarını orta derecede yeterli gören sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; ekonomik durumlarını çok yeterli, az yeterli ve hiç yeterli

görmeyen sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 3.71$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.8.2. Ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27

Ekonomik Durumlarını Değerlendirme Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Ekonomik Durum	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok iyi	18	54.5	15	45.5	33	100
Orta	372	59.5	253	40.5	625	100
Az	413	54.7	342	45.3	755	100
Hiç iyi değil	512	52.7	467	47.3	988	100
Toplam	1324	55.1	1077	44.9	2401	100

X^2 7.22 C=0.231 df=3 P>0.05

Tablo 27 incelendiğinde; ekonomik durumlarını çok iyi gören sınıf öğretmenlerinden 18’inin (%54.5) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 15’inin (%45.5) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını orta düzeyde görenlerin 372’sinin (%59.5) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 253’ünün (%40.5) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını az yeterli görmeyenlerin 413’ünün (%54.7) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 342’sinin (%45.3) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; ekonomik durumlarını hiç yeterli görmeyenlerin 512’inin (%52.7) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 467’sinin (%47.3) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı ($X^2 = 7.22$, $p > 0.05$) bulunmuştur.

4.9. Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.9.0. Mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28

Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik	Duygusal Tükenme					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
Mesleki Yeterlik	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	702	61.3	444	38.7	1146	100
Orta	589	48.0	637	52.0	1226	100
Yetersiz	9	31.0	20	69.0	29	100
Toplam	1300	54.1	1101	45.9	2401	100

$X^2 = 47.97$ $C=0.14$ $df=2$ $p<0.001$

Tablo 28 incelendiğinde; mesleki yeterliklerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 702’sinin (%61.3) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 444’inin (%38.7) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini orta derecede algılayanlardan 589’unun (%48.0) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 637’sinin (%52.0) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini yetersiz olarak algılayanlardan 9’unun (%31.0) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 20’sinin (%69.0) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 47.97$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin mesleki yeterliklerini çok iyi olarak (%38.7) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla mesleki yeterliklerini orta derecede (%52.0) algılayanların ve mesleki yeterliklerini yetersiz olarak (%69.0) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 23.35$) sahip mesleki yeterliklerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; mesleki

yeterliklerini orta ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ($X^2 = 3.55$, $p > 0.05$) görülmüştür.

4.9.1. Mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 29’de verilmiştir.

Tablo 29

Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin
Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları,
Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Mesleki Yeterlik	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	715	62.4	431	37.6	1146	100
Orta	406	33.1	820	66.9	1226	100
Yetersiz	4	13.8	25	86.2	29	100
Toplam	1125	46.9	1276	53.1	2401	100

$X^2 = 216.74$ $C = 0.288$ $df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 29 incelendiğinde; mesleki yeterliklerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 715’inin (%62.4) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 431’inin (%37.6) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini orta derecede algılayanlardan 406’sinin (%33.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 820’sinin (%66.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini yetersiz olarak algılayanlardan 4’ünün (%13.8) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 25’inin (%86.2) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 216.74$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin mesleki yeterliklerini çok iyi olarak (%37.6) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla mesleki yeterliklerini orta derecede (%66.9) algılayanların ve mesleki yeterliklerini yetersiz olarak (%86.2) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 94.54$) sahip mesleki yeterliklerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; mesleki

yeterliklerini orta ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 4.8$, $p < 0.05$) görülmüştür.

4.9.2. Mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30

Mesleki Yeterliklerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin
Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları,
Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik Mesleki Yeterlik	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	726	63.4	420	36.6	1146	100
Orta	588	48.0	638	52.0	1226	100
Yetersiz	10	34.5	19	65.5	29	100
Toplam	1324	55.1	1077	44.9	2401	100

$X^2 = 61,78$ $C = 0.158$ $df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 30 incelendiğinde; mesleki yeterliklerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 726’sının (%63.4) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 420’sinin (%36.6) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini orta derecede algılayanlardan 588’inin (%48.0) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 638’inin (%52.0) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini yetersiz olarak algılayanlardan 10’unun (%34.5) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 19’unun (%65.5) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 61.78$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin mesleki yeterliklerini çok iyi olarak (%36.6) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla mesleki yeterliklerini orta derecede (%52.0) algılayanların ve mesleki yeterliklerini yetersiz olarak (%65.5) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 31.21$) sahip mesleki yeterliklerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; mesleki yeterliklerini

orta ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 25.65$, $p < 0.05$) görülmüştür.

4.10. Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.10.0. Öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31

Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik / Öğrenciler ile İletişim Kurma	Duygusal Tükenme					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	994	62.6	594	37.4	1588	100
Orta	290	38.9	455	61.1	745	100
Yetersiz	16	23.5	52	76.5	68	100
Toplam	1300	54.1	1101	45.9	2401	100

$X^2 = 140.83$ $C = 0.235$ $df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 31 incelendiğinde; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 994’inin (%62.6) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 594’ünün (%37.4) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini orta derecede algılayanlardan 290’ının (%38.9) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 455’inin (%61.1) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini yetersiz olarak algılayanlardan 16’sının (%23.5) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 52’sinin (%76.5) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 140.83$, $p < 0.001$)

bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin öğrencilerle iletişim kurma becerilerini çok iyi olarak (%37.4) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla öğrencilerle iletişim kurma becerilerini orta derecede (%61.1) algılayanların ve öğrencilerle iletişim kurma becerilerini yetersiz olarak (%76.5) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 69.48$) sahip öğrencilerle iletişim kurma becerilerini orta derecede algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini çok iyi ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 41.62$, $p < 0.05$) saptanmıştır.

4.10.1. Öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32

Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
Öğrenciler ile İletişim Kurma	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	934	58.8	654	41.2	1588	100
Orta	172	23.1	573	76.9	745	100
Yetersiz	19	27.9	49	72.1	68	100
Toplam	1125	46.9	1276	53.1	2401	100

$X^2 = 270.01$ $C = 0.318$ $Df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 32 incelendiğinde, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 934’ünün (%58.8) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 654’ünün (%41.2) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini orta derecede algılayanlardan 172’sinin (%23.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 573’ünün (%76.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini yetersiz olarak algılayanlardan 19’unun (%27.9) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 49’unun (%72.1) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini

algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 270.01$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin öğrencilerle iletişim kurma becerilerini çok iyi olarak (%41.2) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla öğrencilerle iletişim kurma becerilerini yetersiz olarak (%72.1) algılayanların ve öğrencilerle iletişim kurma becerilerini orta derecede (%76.9) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 169.01$) sahip öğrencilerle iletişim kurma becerilerini orta derecede algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini çok iyi ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 25.17$, $p < 0.05$) saptanmıştır.

4.10.2. Öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33

Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik \ Öğrenciler ile İletişim Kurma	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	1008	63.5	580	36.5	1588	100
Orta	298	40.0	447	60.0	745	100
Yetersiz	18	26.5	50	73.5	68	100
Toplam	1324	55.1	1077	44.9	2401	100

$X^2 = 136.24$ $C = 0.232$ $Df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 33 incelendiğinde; mesleki yeterliklerini çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 1008’inin (%63.5) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 580’inin (%36.5) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini orta derecede algılayanlardan 298’inin (%40.1) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 447’sinin (%60.0) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; mesleki yeterliklerini yetersiz olarak algılayanlardan 18’inin (%26.5) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 50’sinin (%73.5) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini

algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 136.24$ $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin mesleki yeterliklerini çok iyi olarak (%36.5) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla mesleki yeterliklerini orta derecede (%60.0) algılayanların ve mesleki yeterliklerini yetersiz olarak (%73.5) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 69.07$) sahip öğrencilerle iletişim kurma becerilerini orta derecede algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; öğrencilerle iletişim kurma becerilerini çok iyi ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 37.88$, $p < 0.05$) saptanmıştır.

4.11. Meslektaşları ile Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenleri Arasında Duygusal Tükenmişlik, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklinde Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Farklılıklarla İlgili Bulgular:

4.11.0. Meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duygusal tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 34’de verilmiştir.

Tablo 34

Meslektaşları ile Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Meslektaşlar ile Uyum	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
	Çok İyi	914	61.3	578	38.7	1492
Orta	368	44.1	467	55.9	835	100
Yetersiz	18	24.3	56	75.7	74	100
Toplam	1300	54.1	1101	45.9	2401	100

$X^2 = 91.05$ $C = 0.191$ $df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 34 incelendiğinde, meslektaşları ile uyumlarını çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 914’ünün (%61.3) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 578’inin

(%38.7) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; meslektaşları ile uyumlarını orta derecede algılayanlardan 368'inin (%44.1) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 467'sinin (%55.9) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı; meslektaşları ile uyumlarını yetersiz olarak algılayanlardan 18'inin (%24.3) duygusal olarak tükenmemiş olduğu, 56'sinin (%75.7) ise duygusal tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duygusal tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 91.05$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin meslektaşları ile uyumlarını çok iyi olarak (%38.7) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla meslektaşları ile uyumlarını orta derecede (%55.9) algılayanların ve meslektaşları ile uyumlarını yetersiz olarak (%75.7) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 34.11$) sahip meslektaşları ile uyumlarını orta derecede algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; meslektaşları ile uyumlarını çok iyi ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 39.87$, $p < 0.05$) saptanmıştır.

4.11.1. Meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 35'de verilmiştir.

Tablo 35

Meslektaşları ile Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Kişisel Başarısızlık Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik Meslektaşlar ile Uyum	Kişisel Başarısızlık					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	852	57.1	640	42.9	1492	100
Orta	249	29.8	586	70.2	835	100
Yetersiz	24	32.4	50	67.6	74	100
Toplam	1125	46.9	1276	53.1	2401	100

$X^2 = 166.43$ $C = 0.255$ $df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 35 incelendiğinde; meslektaşları ile uyumlarını çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 852'sinin (%57.1) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 640'ının (%42.9) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; meslektaşları ile uyumlarını orta derecede algılayanlardan 249'unun (%29.8) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 586'sının (%70.2) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı; meslektaşları ile uyumlarını yetersiz olarak algılayanlardan 24'ünün (%32.4) kişisel başarısızlık olarak tükenmemiş olduğu, 50'sinin (%67.6) ise kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 166.43$ $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin meslektaşları ile uyumlarını çok iyi olarak (%42.9) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla meslektaşları ile uyumlarını yetersiz olarak (%67.6) algılayanların ve meslektaşları ile uyumlarını orta derecede yeterli olarak (%70.2) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 97.3$) sahip meslektaşları ile uyumlarını orta derecede algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; meslektaşları ile uyumlarını çok iyi ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 17.40$, $p < 0.05$) saptanmıştır.

4.11.2. Meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre sınıf öğretmenleri arasında duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik düzeyleri açısından farka ilişkin olarak X^2 tekniği ile yapılan istatistiksel analiz ile ilgili veriler Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36

Meslektaşları ile Uyumlarını Algılama Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerin Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Sayıları, Yüzdeleri, X^2 Değeri ve Manidarlık Düzeyi

Tükenmişlik Meslektaşlar İle Uyum	Duyarsızlaşma					
	Tükenmemiş		Tükenmiş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Çok İyi	919	61.6	573	38.4	1492	100
Orta	379	45.4	456	54.6	835	100
Yetersiz	26	35.1	48	64.9	74	100
Toplam	1324	55.1	1077	44.9	2401	100

$X^2 = 69.20$ $C = 0.167$ $df = 2$ $p < 0.001$

Tablo 36 incelendiğinde; meslektaşları ile uyumlarını çok iyi olarak algılayan sınıf öğretmenlerinden 919'unun (%61.6) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 573'ünün (%38.4) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; meslektaşları ile uyumlarını orta derecede algılayanlardan 379'unun (%45.4) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 456'sının (%54.6) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı; meslektaşları ile uyumlarını yetersiz olarak algılayanlardan 26'sının (%35.1) duyarsızlaşma olarak tükenmemiş olduğu, 48'inin (%64.9) ise duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. X^2 tekniği kullanılarak yapılan istatistik analiz sonucu, meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre sınıf öğretmenlerinde duyarsızlaşma şeklinde tükenmişlik yaşama açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ($X^2 = 69.20$, $p < 0.001$) bulunmuştur. Sonuçlar en az tükenmişliğin meslektaşları ile uyumlarını çok iyi olarak (%38.4) algılayanlarda yaşandığını, onu sırasıyla meslektaşları ile uyumlarını orta derecede yeterli olarak (%54.6) algılayanların ve meslektaşları ile uyumlarını yetersiz olarak (%64.9) algılayanların takip ettiğini göstermektedir. Ayrıca en yüksek X^2 değerine ($X^2 = 32.12$) sahip meslektaşları ile uyumlarını orta derecede algılayan sınıf öğretmenlerini ayrı tutup; meslektaşları ile uyumlarını çok iyi ve yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenleri arasında ki X^2 değeri hesaplandığında aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ($X^2 = 20.43$, $p < 0.05$) saptanmıştır.

4.12. Sınıf Öğretmenlerini En Çok Zorlayan Sorunlar İle İlgili Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin kendilerini en çok zorlayan sorunların neler oldukları Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37

Sınıf Öğretmenlerini En Çok Zorlayan Sorunlar, Frekansları ve Yüzdeleri

Sorunlar	Frekanslar f	Yüzdeler %
1. Sosyo-ekonomik yetersizlikler	522	34,6
2. Sınıfların kalabalık olması ve araç gereç yetersizlikleri	416	27.6
3. Velilerin ilgisizliği	157	10.4
4. Öğrencilerin Türkçe dilini iyi kullanamamaları	102	6.8
5. Köylere ulaşım sorunu	83	5.5
6. Diğerleri	227	15.1
Sorun belirten toplam sınıf öğretmeni	1507	100

Tablo 37 de görüldüğü gibi; sınıf öğretmenlerinin sorun olarak belirttikleri durumlar içinde birinci sırada (%34.6) ile sosyo-ekonomik yetersizlikler oluşturmaktadır. Bunu sırası ile; sınıfların kalabalık olması ve araç-gereç yetersizlikleri (%27.6), velilerin ilgisizlikleri (%10.4), öğrencilerin Türkçe bilmemeleri (%6.8), köylere ulaşım sorunu (%5.5) ve diğerleri (%15.1) takip etmektedir.

4.13. Sınıf Öğretmenlerinin Bu Sorunların Çözümüne İlişkin Önerileri

Sınıf öğretmenlerinin belirttikleri sorunların çözümüne yönelik önerileri Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38

Sınıf Öğretmenlerinin Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri; Frekansları ve Yüzdeleri

Çözüm Önerileri	Frekanslar f	Yüzdeler %
1. Sosyo-ekonomik açıdan öğretmenlerin durumlarının iyileştirilmesi	286	44.1
2. Sınıfların öğrenci sayılarının uygun standartlara indirilmesi	230	35.5
3. Yöneticide bulunması gerekli özellikleri taşıyan öğretmenlerin yönetici olarak atanmaları	44	6.8
4. Okul aile birliği ilişkilerinin işlevsel hale getirilmesi, veli toplantılarının amacına uygun olarak yapılması	36	5.6
5. Diğerleri	52	8
Toplam	648	100

Tablo 38 de görüldüğü gibi; sınıf öğretmenleri birinci sırada çözüm önerisi olarak; sosyo-ekonomik açıdan öğretmenlerin durumlarının iyileştirilmesini (%44.1) belirtmektedirler. Onu sırası ile sınıfların öğrenci sayılarının uygun standartlara indirilmesi (%35.5), yöneticide bulunması gerekli özellikleri taşıyan öğretmenlerin yönetici olarak atanmaları (%6.8), okul aile birliği ilişkilerinin işlevsel hale getirilmesi ve veli toplantılarının amacına uygun olarak yapılması (%5.6), diğerleri (%8) takip etmektedir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.0. Sınıf Öğretmenlerinde 10 Yıllık Meslek Sürecinde Tükenmişliğin Gelişimini Haritalamaya Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; gerek duygusal tükenmişliğin, gerek kişisel başarısızlık ve gerekse duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin 4. yıldan itibaren ortaya çıkmaya başladıkları; yine tümünde ise 8. yılda düşmüş olduğu görülmektedir. Bu nedenle genel olarak 4. ve 8. yılların tükenmişlikler açısından dönüm noktaları olduğu söylenebilir.

Cinsiyet değişkeni dikkate alındığında ise; duygusal tükenmişliğin bayanlarda 2. yılda başladığı, 4. yılda en yüksek değere ulaştığı, 7. ve 8. yıllarda düştüğü, 9. ve 10. yıllarda yine yükseldiği; erkeklerde ise 6. yılda başladığı ve 10. yılda düştüğü görülmektedir. Gerek yükselme ve gerekse düşme dikkate alındığında duygusal tükenmişlik puanları ortalamalarının bayanlarda yükseldiğinde erkeklerden daha yükseğe, düştüğünde ise erkeklerden daha aşağıya düştüğü görülmektedir. Kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin ise her iki cinsiyette de 4. yılda başlayıp, 8. yılda en düşük değere indiği görülmektedir. Duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin de bayanlarda 3. yılda, erkeklerde 4. yılda başladığı, bayanlarda 7. ve 8. yıllarda düştüğü, 9. yılda en yüksek değere ulaştığı, erkeklerde ise 7. yılda en yüksek değere ulaştığı ve 8. yılda düştüğü görülmektedir.

Mezun olunan okul türü dikkate alındığında; duygusal tükenmişliğin sınıf öğretmenliği mezunlarında 4. yılda başladığı, 8. yılda düştüğü, eğitim fakültelerinin diğer bölümleri mezunlarında 3. yılda başlayıp, 7. yılda düştüğü, üniversitelerin diğer fakültelerinden mezun olup öğretmen olarak görev yapanlarda da 6. yılda başlayıp, 8. yılda indiği, ancak tüm gruplarda 9. yılda tekrar başladığı görülmektedir. Kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin 1. yılda tüm gruplarda görüldüğü, sınıf öğretmenliği ve eğitim fakültesinin diğer bölümleri mezunlarında 2. yıldan itibaren daha da yükseldiği ancak üniversitelerin diğer fakültelerinden mezun olanlarda ise ikinci yıldan itibaren düştüğü görülmektedir. Duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliğin ise sınıf öğretmenliği

mezunlarında 2. yıldan itibaren başlayıp 6. yılda düşüp 7. yılda en yüksek değere çıktığı ve sonra yine düştüğü, eğitim fakültelerinin diğer bölümleri mezunlarında 3. yıldan itibaren başlayıp 6., 7. ve 8. yıllarda düştüğü 9. ve 10. yıllarda en yüksek değere çıktığı, üniversitelerin diğer fakülteleri mezunlarında da 6. yılda ortaya çıktığı ve 7. yıldan itibaren düştüğü, 10. yılda ise en yüksek değere çıktığı görülmektedir.

Tükenmişliğin gelişimi açısından genellikle 4. yılın yükselme ve 8. yılın düşme şeklinde bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Tükenmişliğin yükselme noktaları açısından tükenmişlik çeşitleri arasında bir iki yıllık farklar olmasına karşın bunların ilk dört yıl içinde bulunması, kişisel başarısızlık duygusunun cinsiyet ve mezun olunan okul değişkenine göre de fark göstermeyerek ilk yılda tümünde görülmesi ilk dört yılın önemli olduğunu göstermiş ve önleyici çalışmaların ilk yıldan itibaren başlatılmasının önemini ortaya çıkarmıştır. Genellikle 8. yılda bir düşüşün yaşanmasının ise çok spesifik bir açıklamasını yapmak şu aşamada pek mümkün görülmemektedir. Bunu söyleyebilmek için daha fazla bilgiye gerek olduğu muhakkaktır. Bu çalışma tükenmişliğin gelişimi konusundaki ilk çalışma olması nedeni ile sadece bir haritalama yapmayı amaçlamıştır. Sonraki çalışmalarda tükenmişliğin nedenleri ve azalmanın nedenleri de incelendiğinde bu konuda yeni yorumlamaların yapılabileceğine inanılmaktadır.

5.1. Duygusal, Kişisel Başarısızlık ve Duyarsızlaşma Şeklindeki Tükenmişlik Boyutlarında Cinsiyet, Mezun Olunan Okul Türü, Hizmet Süresi, Çalışılan Yerleşim Birimi, Müfettiş ve Okul Yöneticilerinden Takdir Görme Durumu, Ekonomik Durumun Değerlendirilmesi, Mesleki Yeterlikleri Algılama, Öğrencilerle İletişim Kurma Becerilerini Algılama ve Meslektaşları İle Uyum Düzeyini Algılama Gibi Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Cinsiyet değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından bayan sınıf öğretmenleri ile erkek sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($t=5.01$, $p<0.001$) ve bu farkın erkek sınıf öğretmenlerinin lehinde olduğunu, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından yine bayan sınıf öğretmenleri ile erkek sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($t=2.00$, $p<0.04$) ve bu farkın da erkek sınıf öğretmenlerinin lehinde olduğunu, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise bayan sınıf öğretmenleri ile

erkek sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını ($t=-1.86$, $p>0.05$) göstermektedir. Bayan sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik açısından erkek sınıf öğretmenlerine göre daha çok tükenmiş olmalarının, bayanların erkeklere göre daha hassas bir duygusal yapıya sahip olmalarından, zorluklar karşısında daha yoğun olumsuz duygular yaşıyor olmalarından kaynaklanabileceği söylenebilir. Farklı meslek gruplarında da olsa bayanların duygusal tükenmişliği daha yoğun yaşıyor olmaları literatür bulguları ile de desteklenmektedir (Ergin, 1992; Baysal, 1995; Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996; Yıldırım, 1996; Özer, 1998). Kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlikte kişi kendini yetersiz ve başarısız olarak hissetmekte ve değerlendirmektedir. Bu durum bayanların erkeklere göre işlerinde daha yüksek beklentilere sahip olmalarından, bayanların erkeklere göre daha çok kusursuz olmaya çalışmalarından kaynaklanabilir. Bayanların annelik gibi bir rollerinin olması onların çocuklar üzerindeki etkilerini daha anlamlı yapmaktadır. Çocuklarla iletişimlerinde erkeklere göre daha kusursuz olma istekleri onlarda yüksek başarı beklentisi sağlayabilir. Bu durum da var olan durumlarını beğenmeme şeklinde kendini gösterebilir.

Mezun olunan okul türü değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 =28.06$, $p<0.01$) ve en düşük düzeyde duygusal tükenmişliğin de üniversitelerin eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun sınıf öğretmenlerinin yaşadığını, ayrıca eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümü dışındaki bölümlerden mezun sınıf öğretmenleri ile sınıf öğretmenliği bölümlerinden mezun sınıf öğretmenleri arasındaki farkın anlamlı olmadığını, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından yine sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 =30.3$, $p<0.01$) ve en yüksek kişisel başarısızlık yaşayan grubun eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği dışındaki bölümlerinden mezun olan sınıf öğretmenlerinin olduğu ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını ($X^2 =5.54$, $p>0.05$) göstermektedir. Duygusal tükenmişlik açısından en düşük yüzdeye üniversitelerin eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerinden mezun sınıf öğretmenlerinin sahip olması, bu sınıf öğretmeni grubunun öğretmenliği geçici bir meslek olarak görmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Aynı şekilde alanı dışından olmaları sınıf öğretmenliğinin önemini anlamak ve kavramak bakımından bu öğretmenleri sınırlandırıyor olabilir. Kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlikte en yüksek yüzdeye eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümü dışındaki bölümlerden mezun sınıf

öğretmenlerinin sahip olmaları; branşları dışında bir meslekte çalışıyor olmalarından da kaynaklanabilir. Ayrıca öğretmen kökenli bir branştan mezun olmaları onların öğretmenlik mesleğine ilişkin beklenti düzeylerini etkileyebilmektedir. Dolayısı ile beklentileri ile buldukları arasındaki fark onların kendilerini olumsuz olarak değerlendirmelerinde etkili olabilir.

Hizmet süresi değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 42.28$, $p < 0.01$) ve en düşük düzeyde duygusal tükenmişliğin ikinci yılını çalışan sınıf öğretmenlerinde görüldüğünü (%35.7), ayrıca birinci ve ikinci yıllarını çalışan sınıf öğretmenleri dışındaki sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını, kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 23.07$, $p < 0.01$), en düşük kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin sekizinci yılını çalışan sınıf öğretmenlerinde yaşandığını (%32.5) ve sekizinci yılını çalışan sınıf öğretmenleri dışındaki sınıf öğretmenlerinin kişisel başarısızlık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını, duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını ($X^2 = 14.59$, $p > 0.05$) göstermektedir. Duygusal tükenmişlik açısından birinci ve ikinci yıllarını çalışan öğretmenlerin düşük yüzdelerle sahip olmaları mesleklerinin henüz başında olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Çalışma yıllarının tükenmişlik üzerinde etkili olduğuna ilişkin bir çok araştırma bulgusuna rastlamak mümkündür (Çam, 1989; Mcdonald, 1991; Özer, 1998; Baysal, 1995; Tümkiye, 1997). Kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin sekizinci yılda en düşük çıkmasının, sekizinci yılın öncesi ve sonrasında kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik yüzdelerinin yükselmesinin özgün bir durum olduğu düşünülmektedir. Bunun daha ayrıntılı incelenmesi yararlı olacaktır. Duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması bazı araştırma bulguları ile tutarlık göstermektedir (Üstün, 1995; Yıldırım, 1996).

Çalışılan yerleşim birimi değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 24.7$, $p < 0.01$) ve kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 24.7$, $p < 0.01$), duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel

olarak anlamlı fark olmadığını ($X^2 = 4.76$, $p > 0.05$) göstermektedir. Çalışılan yerleşim birimi açısından sadece duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik puanları ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Duygusal tükenmişliği en az yaşayan sınıf öğretmenlerinin köylerdeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler olduğu, ilçe merkezleri ve şehir merkezine doğru gidildikçe yaşanan duygusal tükenmişliğin arttığı ilginç bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu duruma karşın kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği de en çok yaşayan sınıf öğretmenlerinin köylerde çalışanlar olduğu, ilçe ve şehir merkezine doğru gidildikçe yaşanan kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliğin de azaldığı görülmüştür. Öğrenciler ve veliler ile çok yakın etkileşime ve duygusal bağlara sahip olabilmemenin yanında, fiziksel ortam, araç-gereç ve birleştirilmiş sınıflar gibi konulardaki çeşitli yetersizliklerden dolayı öğretim işlevinde kendini yeterince başarılı görememenin köyde çalışan sınıf öğretmenlerinde böyle bir duruma neden olduğu yorumu yapılabilir.

Müfettiş ve okul yöneticilerinden takdir görme değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 54.96$, $p < 0.01$) ve en düşük düzeyde duygusal tükenmişliği de müfettiş ve okul yöneticilerinden “her zaman” takdir gören sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%33.2), kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından yine sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 160.84$, $p < 0.01$), en düşük düzeyde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği müfettiş ve okul yöneticilerinden “her zaman” takdir gören sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%31.9), ayrıca müfettiş ve okul yöneticilerinden ara sıra takdir gören sınıf öğretmenleri ile hiçbir zaman takdir görmeyen sınıf öğretmenlerinin kişisel başarısızlık puanları ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu ($X^2 = 9.36$, $p < 0.05$); duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 49.33$, $p < 0.01$), en düşük düzeyde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliği müfettiş ve okul yöneticilerinden “her zaman” takdir gören sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%33.2) göstermektedir. Tükenmişliğin üç alt boyutunda da gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farkların olması, takdir edilmenin, yapılan işin üstler tarafından değerlendirilmesinin ve olumlu taraflarının pekiştirilmesinin sınıf öğretmenlerinin moral düzeyini ve iş motivasyonunu yükselttiği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum eğitim ilkeleri ile de tutarlılık göstermektedir. Ayrıca kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik alt boyutunda her grup arasındaki farklarının istatistiksel açıdan anlamlı bulunması;

başarıda “takdir edilmenin gücü” şeklinde yorumlanabilir. Bulgular; literatür ile de tutarlık göstermektedir (Girgin 1995; Baysal 1995; Terry 1997).

Ekonomik durumlarını değerlendirme değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 135.63$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde duygusal tükenmişliği ekonomik durumlarını “hiç iyi değil” şeklinde değerlendiren sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%54.9), kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından yine sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 16.31$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği yine ekonomik durumlarını “hiç iyi değil” şeklinde değerlendiren sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%53.1), duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını ($X^2 = 7.22$, $p > 0.05$), göstermektedir. Bulgulardan ekonomik durumlarını “hiç iyi değil” şeklinde değerlendiren sınıf öğretmenlerinin hem duygusal tükenmişliği, hem de duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliği en üst düzeyde yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu durum araştırma bulguları ile de tutarlık göstermektedir (Hipps, 1991; Natale, 1993; Girgin, 1995; Tümkaya, 1996). Sonuç olarak ekonomik yetersizliklerin sınıf öğretmenleri üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Mesleki yeterliklerini algılama değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 47.97$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde duygusal tükenmişliği kendilerini “yetersiz” olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%69), kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik konusunda sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 16.31$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği, kendilerini “yetersiz” olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%86.2), duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından da yine sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 61.78$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliği, kendilerini “yetersiz” olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%65.5) göstermektedir. Ayrıca kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik alt boyutlarının her birinde sınıf öğretmenlerinden mesleki yeterliklerini “çok iyi”, “orta derecede” ve “yetersiz” olarak değerlendiren grupların tükenmişlik puanları ortalamaları bir birlerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı çıkmıştır. Görüldüğü gibi her üç alt boyutta da sınıf

öğretmenlerinin tükenmişlik puanları ortalamaları; kendilerini yetersiz olarak algılayanlarda yüksek, çok yeterli olarak algılayanlarda ise düşüktür. Dolan (1978) tükenmişliği; “kişisel kaynakların sona dayandığı, normal günlük olaylar karşısında sürekli bir ümitsizlik ve olumsuzluğun yer aldığı enerjinin tükenişi, işe ilişkin bir kişisel başarısızlık duyumu şeklinde görülen azalmış enerji” olarak açıklamaktadır (Çam, 1989, s. 14). Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi tükenmişliğin doğasında kişinin kendine karşı olumsuz duyguları da yer almaktadır. Olay bu açıdan değerlendirilebileceği gibi, sınıf öğretmenlerinin mesleki yetersizliklerinin onlarda zorlanmalara ve enerji kayıplarına yol açabileceği şeklinde de değerlendirilebilir.

Öğrencilerle iletişim kurma becerilerini algılama değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 140.83$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde duygusal tükenmişliği öğrencilerle iletişim kurma becerilerini “yetersiz” olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%76.5), kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından yine sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 270.01$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği öğrencilerle iletişim kurma becerilerini “yetersiz” olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%72.1), duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 136.24$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliği, öğrencilerle iletişim kurma becerilerini “yetersiz” olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%73.5) göstermektedir. Ayrıca tükenmişliğin her üç alt boyutunda da sınıf öğretmenlerinden öğrencilerle iletişim kurma becerilerini “çok iyi”, “orta derecede” ve “yetersiz” olarak değerlendiren grupların tükenmişlik puanları ortalamaları birbirlerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı çıkmıştır. Bu bulgu; Huberman (1993), Singer’in (1993) ve Kijai ve diğerlerinin (1995) bulguları ile de tutarlık göstermektedir. Öğrencilerle iyi iletişim kurabilen öğretmenlerin daha az enerji ile daha çok işler başarabilmelerinin yanında, iyi iletişim kurmanın ve başarılı olmanın verdiği hazın da tükenmişlik puanlarının düşmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bulgu, Altıntaş’ın (1997) bulguları ile tutarlık göstermektedir.

Meslektaşları ile uyumlarını algılama değişkenine göre yapılan istatistiksel analiz sonuçları; duygusal tükenmişlik açısından sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2 = 91.05$, $p < 0.01$) ve en yüksek düzeyde duygusal tükenmişliği

meslektaşları ile uyumlarını yetersiz olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%75.7), kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişlik açısından yine sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($X^2=166.43$, $p<0.01$) ve en yüksek düzeyde kişisel başarısızlık şeklindeki tükenmişliği, meslektaşları ile uyumlarını orta derecede olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%70.2), duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişlik açısından ise sınıf öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ($X^2=69.20$, $p<0.01$) ve en yüksek düzeyde duyarsızlaşma şeklindeki tükenmişliği, meslektaşları ile uyumlarını “yetersiz” olarak algılayan sınıf öğretmenlerinin yaşadığını (%64.9) göstermektedir. Ayrıca tükenmişliğin her üç alt boyutunda da sınıf öğretmenlerinden meslektaşları ile uyumlarını “çok iyi”, “orta derecede” ve “yetersiz” olarak değerlendiren grupların tükenmişlik puanları ortalamaları birbirlerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı çıkmıştır. Bu durum, kişiler arası iletişimin tükenmişlik puanları üzerinde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç, konuyla ilgili araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir (Baysal, 1995; Girgin, 1995; Altıntaş, 1997; Sultana,1996).

Sınıf öğretmenleri karşılaştıkları sorunlar olarak sırasıyla; %34.6 oranıyla sosyo-ekonomik yetersizlikleri, %27.6 oranıyla sınıfların kalabalık olması ve araç-gereç yetersizliklerini, %10.4 oranıyla ise velilerin ilgisizliğini, %6.8 oranıyla öğrencilerin Türkçe’yi bilmemelerini ve %5.5 oranıyla ise köye ulaşımı sorun olarak belirtmişlerdir. Yüksek oranlara sahip olan sosyo-ekonomik yetersizlik, sınıfların kalabalık olması ve araç-gereç yetersizliği gibi durumların Türkiye’nin genel kalkınmışlık düzeyi ile yakından ilgili olduğu düşünülmektedir.

Sınıf öğretmenleri, sorunların çözümüne yönelik önerileri sırasıyla; % 44.1 oranı ile sosyo-ekonomik açıdan öğretmenlerin durumlarının iyileştirilmesini, %35.5 oranıyla sınıfların öğrenci sayılarının uygun standartlara indirilmesini, %6.8 oranı ile yöneticilik niteliklerine sahip olan öğretmenlerin yönetici olarak atanmasını ve %5.6 oranı ile okul aile işbirliğinin işlevsel hale getirilmesini ve veli toplantılarının amacına uygun yapılmasını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin sorunlara yönelik çözüm önerileri anlamlı bulunmuştur. İlgililerin bu önerileri dikkate almasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen ana sonuçlar verilmiş bu sonuçlara dayalı olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma sonunda 10 yıllık meslek sürecinde sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerinin, tükenmişliğin her üç alt boyutunda da 4. yıldan itibaren ortaya çıkmaya başladıkları ve 8. yılda ise genel bir düşüş izledikleri, bu nedenle genel olarak 4. ve 8. yılların tükenmişlikler açısından dönüm noktaları olduğu saptanmıştır.

İncelenen tüm değişkenlerin tükenmişlik düzeyinde etkili olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin kendine, işine, becerisine ve ilişkilerine yönelik algılamaların yaşadığı tükenmişliği etkiliyor olması bu araştırmanın önemli bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, tükenmişlikte yaşanan stres ve zorlanmalar kadar, bunların kişi tarafından algılanış biçimi ve düzeyinin de etkili olduğunu göstermesi açısından önemli olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Farklı branşlarda yetiştirilen kişilerin sınıf öğretmenliği yapmalarının sağlanmasından ziyade sınıf öğretmenlerinin kaynağının eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümü olması daha yararlı olacaktır.
2. Sınıf öğretmenlerine özellikle mesleğin ilk yıllarında sınıf öğretmenliğine uyum gibi konularda eğitim verilmesi yararlı olacaktır.
3. İl merkezinde çalışan öğretmenlerin şehir sorunlarını (arkadaş edinmeleri, ev kiralamaları, ulaşım, veli iletişimi v.b.) aşmalarına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
4. Köylerde çalışan sınıf öğretmenlerinin başaramama duygularını aşmaları için, araç-gereç desteği sağlanması ve birleştirilmiş sınıf uygulamasından kaçınılması daha yararlı olacaktır.
5. Okul yöneticileri ve müfettişlerin sınıf öğretmenlerine yönelik “takdir etme” davranışlarını (sözel ve yazılı) arttırılmaları daha yararlı olacaktır.

6. Sosyo-ekonomik durumlarındaki yetersizliklerin de sınıf öğretmenlerinin tükenmişlikleri üzerinde önemli bir etken olduğu saptandığından sınıf öğretmenlerinin sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesi yararlı olacaktır.
7. Sınıf öğretmenlerinin kendilerini geliştirmelerine, kendilerine güven duymalarına, öğrencilerle iletişim kurmalarına ve meslektaşları ile daha dengeli sosyal ilişkiler kurabilmelerine yönelik programlar düzenlenmelidir. Bu programlar içinde hizmet içi eğitim kursları, iletişime yönelik konferanslar ve seminerler, sosyal becerilerin gelişmesine yönelik toplantılar, danışma ve kaynaşma günleri, v.b. etkinliklere yer verilmelidir.
8. Sınıf mevcutları çağdaş eğitim standartlarına kavuşturulmalıdır.
9. Sınıf öğretmenlerinin il merkezi ve ilçe merkezleri ile ulaşımını kolaylaştırmak için aynı güzergah üzerindeki köylere sınıf öğretmenleri için servisler konulmalıdır.
10. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik gelişimi haritasında ortaya çıkan dönüm noktalarına ilişkin araştırmalar yapılabilir.
11. Benzer araştırmalar başka bölgeler ve gruplar üzerinde yapılabilir.
12. İlköğretim okullarında görev yapan yöneticiler üzerinde de benzer bir araştırma yapılabilir.
13. Farklı değişkenlerin etkileri araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Abu-Hilal, M. M and Salameh, K.M (1992) “Validity, and Reliability of the Maslach Burnout Inventory for a Sample of Non Western Teachers”, **Educational and Psychological Measurement**, v52, n1, p161-69, Spr.
- Altıntaş, E. (1977) **Teknik Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeylerini Etkileyen Bazı Faktörler ve Yordayıcı Değişkenler**. Yayınlanmamış Araştırma, Bursa.
- Aslan, H. Ve Ark. (1996) “Tıpta Uzmanlık Öğrencisi Hekimlerde Tükenme Düzeyleri”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, Cilt 7, sayı 1, Ankara.
- Baltaş, A ve Baltaş, Z. (1993) **Stres ve Başa Çıkma Yolları**. İstanbul: Remzi Kitapevi,14. Baskı.
- Baptiste, N.(1994) “Always Growing and Learning”, **Day Care and Early Education**, V.22, No:2, pp26-29, Win.
- Baysal, A.(1995) **Lise ve Dengi Okul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler**. Yayınlanmamış Doktora Tezi , Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Byrne, B. M.(1992) “Investigating Causal Links to Burnout for Elementary, Intermediate, and Secondary Teachers”, **Speeches or Meeting Papers (150), Reports Research (143)**, Ontario.
- (1991) “The Maslach Burnout Inventory: Validating Factorial Structure and Invariance Across Intercediate, Secondary, and University Educators”, **Multivariate Behavioral Research** , V.26, No:4, pp.583-605.

- Capel, S. A.(1992) “Stress and Burnout in Teachers”, **European Journal of Teacher Education**, V.15, No:3, pp.197-211.
- Carter, S.(1994) “Teachers Stress and Burnout. Organizing Sitems To Support Competent Social Behavior in Children and Youth”, **Office of Special Education and Rehabilitative Services**, <http://orders.edrs.com/members/sp.>, U.S Oregon.
- Cook, J. (1994) “Are You on the Cutting Edge?”, **Teaching Pre K-8**, V.24, No:7, pp.28-29, Apr.
- Croucher, R.(2000) **Stress and Burnout in Ministry**, Director: John Mark Ministeries, resurces for pastors/leaders and spouses, H.P.:<http://melbourne.dialix.oz.au/>.
- Çam, O.(1989) **Hemşirelerde Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- .(1992) “Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Araştırılması”, **7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, s.155-160, Ankara.
- Çıtak, G.(1998) **Hemşirelik Yüksek Okulu Öğretim Elemanlarının Empati Beceri ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, A.(1995) **Hemşirelerin Tükenmişlik Düzeyleri ve Tükenmişliği Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

- Descy, D. E.(1992) “Instructional Media Utilization, Classroom Learning, and Teacher Burnout”, **The Journal of the College of Education**, U.S.Minnesota.
- Dolu, G.(1997) **Onkolojide Çalışan Hekimlerde Tıbbi Sosyal Çalışma Açısından Tükenmişlik Sentromunun Araştırılması**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ergin, C (1992) “Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması”, **7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, s.143-154, Ankara.
- Fejgin, N, ve diğerleri (1995) . “Vork Enviroment and Burnout of Qhysical Education Teachers”, **Journalof Teaching in Physical Education**, V.15, No:1, pp.64-68.
- Fennick, R. (1992) “Combating New Teacher Burnout: Providing Support Networks for Personal and Professional Growth”, **Speeches or Meeting Papers (150), Information Analyses General(070)**, Illinois.
- Friedman, I. A. (1995) “Students Behavior Patterns Contributing to Teacher Burnout”, **Journal of Educational Research**, V.88, No:5, pp.281-89, May-Jun.
- Gaziel, H. H. (1995) “Sabbatical Leave, Jop Burnout and Turnover İntentions among Teachers”, **International Journal of Leegaldni Education**, V.14, No:4, pp.331-38, Jul-Aug.

- Girgin, G. (1995) **İlkokul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi.** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gökçakan, Z., Özer,R. (1997) “Doğu Karadeniz Bölgesindeki İllerde Görev Yapan Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyleri, Nedenleri ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Eskişehir, 10-12 Eylül.
- (1999) **Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik.** Rize: Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:9.
- Gözüm, S. (1996) **Koruyucu Sağlık Hizmetlerinde Görev Yapan Hemşire ve Ebelerde İş Doyumu, Tükenmişlik ve İşe Devamsızlığı Etkileyen Faktörlerin Araştırılması.** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Gündüz, B. (2000) **Hemşirelerde Stresle Başa Çıkma Biçimleri İle Tükenmişlik Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.** Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Hernandez, R. D.(1994) “Reducing Bias in the Assessment of Culturally and Linguistically diverse Populations”, **Journal of Educational Issues of Language Minority Students** , V.14, pp.269-300, Win.
- Hipps, E. S. and Halpin,G.(1991) “Jop Stress Related to Performance Based Accreditation, Locus of Control, Age, and Geder As Related to jop Satisfaction and Burnout in Teachers cnd Principals”, **Speeches or Meetig Papers 150, Report Research 143** U.S. Alabama.

- Holland, P.J. ve ark.(1994) “Construct Validity of the Educators Survey for a Sample of Middle School Teachers”, **Educational and Psychological Measurement**, V.54, pp.822-9.
- Huberman, M.(1993) “Burnout in Teaching Careers”, **European Education**, V.25, No:3, pp.47-69, Fall.
- Kalkan, M.(1996) **Lise Öğretmenlerinin Öğrenci Kontrol Eğiliminin Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenler İle İlişkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kaptan, S. (1989) **Bilimsel Araştırma ve Gözlem Teknikleri**. Tekışık A.Ş. Veb Ofset Tesisleri, Ankara.
- Kibaroglu, M. ve Ark. (1999) **Diyarbakır İli Eğitim Göstergeleri Raporu**. Diyarbakır: Milli Eğitim Basımevi.
- Kieffer, J. C. (1994) “Using a Problem Focused Coping Strategy on Teacher Stress and Burnout”, **Teaching and Change**, V.1, No:2, pp.190-206, Win.
- Kijai, J. Totten, D. L. (1995) “Teacher Burnout in the Small Christian School: A National Study”, **Journal of Research oh Christian Education**; V.4, No:2, pp.195-218, Aut.
- Maslach, C., Jackson, S.E., Leiter, M.P. (1986) **Maslach Burnout Inventory and Manual**, Üçüncü Baskı, Palo Alto, CA:Consulting Psychologists Press.
- McDonald, J. (1991) “A Messy Business”, **Teacher Magazine**, V.3, pp.54-55 , Nov-Dec.

- Miller, L.H. ve Alma, D.S. (1997) **The Stress Solution**, American Psychological Association.
- Natale, J. A. (1993) "Why Teachers Leave", **Executive Educator**, V.15, No:7, pp.14-18, Jue.
- Örmen, U. (1993) **Tükenmişlik Duygusu ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, R. (1998) **Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyi Nedenleri ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi**. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Rehberlik Araştırma Merkezi Yayınları, Rize.
- Pennington, M. C. (1995) "Do ESL Educators Suffer from Burnout", **Prospect**, V.10, No:1, pp.41-53, Apr.
- Resmi Gazete(1992) İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, **T.C Resmi Gazete**, Sayı:21308, Tarih:07.08.1992.
- Schamer, L. A. and others (1996) "Coping with Stress : Common Sense about Teacher Burnout", **Educational Canada**, V.36, No:2, pp.28-31, Sum.
- Sever, A. (1997) **Hemşirelerin İş Stresi İle Başa Çıkma Yolları ve Bunun Sonuçlarının Araştırılması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Singer, J.D. (1993) "Are Special Educators Creer Paths Special? Results from a 13 Year Longitudinal Study ", **Exceptional Children**, V.59, No.3, pp.262-79, Dec-Jan.

- Speck, B. W. (1993) “Defining Stress as Ethical Conflict”, **Bulletin of the Association for Business Communication**, V.56, No:1, pp.34-37.
- Sucuoğlu, B., Kuloğlu, N. (1996) “Özürlü Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, Cilt 11, sayı 36, Ankara.
- Sultana, G. (1996) “Special Education Teachers Attrition in Kentucky and Its”, **Reports Research (143) , Test or Questionnaires (160), Speeches or Meeting Papers (150)**, U.S. Kentucky.
- Susanne, C. (2000) “Organizing Systems to Support Competent Social Behavior in Children and Youth: Teacher Stress and Burnout”, **Western Regional Resource Center**, <http://interact.uoregon.edu/WRRC/>, March.
- Terry, P.M. (1997) “Teacher Burnout: Is It Real? Can We Prevent It?”, **Reports Research (143), Speeches or Meeting Papers (150)**, U.S. Indiana.
- Torun, A. (1995) **Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tümkaya, S. (1994) “Öğretmenlerde Tükenmişlik ve Bunu Gidermeye Yönelik Çalışmalar”, **I. Eğitim Bilimleri Kongresi**, Adana.
- , (1997) “İlkokul, Ortaokul ve lise Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri İle Kullandıkları Başa Çıkma Davranışları”, **IV. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, Ankara.

- , (1997) “Çukurova Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Akademik Tükenmişlik Düzeyleri”, **4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Eskişehir, 10-12 Eylül.
- , (1996) **Öğretmenlerdeki Tükenmişlik, Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başaçıkma Davranışları**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Üstün, B. (1995) **Hemşirelerin Atılganlık ve Tükenmişlik Düzeyleri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi , Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Willings, D. (1992) “Burnout among Teachers of the Gifted and Gifted Adults”, **Gifted Educational International**, V.8, No:2, pp.107-13.
- Yavuzer, H. (1993) **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitapevi, 12. Basım.
- Yıldırım, F. (1996) **Banka Çalışanlarının İş Doyumu ve Algılanan Rol Çatışması İle Tükenmişlik Arasındaki İlişki**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1984) **Çocuk Ruh Sağlığı**. Ankara :Türk Tarih Kurumu Basımevi, Türkiye İş Bankası yayınları, 8. Baskı.

EK:1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli öğretmenim;

İlköğretim okullarındaki öğretmenleri en çok zorlayan sorunları, bunların çözümlerine ilişkin önerileri ve öğretmenlerin meslekleri açısından yaşadıkları duyguları incelemeyi amaçlayan bir doktora tezi çalışması yapmaktayım.

Verileri toplayabilmek için sizlere biri 11 sorudan oluşan “Bilgi Formu”, diğeri 22 sorudan oluşan bir envanter sunuyorum. İçten vereceğiniz yanıtlarla araştırmaya yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar diler, saygılar sunarım.

Arş. Gör. Mehmet MUART
Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Aşağıdaki soruları size en uygun seçenekleri işaretleyerek, ya da açıklamalar yazarak yanıtlayınız.

I. Cinsiyetiniz

- 1.()Bayan 2.()Erkek

II. En son mezun olduğunuz okul;

- 1.() Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümü mezunuyum (Eğitim yüksek okulu ve eğitim enstitüsü dahil).
2.() Eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği bölümü dışındaki bölümlerden mezunum,
3.() Diğerleri.

III. Şu anda çalıştığınız okulun bulunduğu yerleşim yeri;

- 1.() Şehir merkezi, 2.() İlçe merkezi, 3.() Köy.

IV. Müfettişlerden ve okul yöneticilerinden ne derecede takdir gördünüz?

- 1.() Her zaman takdir gördüm,
2.() Ara sıra takdir gördüm,
3.() Hiç takdir görmedim.

V. Size göre meslektaşlarınızla uyum dereceniz nasıldır?

- 1.() Çok iyi, 2.()Orta, 3.()Zayıf.

VI. Size göre mesleğinizde yeterlik dereceniz nasıldır?

- 1.()Çok iyi, 2.()Orta, 3.()Zayıf.

VII. Öğrencilerle iletişim kurma becerilerinizi ne derecede yeterli görüyorsunuz?

- 1.()Çok iyi, 2.()Orta, 3.()Zayıf.

VIII. Mesleğiniz ekonomik açıdan sizi ne derece tatmin ediyor?

- 1.()Çok iyi 2.()Orta, 3.()Az, 4.()Hiç tatmin etmiyor.

IX. Sınıf öğretmenliğinde kaçınıcı yılınız?

- 1.()Birinci yılım, 2.()İkinci yılım, 3.()Üçüncü yılım,
4.()Dördüncü yılım, 5.()Beşinci yılım, 6.()Altıncı yılım,
7.()Yedinci yılım, 8.()Sekizinci yılım, 9.()Dokuzuncu yılım,
10.()Onuncu yılım, 11.()11-15 yılım, 12.()16-20 yılım,
13.()21-25 yılım,

X. Sizce sizi en çok zorlayan, problem olan (gerek yaşamla ilgili gerekse de eğitimle ilgili) sorunları önem sırasına göre sıralayınız ve bu konulardaki çözüm önerilerinizi belirttiğiniz her sorunun sonuna ekleyiniz.

1.....
.....
.....

2.....
.....
.....

3.....
.....
.....

EK:2

MASLACH TÜKENMİŞLİK ENVANTERİ

Aşağıda belli bazı duyguları ve durumları içeren ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerde belirtilen duygu ve durumları yaşıyor yaşamadığınızı düşünerek size uygun olan sıklık sayısını tablodan bakarak sıklığı belirten rakamı ilgili ifadenin önündeki parantezin içine yazarak işaretleyiniz.

Duyguları Yaşama Sıklığı ve Sayısı				
0	1	2	3	4
Hiçbir zaman	Çok nadir	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman

Madde no:	Sıklık Sayısı:	CÜMLELER
1	()	Kendimi işimden duygusal olarak uzaklaşmış hissediyorum.
2	()	İş gününün sonunda kendimi bitkin hissediyorum.
3	()	Sabah kalkıp, yeni bir iş günü ile karşılaşmak zorunda olduğumda, kendimi yorgun hissediyorum
4	()	Öğrencilerimin pek çok konu hakkında neler hissettiklerini kolayca anlayabilirim.
5	()	Bazı öğrencilerime onlar sanki kişilikten yoksun bir obje imiş gibi davrandığımı hissediyorum.
6	()	Bütün gün öğrencilerle çalışmak benim için gerçekten bir gerginliktir.
7	()	Öğrencelerimin sorunlarını etkili bir şekilde hallederim.
8	()	İşimin beni tükettiğini hissediyorum.
9	()	İşimle diğer insanların yaşamlarını olumlu bir şekilde etkilediğimi hissediyorum.
10	()	Bu mesleğe başladığımdan beri insanlara karşı katılaştım.
11	()	Bu işin beni duygusal olarak katılaştırdığı için sıkıntı duyuyorum.
12	()	Kendimi çok enerjik hissediyorum.
13	()	İşimin beni hayal kırıklığına uğrattığını hissediyorum.

- 14 () İşimde gücümün üstünde çalıştığımı hissediyorum.
- 15 () Bazı öğrencilerin başına gelenler gerçekten umurumda değil.
- 16 () Doğrudan insanlarla çalışmak bende çok fazla stres yapıyor.
- 17 () Öğrencilerime rahat bir atmosfer kolayca sağlayabilirim.
- 18 () Öğrencilerimle yakın ilişki içinde çalıştıktan sonra kendimi ferahlamış hissediyorum.
- 19 () Bu meslekte pek çok değerli işler başardım.
- 20 () Kendimi çok çaresiz hissediyorum
- 21 () İşimde duygusal sorunlarla soğukkanlılıkla ilgilenirim.
- 22 () Öğrencilerimin bazı sorunlarından dolayı beni suçladıklarını hissediyorum.

EK:3

Uygulama İçin Alınan Resmi Onay

T.C
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı:B.08.4.MEM.4.21.00.08.311.33864

Konu:Envanter Uygulaması

VALİLİK MAKAMINA

Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Araştırma Görevlisi Mehmet MURAT' ın 8.12.1999 tarih ve 45251 sayılı dilekçesi ve ekinde olan sınıf öğretmenleri ile ilgili envanter ilişikte sunulmuştur.

Adı geçen şahsın ilimize bağlı İlköğretim Okullarındaki sınıf öğretmenlerine sözü edilen envanteri uygulaması hususunu;

Olur'larınıza arz ederim.

(İMZA)

Celal ERYILMAZ
Milli Eğitim Müdürü

OLUR

.../11/1999

(İMZA)

Hulusi DOĞAN

Vali a.

Vali Yardımcısı

EK:4**ÖZGEÇMİŞ**

Mehmet MURAT, 1965 yılında Trabzon'un Akçaabat ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. 1982 yılında Karadeniz Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalını kazanarak üniversite yaşamına başladı. 1985-1986 öğretim yılı bahar yarıyılında derece ile mezun oldu. Aynı yıl Diyarbakır Rehberlik ve Araştırma Merkezine Rehber Öğretmen olarak ilk ataması yapıldı. Bu merkezde 2 yıl Araştırma ve Yayın Bölüm Başkanlığı, 1 yıl da Merkez Müdürlüğü görevini yürüttü. 1989 yılında Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalında araştırma görevlisi oldu.

1991-1992 öğretim yılında İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik programında yüksek lisansa başladı ve öğrenimini Mart 1993 de tamamladı.

1994-1995 öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programında doktora eğitimine başladı. Bir öğretim yılı yabancı dil hazırlık programına katıldıktan sonra doktora derslerine başladı ve 1996-1997 öğretim yılı güz yarıyılında derslerini tamamladı. Haziran 1999 tarihinde doktora yeterlik sınavını başardı.

İlgili, araştırma görevlisi olmasına rağmen her öğretim yılı yaklaşık olarak haftada 20 saat civarında ders okutmaktadır. Ayrıca, Diyarbakır Polis Okulunda Halkla İlişkiler dersini vermektedir.

Evli ve iki kız çocuğu vardır. Yabancı dili İngilizcidir.